

Ray Dhaliwal
Real Estate Broker

Moving to Indiana?

Contact Ray Dhaliwal @ 317-993-4987

Helpful in Easy and Accessible Home Loans at best Interest Rates.

Listing and Selling Homes in Indianapolis Area.

Good relations with all the well reputed leading Builders in the Area.

Specialized in Pre-Sale homes for Investment and Residential purposes.

CENTURY 21 SCHEETZ
RAYD@C21Scheetz.com

Twenty-Fourth Year of Publication

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਐਡੀਸ਼ਨ

Price 50¢

Email:punjabtimes1@gmail.com

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 24, Issue 04, January 28, 2023

20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਮਿਸ਼ਨ ਔਖਾ ਹੋਇਆ

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲ ਘੱਤੀਆਂ ਵਹੀਰਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਜਪਾ ਹਾਈਕਮਾਨ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਰਣਨੀਤੀ ਨੇ ਭਗਵਾ ਧਿਰ ਦੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਾਈਕਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਥਾਨਕ 'ਕੱਟੜ' ਵਫ਼ਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦਲ ਬਦਲੀਆਂ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਪੁੱਛ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਭਗਵਾ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰਲੇ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਭਾਵੇਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਫੀ ਘੁਟਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਆਗੂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ 'ਐਂਟਰੀ' ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਹੈਰਾਨ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਵੱਲੋਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪਲਾਂ ਤੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਸਣੇ ਹੋਰਨਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਣੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕਈ ਮਾਅਨੇ ਕੱਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਇਸੇ ਰਾਤ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਵਿਰੋਧੀ ਆਗੂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਔਖੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਝੱਲਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਸਮੇਂ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤ, ਜਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅੱਗੇ

ਜਲੰਧਰ ਉਪ ਚੋਣ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਰਗਰਮੀ ਵਧਾਈ

ਜਲੰਧਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਉਪ ਚੋਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਲੰਧਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਜੁਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਉੱਪ ਚੋਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਚੱਲ ਰਹੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵੋਟ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਭੁਗਤੇ, ਇਸ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਉੱਪ ਚੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਸਮੇਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਦਲ ਬਦਲ ਕੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਟਕਸਾਲੀ ਵਰਕਰਾਂ 'ਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੈ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੌਰਾ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 29 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ 'ਚ ਜਨਤਕ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਆਗਾਮੀ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੌਰਾ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂਆਂ 'ਚ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ

ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਨੁੱਕਰੇ ਲੱਗੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਸਮੇਤ ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ 'ਚ ਨਵੇਂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਕਮਾਨ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਸੂਬਾਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਮੁੱਦਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਇਹ ਦੌਰਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਆਧਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ, ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਪੀ ਨੱਢਾ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸਿਆਸੀ ਹਲਚਲ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਦੀ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਐਂਟਰੀ ਦਾ ਕਿਧਰੋਂ ਕੋਈ ਸਵਾਗਤ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਆਗਾਮੀ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਰੇ 13 ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 2022 'ਚ ਮਹਿਜ਼ ਦੋ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਸਣੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੱਡੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਗਵੇਂ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਮੁਹਾਲੀ: ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਬੇਅਦਬੀ ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਕਲਾਂ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਸਣੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਸਣੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਠੰਢ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲੋਕ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਵੀ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ 15 ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਲਈ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜੁੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਪੱਕੇ ਸ਼ੈੱਡ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜਥਾ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਬਾਪੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹੋਰਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

TBF THE BAINS FIRM

Manpreet S. Bains

Personal Injury and Wrongful Death Attorneys

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made

CONTACT US AT:

Phone: (510) 474-0028 • E-mail: info@thebainsfirm.com

www.thebainsfirm.com

Personal Injury and Wrongful Death Attorneys

Case Results*

- \$10 MILLION
Motorcycle vs. Truck Collision
- \$8 MILLION
Wrongful Death
- \$5.25 MILLION
Traumatic Brain Injury

WILLIAM E. WEISS
Of Counsel

Offices in San Francisco and Union City

ਬੋਬੀ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟਰੱਕ, ਲਾਈਫ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੋਬੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

(ਸੈਲ): 718-757-7809
ਫੋਨ (ਦਫਤਰ): 718-262-9700
(ਫੈਕਸ): 516-439-5418

ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਸਬੰਧੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰੋ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਹਰ ਪਲ ਹਾਜ਼ਰ

120-20 101 Ave. S. Richmond Hill, New York 11419

ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਝਾਕੀ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਭਖਿਆ

ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ 'ਚੋਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਝਾਕੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਝਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲ 2017 ਵਿਚ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਰਜੀਹ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨੂੰ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਲ 2017 ਵਿਚ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੀਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਮੀਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ ਮੌਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਤਕਰੇ ਭਰਿਆ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਪੰਜਾਬ

ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਰੇਡ 'ਚ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ

ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਗਏ ਨੇਤਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਜਗਾਉਣ: ਬਾਜਵਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਲੇ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆ ਕੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਗਨੀ ਪੱਥ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਕੜੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰੈਜ਼ਿਮੈਂਟ ਨੂੰ ਆਉਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਤਹਿਤ ਝਾਕੀ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚੋਂ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਗਏ ਨੇਤਾ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਝਾਕੀ ਨੂੰ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰੋਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਧਰੋਹ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਪਣਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਪਰੇਡ ਮੌਕੇ ਦਿਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 74ਵੇਂ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀ ਝਾਕੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ 'ਇੰਡੀਆ ਐਟ 75: ਫਰੀਡਮ ਸਟ੍ਰੈਗਲ' ਤੇ ਮੁਲਕ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਝਾਕੀਆਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਭੇਜੀ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੇਰੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ 'ਚੋਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਝਾਕੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਗਰੋਂ ਗੈਂਗਸਟਰ ਲੰਡਾ ਦਾ ਸਾਥੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਰਈਆ: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਜਲੰਧਰ ਜੀਟੀ ਰੋਡ 'ਤੇ ਬਿਆਸ ਨੇੜੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਏ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਲੰਡਾ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਭੱਜਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈੱਲ (ਕਾਊਂਟਰ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ) ਦੇ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਸਲਾ ਐਕਟ ਹੇਠ 19 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਗੈਂਗਸਟਰ ਰਾਜਨ ਭੱਟੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ 20 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਰਹੇ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਛੀਨਾ ਵਾਸੀ ਮਥੂ (ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਵੇਰੇ 11.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਮਲਜੀਤ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਬਿਆਸ ਨੇੜੇ ਇਕ ਢਾਂਚੇ ਕੋਲ ਰੁਕਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈੱਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗੈਂਗਸਟਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਕਮਲਜੀਤ ਤੇ ਉਸ

ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੀ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਛੀਨਾ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਭੱਜਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਯੋਗੇਸ਼ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਦੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਗੈਂਗਸਟਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਾਂਚ ਹਾਲੇ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜੇਗੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਨੇ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਾਧੂ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਮੀਟਿੰਗ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ।

ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੂਬਾ ਇਕਾਈ 'ਚ ਹੋਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਮੂਲੀਅਤ ਨਾਲ ਕੁਝ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਣਗੌਲਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਹੁਣ 23 ਤੋਂ 117 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਹਲਕੇ

ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਹਮਾਇਤ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੇ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦਾ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸਿਰਫ ਭਾਜਪਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਰਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਦਿਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਧਾਰ

ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਸੂਬੇ ਦੇ 13 ਸੰਸਦੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਉਤਾਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪੂਰੇ ਦਮਖਮ ਨਾਲ ਚੋਣ ਲੜੇਗੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਗੂ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਹੁਣ ਸਨਅਤੀ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਵੇਗਾ: ਮਾਨ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਪਛਤਨ ਲਈ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੱਥ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਲਗਾਤਾਰ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਸਾਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 22 ਅਤੇ 23 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ 'ਇਨਵੈਸਟ ਇਨ ਪੰਜਾਬ' ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੱਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਕੱਚੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੱਕੇ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੜਚਣਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਧਰਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਯੋਗ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਲੋਕ ਮਿਲਣੀ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ।

ਚੰਗੇ ਅਕਸ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲਿਆਂ 'ਤੇ ਘਿਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗੇ ਅਕਸ ਵਾਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਅਜੋਏ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਮਗਰੋਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਏ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਕਲੀਨਿਕ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ 30 ਕਰੋੜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਮਾਡਲ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਏਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਤੀਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ੈਰਤ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਿਜਾਂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਫੋਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖੁਰ ਖਾਤੇ ਪਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ

ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਖਰਚੀ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਬੋਹਰ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਸੰਦੀਪ ਜਾਖਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਤਾਂ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜੋਏ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਸਿਹਤ ਮਾਡਲ ਹੈ, ਜਿਸ

ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ 30 ਕਰੋੜ ਦੇ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਬੁਲਾਰੇ ਸੰਬਿਤ ਪਾਤਰਾ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ ਕਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕਲਾ ਦੀ ਜਨਨੀ 'ਆਪ' ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਸਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਲਈ ਫੰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵੀ ਅਜੋਏ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਮੁਹਿੰਮ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵੀ ਅਜੋਏ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਬਦਲੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਉਗਲ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤੇ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਚੁੱਪ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ੱਕੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤੇ ਵਾਲੀ ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ।

ਸਪੀਕਰ ਬੀਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਲੁੱਟ ਇਕ ਵਿੱਤੀ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੱਧ ਖਰਚੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਗਾਜ ਸਾਬਕਾ ਸਿਹਤ ਸਕੱਤਰ ਅਜੋਏ ਸ਼ਰਮਾ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਗਈ ਹੈ।

Matrimonials

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Ravidasia Sikh family looking for a suitable match for their April 25, 1989 born, 5'2" daughter, working as a nurse in India. The boy must be USA citizen, well settled, with family values. Caste no bar. Serious enquiries only. Please Contact us at: 209 596 3193

48-51

Looking for a suitable Ramgarhia Sikh Dhiman match for our beautiful daughter (green card holder), 29 years, 5' 7", MSC - Physics (India), and licensed paraprofessional educator, residing in Chicago area. Please contact: manpreets1211@gmail.com

46-49

Jatt Sikh family looking for a Jatt Sikh match for their 34 years, 5' 4" daughter. Master of Business Administration, Marketing, Food media. Permanent Resident of Canada. Mother retired govt. Principal, Brother Sarpanch of village & now preparing for MLA Election, urban and rural property. Boy wanted from jatt sikh family only. Contact us at: +1 4373328422 or E-mail at: puneetasra17october@gmail.com

40-43

Khatri sikh family looking for a US citizen, Green card, H1 or work permit match for their Oct' 84 MS, divorcee issueless US Citizen daughter working in New York upstate. Contact us at +91-7888508778 (WhatsApp No.)

40-43

Jatt Sikh family looking for a well-settled Jatt Sikh boy for their 29/5'6", RN, BSN, USA citizen daughter. A boy on study visa or H1B visa holder can also be considered. Please contact us at: Whatapp (1)-224-361-1456

37-40

ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਓ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਬਚਾਓ!

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ 425 S. High School Road ਇੰਡੀਅਨ ਐਪੋਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਕੂਲ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਓ।

* ਸਕੂਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹਰੇਕ ਐਤਵਾਰ, ਸਵੇਰੇ 11:00 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 12:15 ਤੱਕ ਹੈ।

* ਨਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਫਾਰਮ ਭਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਿਖਲਾਈ ਕੈਂਪ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@live.com

Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

EARLY BIRD SALE!!!!

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

Domestic fares
available

For Emergency
Call anytime at
847-673-3825

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Sikh Arora family looking for a suitable match for their 5'-8" B.tech. PMIM son, living in Canada (getting P R soon). Father Associate Professor in a college having Urban Agriculture land also. Want sikh beautiful girl with professional qualifications. Please Contact us at: +9198963-19944 (India).

4-7

Khatri Hindu family looking for a suitable match for their son US Citizen 38, 5'9" divorced with full custody of child, non-smoker/non-drinker. Caste and religion no bar. Well settled in California. Please contact Whatsapp/Phone: 909-286-5400"

3-6

ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ, 36 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'11" ਡਿਗਰੀ ਹੋਲਡਰ, ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੋਹਣੀ ਸੁਨੱਖੀ (ਤਲਾਕਸੂਦਾ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਵਾਲੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ) ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੋਈ ਜਾਤੀ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 765-602-6904 (ਵਟਸਐਪ)।

2-5

An educated Jatt Sikh family looking for a suitable match for their 42, 5'10" son - US citizen, a lawyer working at a major US University. Doctorate degree from US. Divorced, shared custody of two kids. Please contact us at: dsr9822@gmail.com

2-5

Khatri Sikh family residing in USA looking for a compatible Sikh match from USA or Canada for their US citizen Turbaned son, 1984 born, 5'10", never married, BS & MS (USA), working as an Engineer with a pharmaceutical company in Pennsylvania. Caste no bar. Serious enquiries only. Please contact us with complete details and picture at WhatsApp +1-331-280-7906 or E-mail at sanjogmatri27@gmail.com

1-4

Looking for suitable, educated match for Jatt Sikh boy, born in 1995, 5'10, well settled in USA, own business, back home from moga, Punjab. Prefer girl in USA or canada . Please send biodata and most recent pictures to whats app 17345482767 or Email- satnambhullar1966@gmail.com

1-4

Looking for a suitable match for our USA green card holder, 5'7" 1987 born Sikh Tonk Kshatriya son. All family members are settled in the USA. Educational level includes business management and currently works in transportation. Serious inquiries please contact @ 314-309-4408 or E-mail at: santokhkainth53@gmail.com.

1-4

Suitable Jatt Sikh match for US born Jatt Sikh Gill boy 30, 5'8.5" and is of healthier build. Only sibling belonging to a well to do family with land and property in India and US. Currently manages the family owned Gas station. Call 269-506-0599 and/or email gill9256@gmail.com

1-4

Jatt Sikh family looking for a suitable Jatt Sikh girl for their US born 27 years, 5'11", Mechanical Engineer son. Boy is well established and doing a federal job. Girl must be Engineer or Doctor. Serious enquiries only. Please contact us at 678-448-2202.

53-3

Khatri Sikh family looking for a beautiful educated Sikh girl from USA, Canada, or India for their USA citizen son, born in 1987, 5'11", mechanical engineer working in automotive company. Upper cast, no bar. Please contact us at 1-586-604-6191 or email at maninderoberoi1@gmail.com

51-54

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਬੋਪਾਰਾਏ 29 ਸਾਲ, 5'10" ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਜੀਓਫਿਜ਼ਿਕਸ ਗਰੈਜੂਏਟ (ਮੈਨੀਟੋਬਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੰਨੀਪੈੱਗ ਕੈਨੇਡਾ) ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪੀ ਆਰ, ਮੈਨੇਜਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਸਿਟੀਜ਼ਨ/ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਹਨ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 734-968-1195 or e-mail: kaurgurvinder1965@yahoo.com

50-53

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪੱਗੜੀਧਾਰੀ (Trim Beard) ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਸਿਟੀਜ਼ਨ, 28 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'11" Teetotaler, CPA ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ H1B ਵੀਜ਼ਾ ਹੋਲਡਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 415-518-0418

50-53

Ramgharia Sikh family looking for a suitable match for thier US citizen, 1990 born, 6 feet son, Working as an Engineer in Michigan. Please contact us @ 734-419-3292.

49-52

ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ 'ਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਪੁੱਜਾ

ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਮੁਹਾਲੀ: ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, 328 ਸਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਧਾਮੀ ਧਰਨੇ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਗਰਮਖਿਆਲੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਤਾਂ ਭੀੜ 'ਚੋਂ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ 'ਤੇ ਪਥਰਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧਾਮੀ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਵਾਲੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹਮਲੇ 'ਚ ਕਈ ਗੱਡੀਆਂ ਨੁਕਸਾਨੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਧਾਮੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਵਾਲ ਵਾਲ ਬਚ ਕੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ। ਉਧਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮੁਹਾਲੀ

‘ਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ। ਇਥੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਖੇ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਮੋਰਚੇ

ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮਗਰੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ 'ਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਮੰਦਭਾਗਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਿਆ ਸੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਨੂੰ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਲਪਤੀ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ 76 ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ 'ਵਰਸਿਟੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਇਸ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਤਕਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵਿਚ ਹੀ

ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸੈਨੇਟ ਦੇ 36 ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ 14 ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਡੀਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇੰਸਟਰਕਸ਼ਨਜ਼, ਕੰਟਰੋਲਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ, ਐਫ.ਡੀ.ਓ, ਐਸ.ਵਾਈ.ਸੀ, ਡੀਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਲਾਈ ਆਦਿ 'ਤੇ ਇਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਨਿਯੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਿੱਖ ਹੈ।

ਹਮਲਾ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼: ਧਾਮੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਫਲੇ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਲਈ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਿਆ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮੁਖੀ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਝਾੜ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਲੱਗੇ ਕੌਮੀ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਰਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਆਗੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਿਰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਪੰਥਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਪੰਥਕ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਕਰਤੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੇ

ਕਾਫਲੇ ਉਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਧਾਮੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦੀ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਮੰਦਭਾਗਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਤਭੇਦ, ਨਰਾਜ਼ਗੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਸੁਲਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਦਯੋਗਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਬੇੜੇ ਲਈ ਕੋਰ ਗਰੁੱਪ ਬਣੇਗਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਇਥੇ ਕਨਫ਼ਰੰਸ ਨਾ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਡਸਟਰੀਲਿਸਟਜ਼ (ਸੀ.ਆਈ.ਆਈ.) ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਖੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਤੇ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ 'ਕੋਰ ਗਰੁੱਪ' ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਰੁੱਪ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ, ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਨੂੰ 45 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਪੁਖਤਾ ਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਪੁਲਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੀ ਹਦੂਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਇਕਹਿਰੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਕੰਪਾਉਂਡਿੰਗ ਸਮੇਤ ਇਕਹਿਰੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ (ਕੰਪਲੀਸ਼ਨ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ) ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਫੈਕਟਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਇੰਦੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ

ਲੰਡਨ: ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ 22 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਡਰਬੀਸ਼ਾਇਰ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੇਨ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੈਨ ਵੀ

ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਦੱਖਣੀ ਡਰਬੀਸ਼ਾਇਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਨਾਂ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਤੋਂ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ 250 ਪਾਊਂਡ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ 22 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪਿਜ਼ਾ ਹੱਟ ਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੈ।

ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 2 ਸਰੂਪ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 2 ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਦਿੱਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਪੁੱਜਣ ਉਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਦਿੱਲੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਤਿੰਨ ਅਫਗਾਨੀ ਸਿੱਖ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਕੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਣੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਥੇ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖ ਦੇਸ਼ ਛੱਡ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਸਤਿਕਾਰ

ਸਹਿਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਮਾਣਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜੇ 2 ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਂਵੀਰ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਵਕਤਾ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲੇ 140 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਈ ਖਰਚੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਦਸਤਖਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਦਸਤਖਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਗਭਗ 10 ਲੱਖ ਲੋਕ ਦਸਤਖਤ ਫਾਰਮ ਭਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ 'ਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬਾਸਿੰਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਪੱਤਰ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੇ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣਗੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਸਤਖਤ ਮੁਹਿੰਮ ਪਹਿਲੀ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕਰ ਕੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ

ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਸਤਖਤ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਫਾਰਮ ਭਰਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚ 89 ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਪੈਦਲ ਮਾਰਚ ਕੱਢਿਆ

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ: ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਬਹਿਬਲ ਕਲਾਂ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਅਣਦੇਖੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਪੈਦਲ ਮਾਰਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਤਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਨ ਸੜਕ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਤਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਫਾਰਮ ਭਰਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਭਰੇ ਗਏ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਫਾਰਮ ਹਰਿਆਣਾ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਉਤਰਾਖੰਡ, ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਾਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ ਵਿਚ

ਵੀ ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਫਾਰਮ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਨਲਾਈਨ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹ ਫਾਰਮ ਭਰਵਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫਾਰਮ ਭਰਵਾਏਗੀ।

ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਹ ਭਖਿਆ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਤਲ ਅਤੇ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਵਰਗੇ ਸੰਗੀਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਛੱਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੌਮੀ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਤਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚਿਹਾ ਅਕਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੋਗਲੀ ਨੀਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਕੌਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਕੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੱਖਰੀ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰੇ ਵੱਖਰੇ ਤਹਿਤ ਲਗਾਤਾਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਪੈਰੋਲ ਨਹੀਂ

ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਪਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸਾਲ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਖਪਾਤੀ ਰਵੱਈਆ ਨਾ ਅਪਣਾਉਣ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤਹਿਤ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਰਵੱਈਆ ਹੀ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ

ਬੇਗਾਨਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਪੈਰੋਲ ਦੇਣ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ

ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕੀਤਾ

ਮੁਹਾਲੀ: ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਬੰਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਤੇ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਰੋਹਤਕ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਦੀ 40 ਰੋਜ਼ਾ ਪੈਰੋਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਘਿਰਾਓ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਜਦਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਚਹੇਤਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦੇਣ 'ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੈਰੋਲ ਤਾਂ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਲੂਣ

ਛਿੜਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵੀ ਲੰਮੇ ਹੱਥੀਆਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਵਿਰੁੱਧ 2007 ਤੋਂ ਚੱਲਦੇ ਸਵਾਂਗ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ 2012 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਐਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ?

ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਰਾਮ ਰਹੀਮ 'ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ, 14 ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਚੌਥੀ ਪੈਰੋਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਤੇ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਿਹਾ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਸਿੰਘ 40 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਸਖਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਹੇਠ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਾਗਪਤ ਸਥਿਤ ਬਰਨਾਵਾ ਆਸ਼ਰਮ 'ਚ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਹਨੀਪ੍ਰੀਤ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ। ਪਿਛਲੇ 14 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਲਾਈਵ ਹੋ ਕੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁੜ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਯੂਪੀ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ

ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਗਰਾਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਸਾ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ

ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹਰ ਕੈਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ: ਖੱਟਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਕੈਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਤੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਪੀੜਤ ਧਿਰ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਦੇ ਪੱਤਰ ਅੰਸ਼ੁਲ ਛਤਰਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ

ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਰਾਜਸੀ ਲਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਪੈਰੋਲ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ। ਦਰਅਸਲ 25 ਅਗਸਤ 2017 ਨੂੰ ਡੇਰਾ

ਸਿਰਸਾ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਾਥਵੀ ਜਬਰ ਜਨਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ 28 ਅਗਸਤ 2017 ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਛਤਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਰੋਹਤਕ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 15 ਅਕਤੂਬਰ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ 40 ਦਿਨ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। 25 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਮੁੜ ਜੇਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 40 ਦਿਨ ਦੀ ਫਿਰ ਪੈਰੋਲ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੇਸ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪੁੱਜੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਤਿੰਨ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਤੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਜ਼ਾਦ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕਦੇ।

ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੁਲਜ਼ਮ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਬਿੱਟੂ ਦਾ ਅਦਾਲਤੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕਤਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਿਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬਾਕੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ 30 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਖੇਡ ਢਾਂਚੇ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਲਵੇਗੀ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਨੇ ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਭਵਨ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖੇਡ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਖੇਡ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵਿਆਪਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਨੇ ਖੇਡ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖਰਚੇ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਇਥੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਹੁਨਰ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਵਾਸਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਅਪਣਾਈ ਜਾਵੇ, ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਡਾਟਾ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀਕ੍ਰਿਤ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਸਬੰਧਤ ਖੇਡ ਉੱਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਜਾਵੇ, ਗਰੇਡਸ਼ਨ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਮੀਤ ਹੋਅਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਤੇ

ਖਿਡਾਰੀ ਪੱਖੀ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਡ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਆਰਥਿਕ ਮਦਦ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਨੀਤੀ ਬਣਾਏ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ, ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਖੇਡ ਵਿਭਾਗ ਸਾਂਝਾ ਖੇਡ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਵਿਚ ਤਰੀਕਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ।

ਪੰਜਾਬ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਐਵਾਰਡ ਜਲਦ ਮਿਲਣਗੇ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੜਿੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਇੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੈਕੇਜ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜਿੰਦਰਾ ਝੀਲ ਨੂੰ ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸੈਂਟਰਲ ਸਟੇਟ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਜੈਪੁਰ ਲਈ ਉਡਾਣ ਸ਼ੁਰੂ

ਰਾਜਾਸਾਂਸੀ: ਸਪਾਈਸ ਜੈੱਟ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਾਲੇ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸਿੱਧੀ ਉਡਾਣ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਡਾਣ ਦੇਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਚੱਲੇਗੀ। ਉਡਾਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਸੀ ਪਰ ਪੁੰਦ ਕਾਰਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਰਾਜਾਸਾਂਸੀ

ਤੋਂ ਇਹ ਉਡਾਣ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੁਪਹਿਰ 12. 55 ਵਜੇ ਚੱਲੇਗੀ ਤੇ 3.35 ਵਜੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚੇਗੀ। ਪਟਨਾ ਤੋਂ ਇਹ ਉਡਾਣ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ਾਮ 4. 10 ਵਜੇ ਚੱਲੇਗੀ ਤੇ ਸ਼ਾਮ 6.45 ਉੱਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਉਤਰੇਗੀ।

ਸਕੂਲ ਮੁਖੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਜਾਣਗੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ 36 ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਜਾਣਗੇ। ਪਹਿਲੇ ਬੈਚ ਦੇ ਇਹ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ 4 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਗੇ। ਦੂਸਰਾ ਬੈਚ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਸਮੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚੇ 'ਤੇ 60 ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਜਾਣਗੇ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਅਕੈਡਮੀ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫੋਰਨ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈੱਲ ਦਾ ਐਮ.ਓ.ਯੂ. ਸਾਈਨ ਹੋਇਆ

ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫੋਰਨ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈੱਲ ਵੱਲੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚੋਂ 90 ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 60 ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

Punjab Times
Established in 2000
22nd Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:
Amolak Singh Jammu
Astt. Editors:
Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Our Columnists
Gurbakhsh Singh Bhandal
Baljit Basi
Buta Singh
Tarlochan Singh Dupalpur
Major Kular
California
Shiara Dhindsa
661-703-6664
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395
Circulation
Harbhajan Singh
917-856-5229
Photographer
Kamaljit Singh Viridi
Ph. 847-502-2703

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ
ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ
ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ
ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer
The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.
Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

**All disputes subject to
Chicago jurisdiction.**

ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੌਮੀ
ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ
ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ਼ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ
ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਕਿ ਉਹ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵਿਆਹ
ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੈਅ ਕਰਨ।

ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ
ਲਾਲਪੁਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ
ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ਼ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਨਾ
ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ
ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ
ਕਰਾਉਣ 'ਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ
ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਐਕਟ 1909 'ਚ
ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨੋਮ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2012 'ਚ ਇਸ 'ਚ
ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੇ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।"
ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨੋਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਹਨ।
ਲਾਲਪੁਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਰਲ, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਮੱਧ
ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ਼ ਐਕਟ
ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-

ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ
14 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ
ਕੇ ਐਕਟ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।
ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਕੌਮੀ ਦਫ਼ਤਰ ਸੀ.ਜੀ.ਓ. ਕੰਪਲੈਕਸ
ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ
ਲਾਲਪੁਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਤੀਫ਼ਪੁਰਾ (ਜਲੰਧਰ)
ਉਜਾੜੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ
ਮੰਗੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 1956 ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ
ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਨ
ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫੇਰੀ

ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ: ਈ.ਡੀ. ਵੱਲੋਂ 7.90 ਕਰੋੜ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ

ਜਲੰਧਰ: ਇਨਫੋਰਮੇਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ
ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੋ
ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ
7.90 ਕਰੋੜ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ
ਹਨ। ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ
(ਪੀ.ਐਮ.ਐਲ.ਏ.) ਦੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਧਾਰਾਵਾਂ
ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ
ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਈ.ਡੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ

ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦੀਪ
ਸਿੰਘ ਰਾਣੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ
ਦੀਆਂ 16 ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਤੇ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ
ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ 11 ਅਚੱਲ
ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।
ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨਕਦੀ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਵੀ ਬਰਾਮਦ
ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਈ.ਡੀ. ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ
ਕੀਤੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਰਾਣੇ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕਥਿਤ ਨਸ਼ਾ
ਤਸਕਰਾਂ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਨਵੀਰ ਬੇਦੀ
ਨਾਲ 'ਸਬੰਧ' ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ
ਮੈਡੀਕਲ ਸਟੋਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚ
ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ
ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਮੁਲਜ਼ਮ ਕੋਈ
ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਅਹਿਮ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦਕ
ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਅਹਿਮ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ
ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅਹਿਮ
ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੌਂਪੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਰੀ ਸੂਚੀ ਅਨੁਸਾਰ
ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਸਕੱਤਰ
ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਰਜਮਾਨ ਤੇ
ਮੀਡੀਆ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਵੀ ਹੋਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪਰਮਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੰਟੀ ਰੋਮਾਣਾ ਨੂੰ ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਤੇ
ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ
ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ
ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ ਖੰਨਾ ਨੂੰ ਐਸ.ਓ.ਆਈ.
ਦਾ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ, ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਐਡਵੋਕੇਟ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਗਲ ਵਿੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਅਤੇ ਨਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਈਟੀ ਵਿੰਗ
ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਮਿਸ਼ਨ ਔਖਾ ਹੋਇਆ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਚਣਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ
ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾ
ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਕਮੇਟੀਆਂ, ਸੂਬਾਈ
ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ
ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਕ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਮੀ
ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ
ਬੰਗਾਲ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ
ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ
ਸੂਬਾ ਪੱਧਰ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ

ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਫਲਸਫ਼ੇ
ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਧਰਮ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਰਹਿਤ ਹੈ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 25 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ
25 (ੲ) ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ
ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 63 ਫੀਸਦ 'ਚੋਂ 57
ਫੀਸਦ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 75
ਸਾਲ ਦੇਕੱਠ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ
ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ
'ਵੀਰ ਬਾਲ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਉਣ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ
ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ
ਕੋਸਿਆ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ
ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਦਸੰਬਰ
2016 ਵਿਚ ਨਿਯਮ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ
ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ
ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ
ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਐਕਟਾਂ ਤਹਿਤ ਰਜਿਸਟਰ
ਹੋਏ ਵਿਆਹ ਵੀ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਐਕਟ ਤਹਿਤ
ਦੁਬਾਰਾ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਦੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਘਿਰੀ ਆਪ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ
'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ
ਕੇ ਬਣਾਏ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਦੀ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ 'ਤੇ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚਣ
'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ
ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ
ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕ ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਲਾਭ 1 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸੱਚਾਈ
ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕ
ਆਪ ਹੀ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ
ਦੇਣਗੇ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ 'ਤੇ 30 ਕਰੋੜ
ਰੁਪਏ ਖਰਚਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਸਿਰਫ 'ਆਪ' ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ
ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ
ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ
ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਘਰ- ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕਰੇਗੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ
ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਬਣਾਉਣ
ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਦਸਤਖਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼
ਕਰਦਿਆਂ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜਥਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਨੂੰ
ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤੱਕ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਹੁਣ ਤੱਕ
10 ਲੱਖ ਫਾਰਮ ਭਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ
ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ
ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਦਸਤਖਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚੰਡ
ਕਰਦਿਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ
ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਜਥਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ
ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਰਜੇਈ ਵੀ
ਜਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ
ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਫਾਰਮੇ ਭਰਵਾਉਣ
ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ
ਪ੍ਰਫਾਰਮੇ ਨਹੀਂ ਭਰ ਸਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦਾ
ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਇਹ ਪ੍ਰਫਾਰਮੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਪੱਤਰ ਸਣੇ
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣਗੇ।

ਦਰਮਿਆਨ ਟਕਰਾਅ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਆਪ' ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਉਬਲ-
ਪੁਬਲ 'ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ
ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ 30 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ
ਫੰਡ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ
ਸਿਹਤ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ
ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ
ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ
ਪੈਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ। ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ
ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦਰਸਾ
ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ
'ਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ
ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ
ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਹ 'ਆਪ' 'ਚ ਤਜਰਬੇ ਦੀ
ਘਾਟ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਿਆਸੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਚ
ਗਿਰਾਵਟ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ
ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਾਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਰੇਂਜ
ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ
ਬਰਿੰਦਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਹੜਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ
ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾ 'ਤਕਨੀਕੀ ਮੁਲਾਂਕਣ'
ਕੀਤਾ। ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਪਿਛਲੇ
ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਜਾਂਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ
ਹਨ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਆਏ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੋਕ ਕੱਟਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਏ
ਡੇਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ
ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੋਕ ਕੱਟ ਕੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ
ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ।
ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੋਕ

ਕੱਟਣ ਦੀ ਆਰਮ ਐਕਟ ਤਹਿਮ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।
ਬਲਾਤਕਾਰ ਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 20 ਸਾਲ
ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ
ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ 40 ਦਿਨਾਂ
ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਉੱਤੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਕੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ

ਬਾਗਪਤ ਸਥਿਤ ਆਪਣੇ ਬਰਨਾਵਾ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ
ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਕ ਨਾਲ ਜਸ਼ਨ
ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਵੀਡੀਓ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ
ਵਾਇਰਲ ਹੋਇਆ ਹੈ।

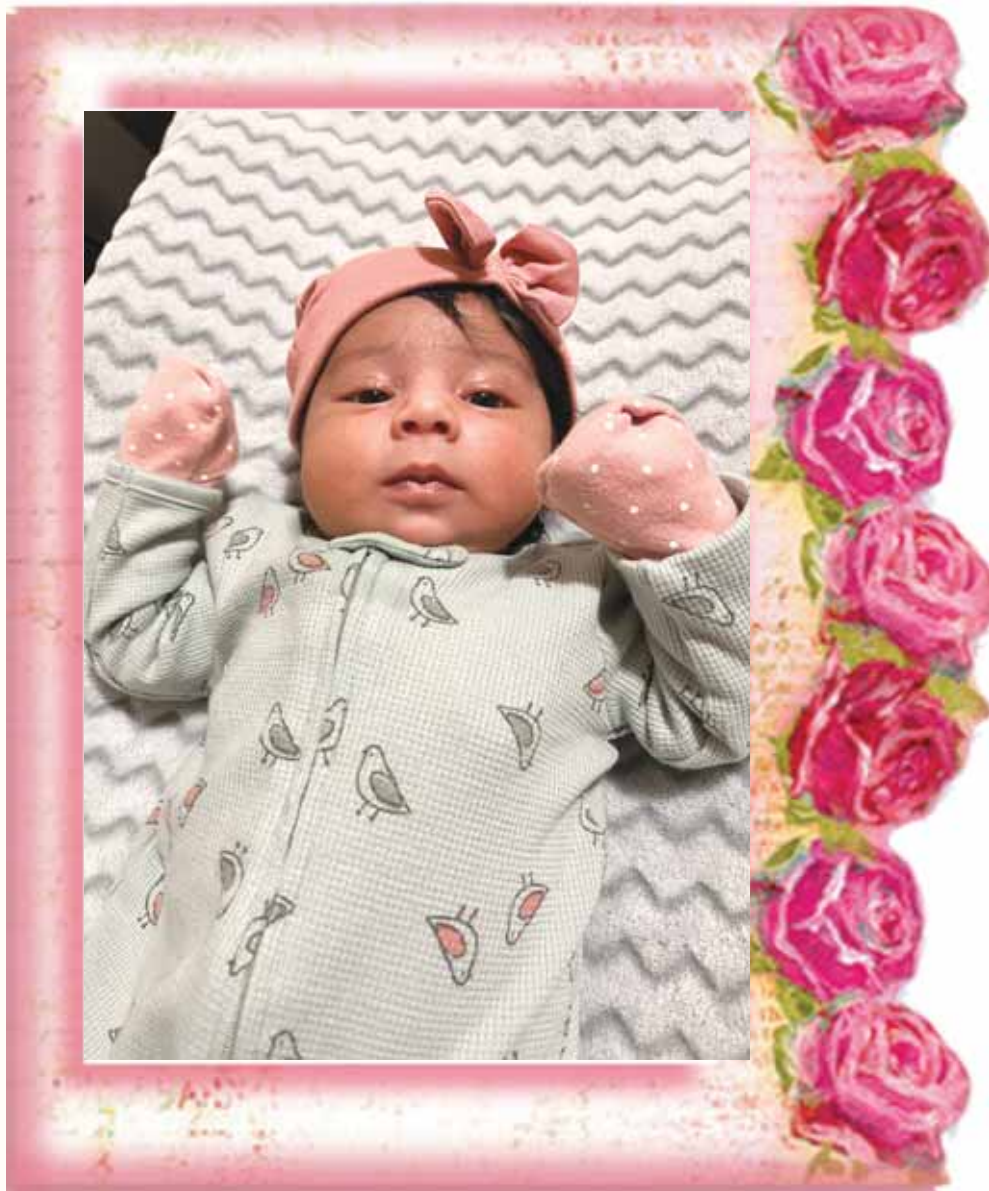
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ	ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੋਰ ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੱਠ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ	ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਲਖ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆਂ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ॥

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ (ਮਰਹੂਮ) ਅਤੇ ਭੈਣ ਜੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਨੂੰਹ ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਜੰਮੂ ਦੇ ਘਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਧੀ 'ਮਿਹਰ ਕੌਰ' ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਵਲੋਂ ਜੰਮੂ ਪਰਿਵਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਸਟਾਫ਼ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਧੀ ਰਾਣੀ ਦੀ ਆਮਦ 'ਤੇ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੇਟੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖੇ, ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬਖਸ਼ੋ, ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਾਵੇ ਅਤੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ੋ !

ਵਧਾਈਆਂ !

ਵਧਾਈਆਂ !

ਵਧਾਈਆਂ !

ਵਧਾਈਆਂ !

ਵਲੋਂ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਢਿਲੋਂ   ਡਾ. ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧੂ   ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਨਿੱਕੀ) ਸੇਖੋਂ   ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ   ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ   ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ   ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ   ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ   ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ   ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ   ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ   ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ   ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ   ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ   ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ   ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ   ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ   ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ   ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ   ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਚਿੰਗਫੀਲਡ   ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ   ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਐਫ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੇਐ ਥਾਇਡਨ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਫਰੋਲਾ-ਫਰਾਲੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਸੰਘੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ (ਐਫ.ਬੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਦਰ ਜੇਐ ਥਾਇਡਨ ਦੀ ਵਿਲਮਿੰਗਟਨ ਵਿਚਲੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਮਾਰੇ ਛਾਪੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਧੀਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਐਫ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਥਾਇਡਨ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ 13 ਘੰਟੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਫਰੋਲਾ-ਫਰਾਲੀ ਕੀਤੀ।

ਛਾਪਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੇ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼, 2024 ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਥਾਇਡਨ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਲਝਣਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਟਾਰਨੀ ਬੋਬ ਬੇਓਰ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਾਪੇ ਦੌਰਾਨ 'ਨਿਆਂ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲਏ, ਜੋ ਏਜੰਸੀ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਥਾਇਡਨ ਦੀ ਸੈਨੇਟ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਤੇ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ' ਅਟਾਰਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਿਆਂ ਵਿਭਾਗ ਕੁਝ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਨੋਟਸ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਥਾਇਡਨ ਦੇਸ ਦੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਨ।'

ਐਫ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਇਸ ਸੱਜਰੇ ਛਾਪੇ ਮਗਰੋਂ ਥਾਇਡਨ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਨਿੱਜੀ

ਦਫਤਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਕਲਾਸੀਫਾਈਡ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਕੇ ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਸੰਘੀ ਏਜੰਟਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਥਾਇਡਨ 2009 ਤੋਂ 2016 ਦੇ ਅਰਸੇ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਟਾਰਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਿਆਂ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ...ਤੇ ਅਸੀਂ ਹਰ ਸੰਭਵ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ

ਦਿੰਦੀ ਹੈ।' ਥਾਇਡਨ ਇਸ ਵੀਕੇਂਡ ਡੈਲਾਵੇਅਰ ਦੀ ਵੈਲਮਿੰਗਟਨ ਸਥਿਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਬਿਲੇਗੌਰ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਮੈਰਿਕ ਬੀ.ਗਾਰਲੈਂਡ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਦਫਤਰ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਕਲਾਸੀਫਾਈਡ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਰੋਬਰਟ ਹਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੌਸਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਬਲਾਕ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ 'ਇੰਡੀਆ: ਦਿ ਮੋਦੀ ਕੁਏਸ਼ਚਨ' ਦੇ ਲਿੰਕ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਯੂਟਿਊਬ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਤੇ ਟਵਿੱਟਰ ਪੋਸਟਾਂ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਅਪੁਰਵ ਚੰਦਰਾ ਨੇ ਆਈ.ਟੀ. ਨਿਯਮ, 2021 ਤਹਿਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ। ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼, ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਮਲੇ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਸਮੇਤ ਕਈ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਵਿੱਟਰ

ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਯੂਟਿਊਬ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਦੇ ਲਿੰਕਾਂ ਵਾਲੇ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਟਵੀਟਸ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ' ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਉਜਾਗਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 2002 ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਇਕ 'ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ' ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਇਕ 'ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜੁਮਲਾ ਪਾਰਟੀ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੈ 'ਕੁਝ ਦਾ ਸਾਥ, ਖੁਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸਬਕੇ ਸਾਥ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ'।

ਇਥੇ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਕੇਸ਼ਨ ਇੰਚਾਰਜ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਸੰਗਠਨ ਇੰਚਾਰਜ ਕੇ.ਸੀ. ਵੇਣੂਗੋਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ 'ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜੁਮਲਾ ਪਾਰਟੀ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ... 'ਕੁਝ ਦਾ ਸਾਥ', 'ਖੁਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ' ਅਤੇ 'ਸਬਕੇ ਸਾਥ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ'। 'ਕੁਝ ਦਾ ਸਾਥ' ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਕੁ ਚੋਣਵੇਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਲਈ ਹੈ। 10 ਫੀਸਦ

ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ 64 ਫੀਸਦ ਧਨ ਸੰਭਾਲੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨੇਤਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਖੁਦ ਦਾ ਵਿਕਾਸ' ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਭਾਜਪਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੇ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਕਰਾਰ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਕਿਰਨ ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦਰਮਿਆਨ ਕੋਈ 'ਮਹਾਭਾਰਤ' (ਭਾਵ ਝਗੜਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਮਿਆਨ 'ਮਹਾਭਾਰਤ' ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਲੇ 'ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ' ਹੈ। ਇਥੇ ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਕੋਰਟ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਪਰ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਜ ਚੁਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ-ਪਰਖ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਪਰ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹ ਨਿਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਉਸੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣੇ ਵੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਅਤੇ 'ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਚੁਣਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਾਂਗੇ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਾਂਗੇ।' ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੱਜ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। 'ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।' ਰਿਜ਼ਜੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਦਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ...ਤੁਹਾਡੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋ...ਲੋਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਰਾਇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।'

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਨਿਉ ਯਾਰਕ-ਦਿੱਲੀ ਉਡਾਣ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਯਾਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਸਹਿ-ਯਾਤਰੀ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਕੰਟਰੋਲਰ ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ. ਨੇ ਏਅਰ ਲਾਈਨ ਨੂੰ 30 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਿਵਲ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਜਨਰਲ (ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ.) ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਪਾਇਲਟ-ਇਨ-

ਕਮਾਂਡ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੀ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ. ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੰਘੇ ਸਾਲ 26 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਏਅਰ ਦੇ ਉਡਾਣ ਸੇਵਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਵੀ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ. ਨੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਧਿਆਨ 'ਚ ਆਉਣ ਮਗਰੋਂ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ. ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਨੇਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਸੀ.ਏ. ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਅਰ

ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਰੂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਆਪਣੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

ਚੀਨ ਦੀ 80% ਆਬਾਦੀ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਲਪੇਟੇ ਵਿਚ ਆਈ

ਪੇਈਚਿੰਗ: ਚੀਨ ਦੇ 10 'ਚੋਂ 8 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਵਿਡ-19 ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰੋਗ ਰੋਕੂ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵੂ ਜੁਨਯੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਲਹਿਰ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰੀਬ 80 ਫੀਸਦ ਵਿਅਕਤੀ ਪੀੜਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸੀ.ਐਨ.ਐਨ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 1.4 ਅਰਬ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਵਧਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਲਾਗ ਫੈਲਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲਹਿਰ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵੂ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਜੀ ਲਹਿਰ

ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕ

ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪੀਕਿੰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਖੋਜ 'ਚ ਇਹ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਸਿਖਰ 20 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ 13 ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਚੀਨ ਨੇ ਕੋਵਿਡ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਚੀਨ ਦੇ ਸਿਹਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਬੁਖਾਰ ਅਤੇ ਕੋਵਿਡ ਕਾਰਨ ਦਾਖਲੇ ਘੱਟ ਗਏ ਹਨ। ਸੀ.ਐਨ.ਐਨ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ 8 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ 12 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਕਰੀਬ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਕੋਵਿਡ ਕਾਰਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ।

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਨੇੜੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ 'ਚ

ਦਸ ਹਲਾਕ

ਮੌਟੇਰੀ ਪਾਰਕ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ 'ਚ ਨਵੇਂ ਵਰੂ (ਲੂਨਰ ਨਿਊ ਯੀਅਰ) ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਭੀੜ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੋਲੀਬਾਰੀ 'ਚ ਦਸ ਜਣਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦਕਿ 10 ਹੋਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਕਾਊਂਟੀ ਸ਼ੈਰਿਫ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰਜੈਂਟ ਬੋਬ ਬੋਇਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਰਾਤ 10.22 ਵਜੇ ਵਾਪਰੀ ਮੌਟੇਰੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਗਾਰਵੇ ਐਵੇਨਿਊ 'ਚ ਵਾਪਰੀ। ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਦਰਜਨਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਮਗਰੋਂ ਕਈ ਘੰਟੇ

ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਸਮੁੱਚੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਿਓਗ ਵੇਨ ਚੋਈ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਰੋਸਤਰਾਂ 'ਚ ਆਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਚੋਈ ਉਸੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਇਕ ਰੋਸਤਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ। ਸਿਓਗ ਵੇਨ ਚੋਈ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉੱਥੇ ਇਕ ਸੂਟਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਮਸ਼ੀਨਗੰਨ ਹੈ। ਸੂਟਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਹੈ।

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮਸਲਾ: ਹੋਰ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਮੋਰਚਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ੀਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਧਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰੇ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਫਰਦਾਂ ਵਾਪਸ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਪਾਸੋਂ ਵਸੂਲੀ ਜਾਵੇ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਧਰਨਾਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਰੱਖੀ।

ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੱਕ ਜਥੇ ਭੇਜੇ ਜਾਣਗੇ: ਰੁਲਦੂ ਸਿੰਘ
ਮਾਨਸਾ: ਪੰਜਾਬ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੁਲਦੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਜ਼ੀਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ 'ਚੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜਥੇ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਪਿੰਡ ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਸਬੰਧੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਚਾਰਜੇਈਆਂ ਕਰ ਕੇ ਫੈਕਟਰੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਜੁਗਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੁਫ਼ਤ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਸਕਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਧਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ੀਰਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤਿੱਖੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਫੈਕਟਰੀ ਮਾਲਕ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਤੇ ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਰਾਜੇਵਾਲ, ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਿਸਾਨ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਮਾਨਸਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਥੇ ਕਿਸਾਨ ਭਵਨ ਵਿਚ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ, ਪ੍ਰੋਮ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਬੋਧ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾ ਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਈ ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੂਬੇ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਰੰਭੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਭਰ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ 'ਚ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕੈਦ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ, ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮਾਣਕ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਉਸਾਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਾਈ.ਐਸ.ਐਲ. ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲੱਗੇ ਸਮੂਹ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲੋਕ

ਮੁਹਾਲੀ: ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੱਦ ਉੱਤੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, 328 ਸਰੂਪਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ, ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਬਹਿਬਲ ਕਲਾਂ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਆਦਿ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਲੜੀਵਾਰ ਧਰਨਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੋਹ ਭਖਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੁਣ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ, ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜੁੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਾਪੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਸੰਗਤ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਪੱਕੇ ਸੈਂਡ ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਤੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚੋਂ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਜਥਾ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜਿਆ। ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਬਾਪੂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹੋਰਨਾਂ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜਥਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ
ਮੁਹਾਲੀ: ਮੁਹਾਲੀ-ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਹੱਦ ਉੱਤੇ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਸਣੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਸਣੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਠੰਢ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫਪਸੰਦ ਲੋਕ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਧਰ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਵੀ ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦਿਲਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹੁੰਚੇ ਇਸ ਜਥੇ ਨਾਲ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਬਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇਖੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰਾਰਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਬਹਿਬਲ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 31 ਤੱਕ ਦੀ ਮੋਹਲਤ

ਬਰਗੜੀ: ਬਹਿਬਲ ਇਨਸਾਫ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਮੋਰਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਹਮਾਇਤੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ 31 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾ ਮੰਨੀਆਂ ਤਾਂ 5 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਜਾਮ ਕਰ ਕੇ ਤਿੱਖਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੌਮੀ ਇਨਸਾਫ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਪੂਰਨ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਖੌਤੀ ਸਾਧ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੈਰੋਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਅਧੂਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਿਸ ਤਹਿਤ 23 ਤੋਂ 31 ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ, 1 ਤੋਂ 7 ਫਰਵਰੀ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਧੂਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਸਾੜ ਕੇ ਰੋਸ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਉਪਰਾਲੇ ਨਾ ਕੀਤੇ

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਏ ਆਈ.ਟੀ. ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਧੀਆਂ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਗੂਗਲ, ਮਾਈਕਰੋਸਾਫਟ ਤੇ ਐਮਾਜ਼ੋਨ ਵਰਗੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਆਈ.ਟੀ. ਮਾਹਿਰ ਹੁਣ ਨਵਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋਸ 'ਚ ਰੁਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਹ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਵਰਕ ਵੀਜੇ ਦੀ ਤੈਅ ਮਿਆਦ ਮੁੱਕਣ ਕਾਰਨ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਨਾ ਛੱਡਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰੀਬ ਦੋ ਲੱਖ ਆਈ.ਟੀ. ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 30 ਤੋਂ 40 ਫੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਆਈ.ਟੀ. ਮਾਹਿਰ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਐੱਚ-1ਬੀ ਅਤੇ ਐੱਲ1 ਵੀਜੇ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ। ਐਮਾਜ਼ੋਨ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 20 ਮਾਰਚ ਉਸ ਦਾ ਆਖਰੀ ਕੰਮਕਾਰੀ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਐੱਚ-1ਬੀ ਵੀਜੇ ਵਾਲੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ 60 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੀਂ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰੀ ਵਸ ਭਾਰਤ ਪਰਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਗਲੋਬਲ ਇੰਡੀਆ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲਸ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ

ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਫਾਰ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਇੰਡੀਅਨ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਨੇ ਆਈ.ਟੀ. ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਤਣਾਅ 'ਚ ਆਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਟਸਐਪ ਗਰੁੱਪ ਬਣਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਿਕਲ ਸਕੇ। ਭਾਰਤੀ ਆਈ.ਟੀ. ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ 'ਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਗੂਗਲ ਨੇ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਰੋਕਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਫਾਰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਆਈ.ਟੀ. ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸਥਾਈ ਵਸਨੀਕ ਵਜੋਂ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਗੂਗਲ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਲੋਂ 'ਅਕਾਡਮੀ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪਸ' ਦਾ ਐਲਾਨ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮ ਇਜਲਾਸ 22 ਜਨਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ ਲੁਧਿਆਣਾ

'ਅਕਾਡਮੀ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪਸ' ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵੀ ਜਨਰਲ ਕੌਂਸਲ ਵਲੋਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਉਮਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਵਿੰਦਰ ਰਵੀ (ਕੈਨੇਡਾ), ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਠਲ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਐੱਸ ਪੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ

ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਾਲ ਭਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ। ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਕਾਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਉੱਚ ਸਨਮਾਨ

ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇੱਕੀ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੈਲੋਸ਼ਿਪਸ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਪ੍ਰੇਮ

ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾਕਟਰ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ।

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਰਾਗ ਪੁਰਸਕਾਰ

ਪਟਿਆਲਾ: 'ਰਾਗ ਕਾਫਲਾ' ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ 'ਰਾਗ' ਅੰਕ-13 ਦਾ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਅਤੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਭੇਟ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਰਾਗ ਵਾਰਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਅਤੇ ਰਾਗ ਕਥਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਰਵਿੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੁਰਜੀਤ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਪੰਨੂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਵਾਰਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਭੇਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪ੍ਰੋ. ਅਰਵਿੰਦ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਕੌਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਕਥਾਕਾਰ ਜਸਵੀਰ ਰਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਬੋਲਣੀ ਵੱਡੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਵਰੋਸਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ

ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਮ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ: ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: 17 ਜਨਵਰੀ ਦੀ ਠਰੀ ਹੋਈ ਸਮਾਂ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਈਸਟ ਵੈਸਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਚਿਆਜ਼ ਐੱਚ. ਵੜੈਚ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ।

ਅਕੈਡਮੀ ਦਾ ਇਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਾਥਣ ਨੀਰੂ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਪੂਰਾ ਇਕ ਘੰਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ, ਬੋਲੀ, ਜੈਡਰ, ਜੰਮਣ ਭੋਂ, ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਗੋਦ 'ਚ ਹੀ ਅੰਤਿਮ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।' ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਇਹ ਕਿਰਤ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਚਰਚਿਤ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀ ਰਚਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿਵੇਂ 'ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਦਾ ਸੱਚ', 'ਟੋਭਾ ਟੋਕ ਸਿੰਘ' ਅਤੇ ਕੀਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਸਲੀ ਭੇਦ ਭਾਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਤਨਖਾਹ ਦੀ ਕਾਣੀ ਵੰਡ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਅਣਖੀ ਯੋਧੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਤੋਂ ਲੈਜ਼ਬੀਅਨ ਅਤੇ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ। ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਬਾਰੇ ਨਾਟਕ ਲਿਖਣ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਇਕ ਪੀੜਤ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਉਹ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਸਾਨੂੰ ਸੱਦਾ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਏਥੇ ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਆਤਮਜੀਤ ਹੋਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਬੇਤਾਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ। 2009 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕ 'ਤੱਤੀ ਤਵੀ ਦਾ ਸੱਚ' ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੂਝਵਾਨ ਸਰੋਤੇ ਪੁੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਜਨਾਬ ਜ਼ਫਰ ਮਲਿਕ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਹਲਕੇ ਜਿਹੇ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਠੀਕ ਛੇ ਵਜੇ ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋਏ।

ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਿਟਲਰ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਆਦਿ। ਬੋਲੀ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਸੀ, 'ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਦੀ

ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੰਡ ਛੁਡਾ ਕੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਏਸ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਹਾਜ਼ਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਡਾ. ਆਤਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੁਆਲ ਜਵਾਬ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਕੁਝ ਅਮੈਰਿਕਨ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕੀਤਾ। ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਰਦਾਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪਨੇਸਰ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ, ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਜ਼ਫਰ ਮਲਿਕ, ਅਸਲਮ ਰਾਜਾ ਤੇ ਕੁਝ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ ਅਤੇ ਪੁਖਤਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰੀ ਬੇਬਾਕੀ ਨਦਲ ਦਿੱਤੇ।

ਰਿਪੋਰਟ:
ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਅ
ਚੈਸਟਰਟਨਚ (ਇੰਡਿਆਨਾ)
ਫੋਨ: 717-575-7529

ਪ੍ਰੋ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਨਮਾਨ

ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਮਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੋਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ 'ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਮਾਰੋਹ' ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ/ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖੇਡ

ਲੇਖਕ ਪ੍ਰੋ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਢਾਹਾਂ ਸਾਹਿਤ ਅਵਾਰਡੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਨਮਾਨ' ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਬਾਰੇ ਸੁਣਵਾਈ ਟਲੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ 15 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਟਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਸਟੇਟਸ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਤੋਂ ਸਟੇਟਸ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਹਫਤੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਸੰਜੈ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਸਮੇਤ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਮੰਗ ਲਿਆ।

ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੋ ਗੇੜਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 6 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਤਲੁਜ ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਬਾਰੇ ਦੋਵੇਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਜ਼ਰੀਏ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸਟੇਟਸ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਜਾਈ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਫਸਰਾਂ ਤੋਂ ਵੇਰਵੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਰੁਤਬਾ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਦਰਮਿਆਨ 4 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਜਲ ਸਰੋਤ ਮੰਤਰੀ ਗਜੇਂਦਰ ਸੋਖਾਵਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਈ ਦੂਸਰੇ ਗੇੜ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਬੇਸਿੱਟਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਅਰੁਣਾ ਮਿਲਰ ਮੈਰੀਲੈਂਡ ਰਾਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਬਣੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਮੂਲ ਦੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਅਰੁਣਾ ਮਿਲਰ (58) ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਮੈਰੀਲੈਂਡ ਰਾਜ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਰੀਲੈਂਡ ਹਾਊਸ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਡੈਲੀਗੇਟ ਅਰੁਣਾ ਡੈਮਕੋਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੀ 10ਵੀਂ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਹੈ।

ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ ਮਗਰੋਂ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦਾ ਹੈ। ਅਰੁਣਾ ਨੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਸੰਭਾਲੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਯੋਗ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਜਨਮੀ ਅਰੁਣਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਦਯਾਤਨੀ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਅਰੁਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ

ਪਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਲਫ਼ਦਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਅਰੁਣਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਨਵੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਵੈਸ ਮੂਰ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਕਾਨੂੰਨਸਾਜ਼ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮੂਰ ਮੈਰੀਲੈਂਡ ਦੇ 63ਵੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਹਫ਼ਾਮ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਨ।

ਹਰ ਪਾਸੇ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਡਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਭਾਜਪਾ: ਰਾਹੁਲ

ਪਠਾਨਕੋਟ: ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕੌਮੀ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਲੈ ਕੇ ਬੀਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਅਗਨੀਪਥ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਿਚ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਗੜੇ ਲਾਏ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਈ.ਡੀ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ, ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਡਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਹੌਲ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਿੰਗਾਈ,

ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ, ਗਲਤ ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ, ਨੋਟਬੰਦੀ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖਾਦ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਦਾ ਵੱਡੇ ਮੀਡੀਆ ਹਾਊਸਾਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੀਡੀਆ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਤਿੱਖਾ ਹਮਲਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰਿਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾਲ ਨਾ ਚੱਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਨਾ ਚਲਾਓ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਿਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਘਵ ਚੱਢਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੈਸਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖਰਚਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਗਲਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਵੇਗੀ।

ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਜੀਤੀ ਸਿੰਧੂ ਦੀ ਕੌਂਸਲਰ ਵਜੋਂ ਮੈਂਬਰੀ ਬਹਾਲ

ਮੁਹਾਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਮੇਅਰ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀਤੀ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ੇਗੀ ਸਰਕਾਰ

ਮੇਅਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਅਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਮਿਉਨਿਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ 1976 ਦੀ ਧਾਰਾ 63 ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੌਂਸਲਰ ਵਜੋਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ 'ਆਪ' ਦੇ ਕੌਂਸਲਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਅਰ ਨੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਲੋਬਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪ੍ਰੀਤ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਐਲ/ਸੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਿਮਿਟਿਡ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੰਮ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਅਰ ਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਇੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿੱਤਰ ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਚੱਲੇ 'ਤੇ ਗਏ ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਅਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜਲ ਸੈਨਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਅਗਨੀਵੀਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮਹਿਲਾ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗੀ ਬੋਤਿਆਂ ਤੇ ਜੰਗੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਹਿਲਾ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬੈਚ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਪਾਸ ਆਉਣ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਹਿਲਾ ਅਗਨੀਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਣਡੁੱਬੀਆਂ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੰਗੀ ਬੋਤਿਆਂ 'ਤੇ ਮਹਿਲਾ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਜਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੰਗੀ ਬੋਤਿਆਂ 'ਤੇ ਮਹਿਲਾ ਜਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਮੈਂਸ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ

ਸਮੇਂ 341 ਮਹਿਲਾ ਅਗਨੀਵੀਰ ਸਿਖਲਾਈ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। **ਪੰਜਾਬ ਦੇ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਸਣੇ 56 ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਇਨਾਮ** ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸਮੇਤ 56 ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੌਮੀ ਬਹਾਦਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੁਸੁਮ, ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਜਮ ਕਪੂਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੁਸੁਮ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂਕਿ ਅਮਨਦੀਪ ਨੇ ਅੱਗ ਲੱਗੇ ਵਾਹਨ ਵਿਚ ਫਸੇ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਅਜਮ ਨੇ ਅਮਰਨਾਥ ਗੁਫਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਜਮੀਨ ਖਿਸਕਣ ਸਬੰਧੀ ਚੌਕਸ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ। ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਫਾਰ ਚਾਈਲਡ ਵੈਲਫੇਅਰ (ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਡਬਲਿਊ.) ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ 17 ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਆਈ.ਸੀ.ਸੀ.ਡਬਲਿਊ. ਦੇ ਬਿਆਨ ਮੁਤਾਬਕ 2020, 2021 ਤੇ 2022 ਲਈ ਕੁਸੁਮ 22, 16 ਅਤੇ 18 ਬਹਾਦਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਬਹਾਦਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਾਰਕੰਡੇ ਐਵਾਰਡ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਐਵਾਰਡ, ਏਕਲਵਿਆ ਐਵਾਰਡ, ਅਭਿਮਨਿਊ ਐਵਾਰਡ, ਸਰਵਣ ਐਵਾਰਡ ਤੇ ਪਰੁਵ ਐਵਾਰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੁਸੁਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ: ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ-ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ-ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਨਲੈਂਡ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ

ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਮ ਲਏ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਉਠਾਈ ਹੈ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਦਰਮਿਆਨ ਵੀ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਖਟਾਸ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਖਾਨਦਾਨ ਹਰਾਏ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੀ

ਸਿਆਸਤ ਫੈਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹਕੂਮਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੁਮਲੇ ਵੇਚ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਵੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ।

ਫੌਜ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 108 ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰ ਕਰਨਲ ਬਣੀਆਂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 108 ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬੈਚ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਕਰਨਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪੁਰਸ਼ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਯੂਨਿਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ 'ਚ ਸਾਰੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਧੀ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੋਣ ਬੋਰਡ ਨੇ 108 ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਂਡ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਬੈਚ ਨੂੰ ਜਨਵਰੀ ਦੇ

ਅੰਤ ਤੱਕ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਲ ਵਜੋਂ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਲਈ 9 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਰਨਲ ਦੀਆਂ 108 ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ 244 ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 108 ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਚੋਣ ਬੋਰਡ 'ਚ 60 ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਮਹਿਲਾ

ਅਫਸਰ ਫੌਜ 'ਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਉੱਚੇ ਰੈਂਕ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰੀਆਂ ਤਾਇਨਾਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜ 'ਚ ਵੱਡੀਆਂ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਟਾਫ ਕੋਰਸ (ਡੀ.ਐਸ.ਐਸ.ਸੀ.) ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਸਟਾਫ ਕੋਰਸ (ਡੀ.ਐਸ.ਟੀ.ਐਸ.ਸੀ.) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹਰ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰ ਹੁਣ ਪੁਰਸ਼ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਕਾਈਆਂ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ ਹੀ 'ਤੇਪਖਾਨਾ ਕੋਰ' ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਇਨਾਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਸਿਆਚਿਨ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ 'ਚ ਵੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 28 ਜਨਵਰੀ 2023

ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ

ਸਾਲ 2002 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅੱਗੇ ਭੂਤ ਬਣ ਕੇ ਆਣ ਖਲੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ 1000 ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਜਾਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਹੋ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਹਰ ਪਾਸੇ ਤਿੱਖੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੱਦਾਵਰ ਲੀਡਰ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਰਾਜ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ। ਵਾਜਪਾਈ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਨਾਲਾਇਕੀ ਵੱਲ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਜਪਾਈ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਖੋਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕੱਦਾਵਰ ਆਗੂ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਵਾਜਪਾਈ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਵਾ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ਖਸ ਉੱਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਤਕਲੇਆਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗੇ ਸਨ, ਉਹ 2014 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ 2019 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ.ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ 'ਇੰਡੀਆ: ਦਿ ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਾਸਚੈਂਜ' ਨਸ਼ਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਫਿਰ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਿਖਾਉਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸੋਮਵਾਰ ਰਾਤ ਅਤੇ ਕੋਰਲ ਜਿੱਥੇ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਖੱਬੇ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ, ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਈਂ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ 'ਤੇ ਲਾਈ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਠ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ 'ਤੇ ਲਾਈ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ 2002 ਵਾਲੀ ਫਿਰਕੂ ਹਿੰਸਾ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਕੈਂਪਸ ਵਿਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦੀ ਸਕਰੀਨਿੰਗ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕੋਰਲ ਵਿਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ.ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਠ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਵਿੰਗ ਨੇ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਰਾਜ ਦੇ 14 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕੋਰਲ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇ.ਸੁਰੇਂਦਰ ਨੇ ਕੋਰਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪਿਨਾਰੀ ਵਿਜਯਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨੂੰ 'ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ' ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਸਕਰੀਨਿੰਗ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਂਝ, ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੰਗ 'ਸਟੂਡੈਂਟ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' (ਐਸ.ਐਫ.ਆਈ.) ਸਣੇ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਨੇ ਕੋਰਲ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦਿਖਾਈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਯੂਥ ਵਿੰਗ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਉਣ ਖਿਲਾਫ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਵਾਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰ, ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨੂੰ 'ਕੁਝ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਘੜਿਆ ਝੂਠਾ ਬਿਰਤਾਂਤ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਨਕਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਕਿਰਨ ਰਿਜਿਜੂ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ 'ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੀ ਖੁਮਾਰ' ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਅੰਗਰੇਜ਼' ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਟਵੀਟ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਸਕ ਅੱਜ ਵੀ ਮਾਲਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਰੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ, ਆਪਣੀ ਭਾਰਤ ਜੋੜੇ ਯਾਤਰਾ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਖਿਲਾਫ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ 2002 ਵਿਚ ਹੋਏ ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ, ਧਮਕਾਉਣ ਅਤੇ ਦਬਕਾਉਣ ਨਾਲ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦਾ 2024 ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਾਹਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਟੇਟ ਨੇ ਗਿਣਮਿਥ ਕੇ ਨਸ਼ਰ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪਿਛਲਾ ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਕਿਆਸ-ਆਰਾਈਆਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 2012 ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਮੁਲਕ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਡਾਢੇ ਅੱਖੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਕਿਆਸ-ਆਰਾਈਆਂ ਚੱਲ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਡ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ

ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਖਿਡਾਰੀ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੋਈ ਸਾਧਾਰਨ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਸੰਵੇਦਨਹੀਣਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਓਲੰਪੀਅਨ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਔਰਤ ਭਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਧਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਇੱਕਦਮ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਪਿਛਲੇ ਲੱਗਭੱਗ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਔਰਤ ਭਲਵਾਨਾਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਟੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਰਾਗ ਠਾਕੁਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਓਲੰਪੀਅਨ ਭਲਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਧਰਨਾ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਉਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਚੌਕਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਮੀ ਕੈਂਪ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਮਹਿਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਔਰਤ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਈ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਸਾਮਰਾਜੀ-ਜਗੀਰੂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁਸਤ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨਾ ਸੌਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਦ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਮੱਲ ਮਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾ ਆਵੇ ਲੇਕਿਨ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੀ 'ਸਰਕਾਰ' ਤੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਓਲੰਪਿਕ ਸੰਘ ਨੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਿਲਾਫ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੱਤ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋ ਵਕੀਲ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਿਲਾਫ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਖਿਡਾਰੀ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਸ਼ਿਆਈ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਈ ਤਮਗੇ ਜਿਤਾਉਣ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਪਹਿਲਵਾਨ ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ, ਓਲੰਪਿਕ ਮੈਡਲ ਜੇਤੂ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਭਲਵਾਨ ਸਾਕਸ਼ੀ ਮਲਿਕ, ਓਲੰਪਿਕ ਤਗਮਾ ਜੇਤੂ ਬਜਰੰਗ ਪੁਨੀਆ, ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਅੰਸੂ ਮਲਿਕ, ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਰਵੀ ਦਗੀਆ ਆਦਿ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਿਲਾਫ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਹਨ ਲੇਕਿਨ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਏ ਧਰਨੇ ਨੂੰ 'ਸ਼ਾਹੀ

ਬਾਗ ਦਾ ਧਰਨਾ' ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਸ ਧਰਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕਾਂਗਰਸ ਜਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ, ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਕੀਕੀ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਰਚਾ ਦੇ ਕੇ ਧਿਆਨ ਪਾਸੇ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਬ੍ਰਿਜ

ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਇੰਨੀ ਮਿਹਰਵਾਨ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਧਰਨਾ ਚੁਕਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਰਾਗ ਠਾਕੁਰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਤਦ ਤੱਕ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟੇ ਰਹਿਣਗੇ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐਲਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹੀ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੌਡਾ ਦੇ ਨੰਦਿਨੀ ਨਗਰ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕੁਸ਼ਤੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੌਰਾਨ 'ਪ੍ਰਧਾਨ' ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਹਾਰ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦਰਅਸਲ, ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਘ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। 1992 'ਚ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿਚ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਸਮੇਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਮੁੱਖ 40 ਆਗੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰਿਆ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖੁਬ ਛਿੱਟ ਬੈਠੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 1999 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਇਹ ਰੀਤ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦਿੱਲੀ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ, ਜਗਦੀਸ਼ ਟਾਈਟਲਰ ਵਰਗੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਸੱਤਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅਜਿਹੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੌਡਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਕੈਸਰਗੰਜ਼ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਐਤਕੀ ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਚੋਣ ਇਸ ਨੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਜਿੱਤੀ ਸੀ। ਬ੍ਰਿਜ

ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ। ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਆਹੁਦੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਬਕਾ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਕੋਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਿਣਨਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਇਸ ਆਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਅਕਸਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਮ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਠੇਕਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਡ ਏ, ਬੀ, ਸੀ, ਡੀ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਧੁਰੇ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਗੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਭੂਸ਼ਣ ਗੌਡਾ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ' ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ 'ਬਦਮਾਸ਼ੀ' ਵਾਲਾ ਹੈ। ਝਾਰਖੰਡ ਵਿਚ ਕੋਮੀ ਰੈਸਲਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦੌਰਾਨ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਭਲਵਾਨ ਦੇ ਖੱਪਤ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਚਿਹਰਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਲੰਘੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਓਗੇ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਉਸ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਬਿਲਵਲ ਭੁੱਟੋ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਨਸਲ ਦੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸਟੇਟ ਮਸ਼ੀਨੀਰੀ ਉਸ ਲੀਡਰ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਭੁਗਤੀ ਹੋਵੇ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੋਗਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਮਹਿਲਾ ਕੋਚ ਨੇ ਫੇਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਮਹਿਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਮਸਲੇ ਦੀ ਅਸਲ ਜੜ੍ਹ ਮਨੁੱਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭੋਗਣ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਵੀਆਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਸੁਨਾਰੀਆ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਗੁਰਮੀਤ ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 14 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਵਾਰ 40 ਦਿਨ ਦੀ ਪੈਰੋਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਨੇਕਾਂ ਕੈਦੀ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਿਲਕੀਸ ਬਾਨੋ ਗੈਰਰੇਪ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਹਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੀਸ ਬਾਨੋ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਉਹ ਇਨਸਾਫ ਮੰਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਕੂਮਤ ਤਾਂ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਵਿਕਸਿਤ ਮੁਲਕ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਪੇਸ਼ ਲੱਧੀ ਦੇ ਆਈਆਂ !

ਵੱਖੇ ਵੱਖਰੇ 'ਫੱਟੇ' ਲਾ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ, ਰਾਖੇ ਪੰਥ ਦੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਨੇ।
ਆਪੋ ਵਿਚ ਫੁੱਕਾਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਸਾਰੇ, 'ਏਕੇ' ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਦੂਰ ਨੂੰ ਨੱਸਦੇ ਨੇ।
ਸੇਹ ਦਾ ਤੱਕਲਾ ਗੱਡਿਆ ਕੱਢਦੇ ਨਾ, ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦੇ 'ਤੀਰ' ਹੀ ਕੱਸਦੇ ਨੇ।
ਚਾਰ ਦਿਨ 'ਵਿਰੋਧਤਾ' ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਉਸੇ 'ਟੱਬਰ' ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਸਦੇ ਨੇ।
ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਲੱਥਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੈ ਨੀ, ਤਾਹੀਉਂ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ਕਲੋਸ਼ ਯਾਰੇ।
ਦੁੱਲੇ ਵਲੋਂ ਜੋ 'ਕੀਤੀਆਂ' ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ 'ਲੱਧੀ' ਦੇ ਪੇਸ਼ ਯਾਰੇ!

ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ 'ਇੰਡੀਆ: ਦਿ ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਾਐਸਚਨ' ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਚੌਖਟੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੇ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਗਰੋਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇਸ ਘਿਨਾਉਣੀ ਹਾਲ-ਪਾਹਰਿਆ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੀਡੀਆ ਜਾਂ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਰਾਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਕੂਮਤ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਮੁਸਲਿਮ-ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਚ ਘਿਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੀ ਪੁਣਛਾਣ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਨੇ 56 ਇੰਚ ਛਾਤੀ ਵਾਲੇ ਹਿਲਾਏ

ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ 'ਇੰਡੀਆ: ਦਿ ਮੋਦੀ ਕ੍ਰਾਐਸਚਨ' ਵਿਚ ਐਸਾ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੁਖਲਾ ਕੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੁਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ' ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ 'ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਬਦਨਾਮ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਘੜਿਆ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤ, ਬਾਹਰਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਜ਼ਿਹਨੀਅਤ ਸਪਸ਼ਟ ਝਲਕਦੀ ਹੈ।' ਦੋ ਕਿਸਤਾਂ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਤ 17 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਯੂ.ਕੇ. ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ। ਕੁਲ ਆਲਮ ਦਾ ਭਗਵਾਂ ਤੰਤਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਅਤੇ ਕੂਟਨੀਤਕ

ਦੀ ਘੋਖ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਣਾਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਪੁਣਛਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ: 'ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਬਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਲੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ

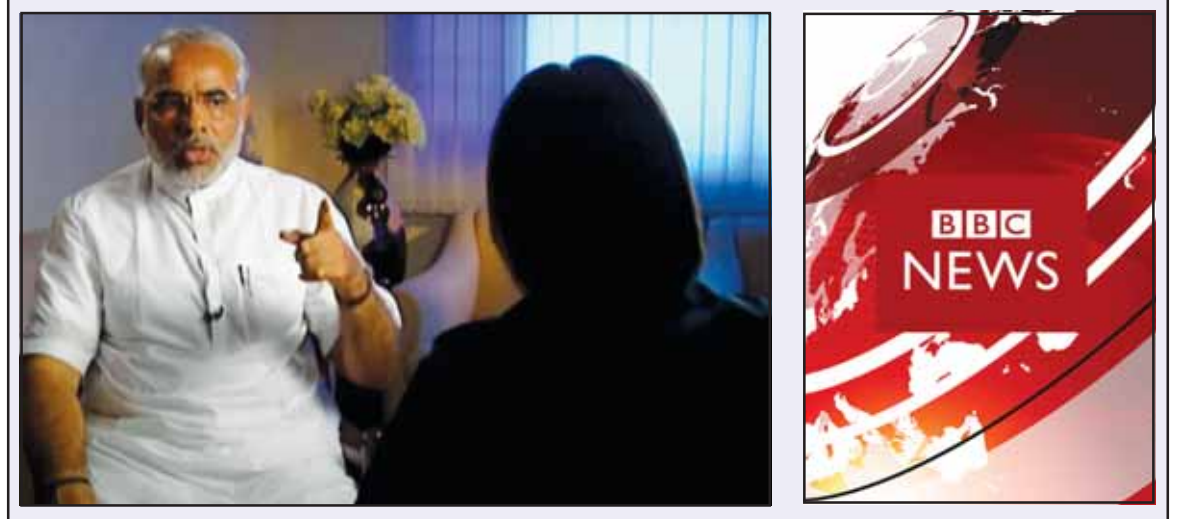
ਦੀਆਂ ਇਸ ਵਕਤ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਕ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ- 'ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਆਫਿਸ ਤੋਂ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਵੱਲੋਂ

ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ 2002 ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਕਿ ਮੋਦੀ ਜੋ ਉਦੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੀ, ਦੰਗਈ ਮਾਹੌਲ ਲਈ 'ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ' ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਹਿੰਸਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਜਿੰਨੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਦੰਗਿਆਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹਿੰਦੂ ਇਲਾਕਿਆਂ

ਭਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਆ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੇ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਹਿਸ਼ਤੀ ਗਰੋਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇਸ ਘਿਨਾਉਣੀ ਹਾਲ-ਪਾਹਰਿਆ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੀਡੀਆ ਜਾਂ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਰਾਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਕੂਮਤ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਮੁਸਲਿਮ-ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਿਵਾਦਾਂ 'ਚ ਘਿਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਇਨਕਾਰ ਮੌਭ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਚਗਲਿਆ ਹੋਇਆ ਝੂਠ ਉਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਜੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੱਥ ਖੋਜ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਚਾਈ ਕੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਿੱਟ (ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਟੀਮ) ਵੱਲੋਂ ਫਰਵਰੀ 2012 'ਚ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ 63 ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੀ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟ ਉੱਪਰ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਕੇ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ ਜੁਰਮ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਈ।

ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਚੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 2024 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਅਕਸ ਵਿਗਾੜਨਾ ਹੈ। ਕੀ ਬਨਾਵਟੀ ਅਕਸ ਲਗੂ ਲਿੰਬੋਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੰਗ-ਏ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਘੀਆਂ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਵਾਰਿਸ ਹੁਣ ਦਲੀਲ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ! ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲਕ੍ਰਮੀ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਕੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਮਸੀਹਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਸੰਘ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੀ ਇਸ ਚਲਾਕੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਫਪੰਦ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ 2002 ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਇਸ ਕਵਾਇਦ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਏਜੰਡਾ ਹੈ। ਸਚਾਈ ਤਾਂ ਸਚਾਈ ਹੈ। ਸੱਤਾ ਦੇ ਹੱਕਾਰ 'ਚ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਹਕੂਮਰਾਨ ਇਹ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੇਤੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਕਤ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਚਾਹੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਮਰੇਤ ਕੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਕਲੀਨ ਚਿੱਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਜਾਣ, ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੰਡਰਾਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਦਬਾਓ ਪਾ ਕੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੈਟਫਾਰਮਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੋਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਬਾਂਹ ਮਰੇਤ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਯੂਟਿਊਬ ਉੱਪਰੋਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਡਿਲੀਟ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਟਵਿੱਟਰ ਨੇ ਵੀ ਦਬਾਓ ਹੇਠ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਅਰ ਲਿੰਕ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ (ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਵਾਪਰੇ ਨਿਰਭੇ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ 'ਇੰਡੀਆ'ਜ਼ ਡੌਟਰ' ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ)। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਨਲਾਈਨ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਕੀ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚਲੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ ਪੱਖੀ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਥਿਤ ਕਿਰਦਾਰਕ੍ਰਮੀ ਬਾਰੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਭੇਜਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਿੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਕਿਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ। ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ 133 ਸਾਬਕਾ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ, 156 ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ 13 ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਵਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨੂੰ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪੁਨਰ-ਉਭਾਰ ਦਾ ਭਰਮ' ਕਹਿ ਕੇ ਭੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਿਛਲੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਪੁਣਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਨੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਪਰ 'ਉੱਚਤਮ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ' ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਗਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਚੌਤੇ ਘੋਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਕਿ 'ਅਸੀਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਸਮੇਤ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਉੱਠੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ- ਇਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।' ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਿਲ ਮੈਕਗਿਵਿੰਗ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਉੱਪਰ ਦ੍ਰਿੜ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਭਗਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚਲੇ ਸੰਘੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਅੱਗੇ ਝੁਕ ਕੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਿਖਾਉਣ

ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ; ਜੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਲਿਜ਼ਾ ਰਹੀ ਰੇਲਗੱਡੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੜਕੇ ਧਾਰਮਿਕ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਜਨਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਣ ਨਾਲ 1000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਹਿੰਸਾ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੀਆਂ ਹਿੰਸਕ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸੀ।

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚਲਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਸੰਘੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ 2002 ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਇਮਰਾਨ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕਿ ਕੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਕੂਟਨੀਤਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ 'ਮੋਦੀ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ 'ਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ' ਅਤੇ ਕਿ 'ਵਿਦੇਸ਼ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਸਫ਼ਾਏ ਦੇ ਇਸ ਬੱਜਰ ਕਾਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ?' ਇਸ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਿਸ਼ੀ ਸੁਨਕ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਮੋਦੀ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਿਰਦਾਰਕ੍ਰਮੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿ ਇਸ ਉੱਪਰ ਯੂ.ਕੇ. ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ 'ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰੂ' ਬਣੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਸੁਨਕ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮੋਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਤੱਤਕਾਲੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਜੈਕ ਸਟ੍ਰਾ ਦੇ

'ਚੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰਨਾ ਸੀ।' ਉਦੋਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਜੈਕ ਸਟ੍ਰਾ ਹੁਣ ਵੀ ਬੇਬਾਕੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਜੈਕ ਸਟ੍ਰਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ: 'ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤਿ ਭੈੜੀ ਮਿਸਾਲ ਸੀ।' ਜੈਕ ਸਟ੍ਰਾ ਨੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ 'ਚ ਦੱਸਿਆ, 'ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸੀ ਜਾਂਚ ਬਿਠਾਉਣਾ ਅਤੇ ਟੀਮ ਬਣਾਉਣਾ ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਾਵੇ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾਈ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ।' ਰਿਪੋਰਟ ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 2002 ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਗਿਣੀ-ਸਿੱਧੀ ਮੁਹਿੰਮ 'ਚ 'ਨਸਲੀ ਸਫ਼ਾਏ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖ਼ਾਸ ਲੱਛਣ' ਸਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਇਸ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਅਲ-ਜ਼ਜ਼ੀਰਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ (ਵੀ.ਐੱਚ.ਪੀ.) ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ; ਕਿ ਵੀ.ਐੱਚ.ਪੀ. 'ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਏ ਬੇਖੋਫ਼ ਦੰਗਈ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੀ।' ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੀ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਚੌਖਟੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆ

ਭਾਰਤ ਦਾ ਖੇਡ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਉਹ ਬਿਹਤਰੀਨ ਮੁਲਕ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਚੰਗੀ ਖੇਡ ਨੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੁਆਨੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੈਡਲ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਲਵਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਮੈਡਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਤੇ 22 ਗੋਲਡ ਮੈਡਲਾਂ ਵਿਚੋਂ 12 ਮੈਡਲ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਓਲੰਪਿਕ

ਵਿਚ 7 ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਖਿਡਾਰੀ ਧਰਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਤੇ ਬਣੀਆਂ 'ਦੰਗਲ' ਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਭਲਵਾਨੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੌਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅੱਜ ਉਹੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ 'ਬੇਟੀ ਬਚਾਓ, ਬੇਟੀ ਪੜ੍ਹਾਓ' ਜਿਹੇ ਨਾਅਰੇ ਹਕੀਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੋਖਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਹਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਖਿਲਾਫ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ-ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ

ਗੁਰਮਤਿ

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਲਹਿਣਾ ਸੀ, ਦਾ ਜਨਮ 31 ਮਾਰਚ, 1504 (ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ 1, ਸੰਮਤ 1561 ਬਿਕਰਮੀ) ਨੂੰ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਭਰਾਈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਨਾਮ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ) ਦੇ ਘਰ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਸਰਾਇ ਨਾਂਗਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫਰੀਦਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਜੀ ਛੋਟੇ ਵਪਾਰੀ ਸਨ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸੰਘਰ ਨੇੜੇ ਖਡੂਰ ਦੇ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਜਨਵਰੀ 1520 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਦਾਸੂ ਅਤੇ ਦਾਤੂ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਹੋਏ।

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੋਣ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਕੁੱਝ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ)
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ

ਨਾਨਕ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਦੇਵੀ-ਪੂਜਕ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪੂਜਾ-ਸਥਾਨ ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਦੇਵੀ-ਪੂਜਕ ਸਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਜਾਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤਨੋ-ਮਨੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਮਰਪਣ ਨਾਲ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ/ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਹਿਣੇ ਤੋਂ ਅੰਗਦ ਅਰਥਾਤ 'ਆਪਣਾ ਅੰਗ' ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਵਾਰਸ ਬਾਪਣ ਲਈ ਗੁਰਗੱਦੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਗੂ ਮਾਰੂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤਖਤ ਉਤੇ ਉਹੀ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਤਖਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਾਸ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਪੰਜ ਦੋਸ਼ ਮੁੱਕ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦਿਆਂ ਸ਼ੌਕ ਅਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਤਖਤਿ ਬਹੈ ਤਖਤੈ ਕੀ ਲਾਇਕ॥

ਪੰਚ ਸਮਾਏ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇਕ॥

ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਸਹਸਾ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ॥(ਪੰ.1039)

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਖ-ਪਰਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋਣ ਦੀ ਚੋਣ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ। ਸਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਨੇ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਰਚੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਦੇ ਅਗਲੇ ਵਾਰਸ ਬਣ ਕੇ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਵਡਿਆਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਪ-ਤੋਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਰੱਬੀ ਗੁਣ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਮਤਿ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਾਜ ਰੱਖਿਆ:

ਨਾਉ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰੁ ਕਰੇ ਕਿਉ ਬੋਲੁ ਹੋਵੈ ਜੋਖੀਵਦੈ॥

.....

ਨਾਨਕਿ ਰਾਜੁ ਚਲਾਇਆ ਸਚੁ ਕੋਟੁ ਸਤਾਣੀ ਨੀਵ ਦੈ॥
ਲਹਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛੁਡੁ ਸਿਰਿ ਕਰਿ ਸਿਫਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਵਦੈ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੱਕੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਕੇ ਜੋ ਕਿਲਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਚਲਾਇਆ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਮੱਖਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਾਇਆ:

ਗੁਰਿ ਚੇਲੇ ਰਗਰਾਸਿ ਕੀਈ ਨਾਨਕਿ ਸਲਾਮਤਿ ਥੀਵਦੈ॥

ਸਹਿ ਟਿਕਾ ਦਿਤੋਸੁ ਜੀਵਦੈ॥1॥

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਖਡੂਰ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕੀਤਾ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਛੱਡ ਕੇ ਖਡੂਰ ਵਿਖੇ ਆ ਗਏ:

ਫੇਰਿ ਵਾਸਾਇਆ ਫੇਰੁਆਇ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਡੁਰਾ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੀ ਧੁੰਮ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਸਰੀਰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਯੋਗ ਦੀ ਅਲੂਣੀ ਸਿਲ ਚੱਟਣ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਰੱਬੀ ਛੱਤਰੀ ਝੁਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾਇਆ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਨਾਮ ਦੀ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਦਾ ਗਾਇਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ:

ਲਹਣੇ ਦੀ ਫੇਰਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਦੇਹੀ ਖਟੀਐ॥

ਜੋਤਿ ਓਰਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ॥

.....

ਲੰਗਰਿ ਚਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਹਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੀ ਖਟੀਐ॥

ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ; ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਮੋੜ ਕੇ ਹਰ ਬਚਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੇਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਦੀ ਛੱਟ ਦਾ ਭਾਰ ਵੱਢੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ:

ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਓ ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨੁ ਮੁਰਟੀਐ॥

ਦਿਲਿ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਫਿਰਨੁ ਬੋਨਿ ਭਾਰੁ ਉਚਾਇਨੁ ਛਟੀਐ॥

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਲੰਗਰ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿੱਪੀ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਕੇ ਪੇਂਤੀ ਅੱਖਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦਿੱਤੀ, ਆਪ ਕੈਦੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਲਿਖਵਾਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਕਰਵਾਏ ਤਾਂ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ। ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਪ੍ਰੰਪਰਕ ਖੇਡਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁਸ਼ਤੀ ਆਦਿ ਲਈ ਅਖਾਤਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਆਤਮਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਰਤ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਿਰਵਿਘਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਖੂਬ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਰੀਰ ਵਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜਗਿਆਸਾ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਭੁੱਖ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਸਰਕਾਉਣ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਅਰੰਭ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ। ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ-ਪਤਨੀ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਸੰਗਤਿ ਵਾਸਤੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਬਾਖੂਬੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ:

ਬਲਵੰਡ ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ ਜਿਸੁ ਬਹੁਤੀ ਛਾਉ ਪੜ੍ਹਾਲੀ॥
ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੀਰਿ

ਘਿਆਲੀ॥

ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਉਤੇ ਛਾਂ ਬੜੀ ਸੰਘਣੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਸਦਕਾ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਘਿਉ ਵਾਲੀ ਖੀਰ ਦਾ ਸਵਾਦੀ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦਾ ਪਤੀ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮਰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਘਾਲ-ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਕਬੂਲ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਜਗ ਰਹੀ, ਸਿਰਫ ਕਾਇਆ ਬਦਲੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ ਹੁਣ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ:

ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੇਹੀ ਫਿਰੀ ਸਚੁ ਕਰਤੇ ਬੰਧਿ ਬਹਾਲੀ॥
ਨਾਨਕ ਕਾਇਆ ਪਲਟੁ ਕਰਿ ਮਲਿ ਤਖਤੁ ਬੈਠਾ ਸੈ ਡਾਲੀ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਇਸ ਲਈ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਘਾਲ ਘਾਲੀ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਹੋਰਿਓ ਗੰਗ ਵਹਾਈਐ ਦੁਨਿਆਈ ਆਖੈ ਕਿ ਕਿਓਨਿ॥" ਭਾਵ ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਹਾਉਣਾ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚੇਲੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਗੁਰਗੱਦੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਰਖ ਕੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜਤਾਲ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਲਹਿਣਾ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ, ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਿਆ, ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਕਰ ਲਿਆ:

ਲਹਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛੁਡੁ ਸਿਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆਤਾ ਛਿਕਿਓਨੁ

ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ ਮਾਹਿ ਆਪੁ ਆਪੈ ਸੇਤੀ ਮਿਕਿਓਨੁ॥
ਸਿਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਘੋਧਿ ਕੈ ਸਭ ਉਮਤਿ ਵੇਖਹੁ ਜਿ ਕਿਓਨਿ॥
ਜਾਂ ਸੁਧੇਸੁ ਤਾਂ ਲਹਣਾ ਟਿਕਿਓਨੁ॥4॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਮੌਲਿਕ, ਮੁੱਢਲਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਗੋਣ ਜਾਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੋਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮਾਣਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। 'ਜੋਤਿ ਓਰਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ

ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨੇ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਭੇਖ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰੀ ਕੱਪੜੇ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ ਅਤੇ ਮੰਜੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਹਾ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਾਇਆ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖੇਟ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ ਆਕੀ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀ:

ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਭੇਖੁ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ॥

ਪਹਿਰਿ ਸੰਸਾਰੀ ਕਪੜੇ ਮੰਜੀ ਬੈਠਿ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ॥
ਉਲਟੀ ਗੰਗ ਵਹਾਈਓਨਿ ਗੁਰ ਅੰਗਦੁ ਸਿਰਿ ਉਪਰਿ ਧਾਰਾ॥

ਪੁੱਤਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਆ ਮਨਿ ਖੋਟੇ ਆਕੀ ਨਸਿਆਰਾ॥
ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਛੱਤੁ ਰੱਖਿਆ, ਆਪਣੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਣ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਉਹੀ ਹੈ ਸਿਰਫ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਬਦਲਿਆ ਹੈ:

ਜਾਰਤਿ ਕਰਿ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਫਿਰਿ ਕਰਤਾਰਿ ਪੁਰੇ ਨੋ ਆਇਆ॥

ਚੜ੍ਹੇ ਸਵਾਈ ਦਿਹਿ ਦਿਹੀ ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ॥

ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਹੋਰੁ ਮੰਗਣਾ ਸਿਰਿ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸਬਾਇਆ॥
ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ॥

ਬਾਪਿਆ ਲਹਿਣਾ ਜੀਵਦੇ ਗੁਰਿਆਈ ਸਿਰਿ ਛੁਟੁ ਫਿਰਾਇਆ॥

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਕੈ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕਿ ਰੂਪੁ ਵਟਾਇਆ॥

ਲਖਿ ਨ ਕੋਈ ਸਕਈ ਆਚਰਜੇ ਆਚਰਜੁ ਦਿਖਾਇਆ॥
ਕਾਇਆ ਪਲਟਿ ਸਰੂਪੁ ਬਣਾਇਆ॥45॥

24ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਚੇਲਾ, ਚੇਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਜੋਤਿ ਜਗਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਅੰਗ ਤੋਂ ਅੰਗ ਉਪਜਣ, ਗੰਗ ਤੋਂ ਤਰੰਗ ਉੱਠਣ, ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਚੇਲਾ ਚੇਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ, ਬਿਰਖ ਤੋਂ ਫਲ ਫਲ ਤੋਂ ਬਿਰਖ, ਪਿਉ ਤੋਂ ਪੁੱਤ ਅਤੇ ਪੁੱਤ ਤੋਂ ਪਿਉ ਬਣਨ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, "ਬਾਬਾਣੇ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਆਇਆ॥" ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਛੂਹ ਕੇ ਪਾਰਸ ਬਣਨ, ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਚੰਦਨ ਤੋਂ ਚੰਦਨ ਹੋਣ, ਜੋਤਿ ਦੇ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਬਾਬੇ ਦੇ ਘਰ ਚਾਨਣ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, "ਬਾਬਾਣੇ ਘਰਿ ਚਾਨਣ ਲਹਣਾ॥" ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਨੂੰ ਤਰਾਸ਼ਿਆ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪਾਭਾਵ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਭੈ ਵਾਲੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਪਣਾਇਆ। ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ ਧਰਮ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਅੰਗਕਾਰ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਹਿਣਾ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੁੱਤ ਤੋਂ ਸਪੁੱਤ ਬਣਿਆ, "ਪੁੱਤੁ ਸਪੁੱਤੁ ਬਾਬਾਣੇ ਲਹਣਾ॥" ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਅੰਗਦ ਬਣਾ ਲਿਆ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਿਰਛ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜੋਤਿ ਤੋਂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਦੀਵੇ ਤੋਂ ਦੀਵਾ ਜਗਦਾ ਹੈ, ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਹੀਰਾ ਬੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਬੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਸਚੁ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਢਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੋਵੇਂ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚ ਦਾ ਤਖਤ ਵੀ ਅਟਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਤਖਤ ਦਾ ਰਾਜ ਵੀ ਅਟਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚਾ ਸ਼ਬਦ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੇ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਸੇਵਾ, ਪ੍ਰੇਮ, ਹਲੀਮੀ ਅਤੇ ਸਮਰਪਣ ਆਦਿ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ ਕੇ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਦਿਆਂ, ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾੜ੍ਹ ਵਦੀ 13, ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ 1596/13 ਜੂਨ 1539 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਅੰਸੂ ਵਦੀ 10, ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ 1596/7 ਸਤੰਬਰ 1539 ਨੂੰ ਸਮਾਏ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਦੁੜੰਗੇ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਅਗੇਤੇ ਸੰਕੇਤ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਗੱਲ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਗਲੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਵੱਡੀ ਪਦਵੀ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਵੱਡੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਦੀ ਅਗਵਾਨੀ ਹੇਠ ਚੋਣ ਲੜੀ ਗਈ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਸਕੀ। ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਅਡਵਾਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਅੜਿੱਕਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੱਡੇ

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ-ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ-ਯੁਕਤ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਐਂਕਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਤੇ ਯੁਕਤ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਯੁਕਤ ਦਾ ਅਰਥ ਇਕ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਗੁਜਰਾਤ

ਦਾ ਸੂਖ ਮਾਣਦਾ ਰਿਹਾ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਹੋਰ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਕਰ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਕੋਰਮੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਹਮਾਇਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ

ਬਨੇਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਬਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਹ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏਦਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਵਰਕਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਪ-ਦਾਦੇ ਨੇ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨ-ਸੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਾਂਝ ਨਿਭਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵਿਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੁਖਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਕਈ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਵਰਕਰ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਹਿਣ ਦੇ

ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਚੜ੍ਹਤ ਤੋਂ ਲੋਕ ਔਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਘਾਗਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਟੀਮ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹੱਲੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਜੋਗੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਉਹੋ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਵਿਖਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਜੁੜੇ ਲੀਡਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚੱਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਏਨਾ ਕੁ ਸਿੱਕਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਉਥੇ ਮੋੜਾ ਪੈਣ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਹੋਰ ਰਾਜਸੀ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਦਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਗਲਾ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਭਗਵਾਂ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ-ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ-ਯੁਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਘਰਾਣੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਆਖੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ, ਉਹ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ।

ਲੀਡਰਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਐਤਕੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਲਿਆਈਏ ਤਾਂ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਤਾਂ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਵੀ ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਓਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ, ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੰਨ ਗਿਆ, ਪਰ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਪੈਟ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਈ-ਮੇਲ ਭੇਜ ਕੇ ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਓਥੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਵੱਖਰੀ ਦਿੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰਲੇ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਫਾਏ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਆਗੂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 'ਕਾਂਗਰਸ ਮੁਕਤ ਭਾਰਤ' ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਾਅਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਓਸੇ ਦਿਨ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਕਰ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਆਣ ਵੜਿਆ। ਅਗਲੇਰੇ ਦਿਨ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਮੈਥੋਂ ਇਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ-ਮੁਕਤ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੱਦਾ ਕਿੰਦਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ! ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਰਹੋ,

ਵਿਚ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਿਨ ਅਤੇ ਆਹ ਦਿਨ, ਇਹੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਅ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾ ਕੁਝ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂ ਉਹੀ ਬਣਦੇ ਗਏ ਤਾਂ ਲੋਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਗੇ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਏਦਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਗਏ ਸਨ। ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਸੁਣਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਮੂਹਰੇ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਉਲਟਾ ਇਹ ਸੁਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਝੱਲਣੀਆਂ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ।

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਹਰ ਹਫਤੇ ਨਹੀਂ, ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਰੋਜ਼ ਅੱਗ-ਪਿੱਛ ਪਹਿਲੀ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸਵਾਗਤੀ ਕਾਊਂਟਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਪਣੇ ਏਜੰਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਲਾ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਖ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਫਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਸਣ ਤੋਂ ਤਹਿਕਦੇ ਪਏ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੋਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ

ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਇਕ ਰਾਜ-ਸਭਾਈ ਮਹਿਲਾ ਆਗੂ ਨੇ 'ਸਿੱਖ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ' ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੁਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਅੱਗੇ ਅੜਿੱਕਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਖੜ ਨੂੰ ਏਨਾ ਅਦਾਜ਼ਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੁਰਸੀ ਖੁੱਸਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਫਜ਼ੂਲ ਜਿਹਾ ਢਕਵੰਜ ਬਣਾ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵਾਤੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸੇ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਰਾਣਾ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਮੋਗੇ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਜੋਤ ਕਮਲ, ਕਾਦੀਆਂ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਫਤਹਿਜੰਗ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚੋਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਭਾਜਪਾਈਏ ਜਾ ਬਣੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਬਦਲ ਗਈ ਅਤੇ ਖ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਲਾਨ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ, ਡਾਕਟਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਆਗੂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਿਹੜੀ ਕਸਰ ਰਹਿੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਵੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ

ਓਧਰ ਆਉਣ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਰਾਂ ਕੱਢ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਦੋ ਰਾਹ ਬਚਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਖਿਝ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਜਾਣ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਕਿ ਪਿਉ-ਦਾਦੇ ਤੱਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਵਰਕਾ ਪਾੜ ਕੇ ਨਵੀਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਔਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮੰਨ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ ਰਹਿਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਰਾਹ ਚੁਣਿਆ ਤੇ ਨੀਵੀਆ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਆਇਆਂ ਲੀਡਰਾਂ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ-ਯੁਕਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਕੌੜ ਛੁਪਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ, ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਓਹਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਘੁੱਟੇ-ਵੱਟੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਵੀ ਬੋਲਣਗੇ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਐਸ-ਪ੍ਰਸਤ ਜੁੱਝੀ ਨੂੰ ਭੁਗਤਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਭਗਵੇਂ ਪਟਕੇ ਪਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ

ਇਹ ਵਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਵਾਹਵਾ ਸੋਚ ਕੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਭ ਦੀ ਸੋਚ ਸਿਰਫ ਕੁਰਸੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੋਚਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰੁਤਬੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਢਾਢੀ, ਦਾਸ, ਸੇਵਕ, ਪੁੱਤਰ, ਧਨ ਅਰਥਾਤ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਖੋਜੀ, ਪਹਿਲਵਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਹਉ ਢਾਢੀ ਬੇਕਾਰ ਕਾਰੇ ਲਾਇਆ' ਜਾਂ 'ਹਉ ਸਾਈ' ਦਾ ਪਹਿਲਵਾਨਤਾ', 'ਹਉ ਖਰੀ ਨਿਮਾਣੀ', ਆਦਿ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ ਗੁਰੂ ਖੇਵਟ ਜਾਂ ਕਿਸਤੀ (ਜੋ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ), ਭਾਈ, ਸਿੱਤਰ, ਦ੍ਰਸ਼ਟਾ, ਰਾਹ-ਦਰਸਾਵਾ, ਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਲੱਖਣ ਲੱਛਣ 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਜਾਂ 'ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ' ਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਿਆ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਕੇ ਸਦੀਵ ਸਮਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ 'ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ' ਦੇ ਲੜਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ-ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ
(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦੂਸਰੀ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। 'ਗੁਰੂ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ' ਦੀ ਯੋਗਤਾ-ਮੂਲਕ ਕਸਵੱਟੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਾਂਗ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਇਆ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਜੀ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ) ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਨਾਮ

ਦੀ ਦਾਤ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਵੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਬਾਦਬ ਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਹੱਟ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਮ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਚੇਤ ਸੁਦੀ 4, ਸੰਤ ਬਿਕ੍ਰਮੀ 1609 ਅਰਥਾਤ 29 ਮਾਰਚ 1552 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਖੜੂਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਚਲਾਈ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਜੀ ਨਾਨਕ ਜੋਤਿ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਪੈਮਾਨਾ ਇਥੇ ਵੀ ਯੋਗਤਾ-ਮੂਲਕ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਤਾ ਅਤੇ ਬਲਵੰਡ ਇਸ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਾਦਾ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਪੋਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਤਖ਼ਤ ਭਾਵ ਗੁਰਗੱਦੀ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਅੱਗੇ ਤੌਰਦੇ ਹਨ:

ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਬੈਰਣਾ ਸੋਈ ਦੀਬਾਣੁ॥

ਪਿਯੂ ਦਾਦੇ ਜੇਵਿਹਾ ਪੋਤਾ ਪਰਵਾਣੁ॥
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ, ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਛਤਰ ਅਤੇ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਟਿਕੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੁਹਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਹੱਥ ਆਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਛੱਡ ਕੇ ਖੜੂਰ ਵਿਖੇ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੀਜ ਪਹਿਲਾ ਬੀਜਿਆ ਹੋਵੇ ਬੂਟਾ ਵੀ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਉਗਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜੋ ਮੁਹਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਕੋਲ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਖੜੂਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਅਸਚਰਜ ਖੇਡ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾ ਸਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਜੋਤਿ ਦੀ ਇਹ ਦਾਤ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ:

ਸੋ ਟਿਕਾ ਸੋ ਭੜ੍ਹ ਸਿਰਿ ਸੋਈ ਸਚਾ ਤਖਤੁ ਟਿਕਾਈ॥

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਹੰਦੀ ਮੁਹਰਿ ਹਥਿ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰਾਈ।
ਦਿਤਾ ਛੋੜਿ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੁ ਬੈਠਿ ਖੜੂਰੇ ਜੋਤਿ ਜਗਾਈ।
ਜੰਮੇ ਪੂਰਬਿ ਬੀਜਿਆ ਵਿਚਿ ਵਿਚਿ ਹੋਰੁ ਕੂੜੀ ਚਤੁਰਾਈ।
ਲਹਣੇ ਪਾਈ ਨਾਨਕੋ ਦੇਣੀ ਅਮਰਦਾਸਿ ਘਰਿ ਆਈ।
ਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਅਮਰੁ ਸਰੂਪੁ ਹੋਇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈ ਦਾਇ ਇਲਾਹੀ।
ਫੇਰਿ ਵਸਾਇਆ ਗੋਇੰਦਵਾਲੁ ਅਚਰਜੁ ਖੇਲੁ ਨ ਲਖਿਆ ਜਾਈ।
ਦਾਤਿ ਜੋਤਿ ਖਸਮੇ ਵਡਿਆਈ॥ 46॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਸਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਲਹਾਮ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੋਤਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੁਗਤਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਸਤਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਸ 'ਤੇ ਮਨਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਹਸਤੀ ਜਾਂ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਤੁਅਲਕ

ਨਫਰਤ ਦਾ ਪੰਚਾ-3

ਝੂਠ-ਝੂਠਾਨ ਬੋਲਦੇ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਯੂਟਿਊਬਰ

ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਕਵਰੇਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਮਨਦੀਪ ਪੁਨੀਆ ਵੀ ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਹੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਉਕਸਾਇਆ ਸੀ। ਪੁਨੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਉਹ ਭੀੜ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।” ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਵਿਸਤਾਰਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਭੀੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਕਾਫ਼ਰ ਸਨ। ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਚ ਇਸ ਖਬਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਰ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ‘ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ’ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਸੀ ਬੱਸ। ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਓ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ “ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ” ਦੇ ਰੂਪ ‘ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਕਾ ਖਾਲੀ ਕਰਾਉਣ

ਨੀਲ ਮਾਧਵ/ਅਲੀਸਾਨ ਜਾਫਰੀ
ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ‘ਤੇ ਅਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।” ਜ਼ੀ ਨਿਊਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ। ਮਈ 2022 ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਆਧਾਰਿਤ ਵੱਕਸ-ਪੌਪ ਚੈਨਲ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟਰ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਤੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਕਈ ਰਾਹਗੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਹਨ? ਸਾਰੇ ਝੱਟਪੱਟ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹਨ। ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “ਖੁਲਾਸਾ, ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਹੈ।” ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ‘ਚ ਹੀ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ 1 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ- ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕ 2 ਕਰੋੜ 20 ਲੱਖ ਹਨ। ਵੀਡੀਓ ਦੀ ਕਲਿਪ ਕੀਤੀ ਫੁਟੇਜ ਨੂੰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਪੁਨੀਆ ਸਮੇਤ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕਈ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸ਼ੇਅਰ ਕੀਤਾ। ਪੁਨੀਆ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਟਵੀਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, “ਰੋਹਿੰਗਿਆ-ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਘੁਸਪੈਠੀਏ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਘੁੰਮ ਰਹੇ।” ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਬੁਲਾਰੇ ਅਸ਼ਵਨੀ ਉਪਾਧਿਆਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ‘ਤੇ ਵੀਡੀਓ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ: “ਰੋਹਿੰਗਿਆ-ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਘੁਸਪੈਠੀਆਂ ਦੀ 100 ਫੀਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ 10-20 ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।” ਫੇਸਬੁੱਕ ਉੱਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 1 ਕਰੋੜ 80 ਲੱਖ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਪਾਧਿਆਏ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਲਿੰਕ ਮੰਗਿਆ, ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਲਿੰਕ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਆਲਟ ਨਿਊਜ਼ ਦੇ ਸਹਿ-ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਬੈਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਘੋਰ-ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਯੂਟਿਊਬਰ ਈਕੋ-ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਇਹ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀਡੀਓ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਹਾਸਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਲਤ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ, “ਜਾਅਲੀ ਖਬਰਾਂ ਰੋਕਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਜੋ ਕਪਟ ਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਹੀ ਲੈ ਲਓ, ਕੀ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਲੋਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ ਹਨ? ਹਾਂ। ਕੀ ਜਿਸ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਹੈ? ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਲੋਕ ਸੈਲਾਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹਨ (ਪਰ) ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਚੋਣਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੀਡੀਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਪਾਦਕੀ ਛਾਨਣੀਆਂ ‘ਚੋਂ ਸੋਧਿਆਂ ਹੀ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।”

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਨੇ ਮੀਡੀਆ, ਖਾਸਕਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਤੇ ਗਾਹ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੱਟੜ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਮੰਚ ਨੂੰ ਖੂਬ ਵਰਤ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਮੁੱਖ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਨੂੰ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਘੇ ਰਸਾਲੇ ‘ਕਾਰਵਾਂ’ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨੀਲ ਮਾਧਵ ਅਤੇ ਅਲੀਸਾਨ ਜਾਫਰੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਫਰੋਲਦਿਆਂ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਲੇਖ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤੀਜੀ ਕਿਸ਼ਤ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਖਸਤਾ ਹਾਲ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਈ ਰੋਹਿੰਗਿਆ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚਲਾ ਅਸਥਾਈ ਕੈਂਪ ਖੁਸ਼ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਰਿਪੋਰਟਰ ਨੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਲਈ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ, ਟੈਟ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਪਰ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇੰਦਰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਮਦਦ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਦਰਸ਼ਕ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੂਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਐਸੋ-ਆਰਾਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸੇ ਕੈਂਪ ‘ਚ ਬਣਾਈ ਫਾਲੋਅਪ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੀਸ਼ ਸਿਸੋਦੀਆ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਦਾਅਵਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ “ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼” ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀ “ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਤਾਈ ਹੋਈ ਘੱਟਗਿਣਤੀ” ਕਿਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਬਣਾਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ

ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਅਵਸਥੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਭਾਜਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ- “ਬੇਸ਼ੱਕ, ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ‘ਚ ਚੈਨਲ ‘ਤੇ ਆਉਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੋਈ ਬਕਾਇਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਫਿਰ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਆਮਦਨ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਰੁਤਬਾ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਅਵਸਥੀ ਹੁਣ ਉਭਰਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਵਾਲੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨਿਊਜ਼ ਹਿੰਦੀ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਫੇਸਬੁੱਕ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਆਮਦਨ ਕਈ ਵਾਰ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਊਜ਼ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਦਵਾਰਕਾ ਵਿਚ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਦਫ਼ਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਖਰਚੇ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣ ਸਰਕਤ ਅਵਸਥੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭਦਾਇਕ ਦੌੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਮੁੱਢਲੀ ਜੋੜੀ ਨਾਲੋਂ ਵਿਸਤਾਰਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਟਿੰਗ, ਸੰਪਾਦਨ, ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਟਿਊਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਭੜਕਾਉ ਖਬਰਾਂ।

ਜਿਸ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਪਿੰਟ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਨਿਊਜ਼ਰੂਮ ਵਿਆਪਕ ਕਵਰੇਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਨਿਊਜ਼18 ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਾਈਮ ਟਾਈਮ ਬਹਿਸ ਚਲਾਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐੱਨ.ਡੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਨੇ ਕਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਲੀ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਦਿੱਤਾ, ਨਾ ਹੀ ਬੱਗਾ ਅਤੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਨੇ।

ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸ਼ਾਹੀਨ ਬਾਗ ਅਤੇ ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਮਦਨਪੁਰ ਖਾਦਰ ਵੀਡੀਓ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਹੁਏ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਯੂਟਿਊਬ ਤੋਂ ‘ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ’ ਦੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ‘ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਘੋਰ-ਸੱਜੇਪੱਖੀ ਸਮੱਗਰੀ

ਪੱਤਰਕਾਰ ਮਨਦੀਪ ਪੁਨੀਆ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ‘ਆਲਟ ਨਿਊਜ਼’ ਦੇ ਸਹਿ-ਸੰਸਥਾਪਕ ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ਬੈਰ।

ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ 2024 ਯੂਟਿਊਬ ਪਲੇਅ-ਲਿਸਟਾਂ ਭਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਹੈਂਡਲ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅਹਿਸਾਨ ਮੌਜ਼ਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ‘ਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਟਵਿੱਟਰ ਹੈਂਡਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੈਨਲਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 9 ਵੀਡੀਓ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਮੁੱਦਿਆਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਨ। ਅਵਸਥੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਚੈਨਲ ਦਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਲੋਗੋ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਵਧਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਅਤਿਵਾਦੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜੀਟਲ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਅੱਡਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਯੁਵ ਮੋਰਚਾ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਨੇਤਾ ਸੰਜੀਵ ਭਾਟੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਹਿੰਦੂ ਸੈਨਾ ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਈ 2022 ‘ਚ ਵਾਇਰਲ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ੀ ਸਾਈ ਬਾਬਾ ‘ਜਹਾਦੀ’ ਸੀ। ਉਹ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸੰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਇਰਲ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਭਾਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੇਜ ਉੱਪਰ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤੇ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਹਾਦੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਚਾਂਦ ਮੀਆਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਈਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਹਾਦੀ ਸਾਈਂ ਚਾਂਦ ਮੀਆਂ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕਹਾਂਗੇ। ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਈਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਤੋੜਨ ਲਈ ਹਥੋੜੇ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੰਜੀਵ ਭਾਟੀ ਨੇ ਹੁਣ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ‘ਤੇ ਖਾਸ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਆਉਣੀ-ਜਾਣੀ ਖੂਬ ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਓ ਨਿਊਜ਼ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਐੱਚ.ਸੀ.ਐਨ. ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਟਿੱਪਣੀ ਲਈ ਸੰਜੀਵ ਭਾਟੀ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ।

ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕੁਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂਟਿਊਬਰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮ ਤਿਆਗੀ ਵਰਗੇ ਸ਼ਖਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭੀੜ ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚਰਚ ਵਿਚ ਭੰਨਤੋੜ ਕੀਤੀ, ‘ਦੇਸ਼ ਕੋ ਗੱਦਾਰ’ ਕੋ ਗੋਲੀ ਮਾਰੋ ਸਾਲੋ ਕੋ’ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੱਕੀ ਚੌਧਰੀ ਜਿਸ ਨੇ 5 ਜਨਵਰੀ 2020 ਨੂੰ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਗਿਨੀ ਤਿਵਾੜੀ ਜਿਸ ਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਲਾਈਵ ਈਵੈਂਟ ਚਲਾਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਭੀੜ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਲਈ ਉਕਸਾਇਆ। ਇਸ ਕਾਰਨ 53 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਤਿਆਗੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। (ਚੱਲਦਾ)

ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਾਵਿਕ ਰਵਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੰਨੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਵਿਕ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨਾਦ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ। ਜੋ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਕੂਨ ਦਿੰਦਾ, ਮਨ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਨੂੰ ਸੁੱਖਨਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖੁਦ ਦੀ ਖੁਦ ਲਈ ਚਾਹਤ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਜੱਗ ਨੂੰ ਵੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਫੇਰਾਂ ਪਾਉਣਾ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੁਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਂ ਤੇ ਓਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਨਿਹਾਰਨਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਵੀ। ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਮਿਲਣਾ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਛੱਪੜੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ ਦੀਆਂ ਬੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਪੱਤਣ ਤਰ ਲਈਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣੀਦਾ ਸੀ।

ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੱਚੀ ਪੱਕੀ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਰੀਂ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣਾ। ਇਹ ਦਰ ਉੱਗੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘ ਕੇ ਚਾਨਣ-ਝੀਤ ਨੂੰ ਮਨ-ਜੂਹ ਵਿਚ ਧਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਅੱਖਰ-ਬੋਧ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ। ਫੱਟੀ 'ਤੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਸੂਰ ਵਿਚ ਪਹਾੜੇ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਇਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਲਗਨ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮਨ ਭਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦਿਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਣਦੀਆਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ, ਇੱਲਤਾਂ ਤੋਂ ਹੋਤਨਾ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇਰੇ ਰਾਹ ਵੰਨੀ ਤੋਰਨਾ। ਝਿੜਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਗੀਆਂ ਸਿਆਣਪਾਂ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਜੀਵਨ-ਪੈਂਡੇ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਅਤੇ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਈਆਂ।

ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਕਾਲਜ ਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਰਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਤੰਦ ਪਕੜ ਕੇ ਭਰੀ ਪਰਵਾਜ਼, ਜਿਉਣ ਦਾ ਅਨਹਦੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਅਤੇ ਅਲਮਸਤੀ। ਇਕ ਹੀ ਅਚੇਤ ਫਿਕਰ ਮਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਦੀਆਂ ਬੋਤੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਅਤੇ ਡਿਗਦੀ ਛੱਤ ਨੂੰ ਥੰਮੀ ਦੇਣ ਜੋਗੇ ਹੋ ਜਾਈਏ। ਬੀਤੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਅਤੇ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਸੁਵੱਖਤੇ ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵੰਨੀ ਨਿਕਲਣਾ, ਵੱਟਾਂ ਤੇ ਤੁੱਲੇ ਘਾਹ 'ਤੇ ਟਹਿਲਣਾ। ਪੋਹ-ਮਾਘ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਵੱਟਾਂ 'ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਭਰ ਰਹੇ ਕਿਆਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਿਆਰਾ ਮੋਤਨਾ। ਤਰੱਲ ਧੋਤੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚਲੀ ਠੰਢਕ ਅਤੇ ਧਰਤ ਦੀ ਚੁੰਬਕੀ ਛੋਹ ਦੇ ਅਕਹਿ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਮਾਨਣਾ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਣਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੀਕ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਵਿਛੀ ਪੀਲੀ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ। ਬਾਪ ਦੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਅੰਬ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਕੇ ਬਾਪ ਦੀ ਇਬਾਦਤੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਿਆਸਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜੇ ਹੁੰਦੇ ਦੇ ਅੱਟਣਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਆਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਦੈਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਅਮੀਰਤਾ ਨੂੰ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਨਵਿਆਉਣਾ।

ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਸੈਰ ਕਰਨਾ। ਨਦੀ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਸਦਾ ਸਾਥੀ ਬਣਨਾ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਇਸਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤੈਰਦੇ ਬਿੰਬ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜੋ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਉਜਗਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਘਰਾਲਾਂ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਲੋਂ ਪਾਈਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਦੇਖਣਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਆਂ ਨਾਲ ਤਰਦਿਆਂ ਕਦੇ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਰਤ ਆਣਾ। ਇਹ ਨਦੀ ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਪਿੰਡ ਲਈ ਵਰਦਾਨ, ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਜਾਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਲੰਮੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣਾ, ਬਿਰਖਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਟਕਦੇ ਪਹਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੰਧੂਰੀ ਗੁਫਤਗੂ ਸੁਣਨਾ। ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਸਰਾਉਂਦੀ ਹਵਾ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਮਾਣਨਾ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੀਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ

ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪਾਸਰੇ ਵਿਚੋਂ ਖੁਦ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕਿਆਸਣਾ ਅਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਨਿੱਕੇਪਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ। ਅਕਸਰ ਅਸੀਂ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਅਸੀਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਕਦੇ ਵੱਡੇਪਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਾਗ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲਾਂ

ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸਫ਼ਰਾਂ ਉਤੇ ਪੈਰੀਂ ਵਜਦ ਸੁਹਾਵੇ ਤੇ ਰਾਗੀ ਪੱਲੇ ਬੱਝਿਆ ਸੱਚ ਮੰਜ਼ਲ ਹੀ ਬਣ ਜਾਵੇ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਤਸਬੀਹ

ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਕਰਦੀ ਸੂਹੇ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਖੁਦ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਲਾਹੁਣਾ ਆਪਣੇ ਨੈਣੀਂ ਖੁਦ ਝਾਕਣਾ ਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿੱਤ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ, ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸੰਗ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣਾ, ਗਿੱਲੀ ਰੇਤ 'ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਘਾੜਨੇ ਅਤੇ ਦੇਖਣਾ ਕਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਛੱਲਾਂ ਰੇਤ ਸਮੇਤ ਤੁਹਾਡੀ ਪੈੜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਇਸਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਘੋਲਣਾ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਢਾਲਣਾ ਕਿ ਰਾਤ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਆਖਰ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਨੇ ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੇ ਰਾਤ ਦੀ ਕੱਢ ਵਿਚ ਦਿਨ ਦਾ ਉਜਾਲਾ ਧਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ। ਚੰਨ ਅਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਸ਼ਮ-ਰੱਤੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਧਾਰਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਣਾ। ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਹੀ ਲੋਕ ਤਾਰੇ ਵਰਗੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਅੰਬਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ।

ਦੀ ਸੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਭੋਰਿਆਂ ਤੇ ਤਿਤਲੀਆਂ ਦਾ ਹਜ਼ੂਮ। ਇਸ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗਤਾ ਵਿਚ ਬਾਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਚਾਰ ਚੰਨ। ਇਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰੂਪਤਾ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹੋ ਜਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਣਹਾਰੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅੰਦਰਲੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਅੰਤਰ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਹਰੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬੋਝੂ-ਚਿਰੀ ਜਦਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਸਦੀਵੀ। ਮਹਿਕ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਅਦਿੱਖ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੌਤ ਕਿ ਕੁਝ ਅਜੇਹਾ ਕਰੇ ਕਿ ਅਦਿੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੀ ਰਹੇ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚੰਨ ਦੀ ਜੂਹੇ ਚਾਨਣੀ ਵਿਚ ਨਹਾਉਣਾ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗੋਦ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਨਿੱਘ ਦਾ ਨਗਮਾ ਗਾਉਣਾ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਘਾਹ ਪੱਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੁਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਈ ਤੁੱਲ 'ਤੇ ਪੱਲੇ ਪੱਲੇ ਪੱਥ ਧਰਦਿਆਂ ਜਿੰਦ ਤੇ ਰੂਹ ਦਾ ਮੇਲ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਠੰਢੀ ਰੁੱਤ ਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਗਰਮਾਉਣਾ ਤੇ ਯੱਖ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਸਰਦਲੇ ਬਹਿ ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾਉਣਾ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ 'ਵਾਵਾਂ ਹੱਥੀਂ ਭੇਜਣੇ ਸੁਗਮ ਸੁਨੇਹੇ ਚਸਕਦੇ ਜਖਮਾਂ ਉਪਰ ਰੱਖਣੇ ਮੋਹ ਦੇ ਭਿੱਜੇ ਫੇਹੇ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਰੁੱਤ-ਰਾਗਣੀ ਹੋਣਾ ਉਤੇ ਖੇਲੇ ਤੇ ਚੁੱਪ ਦੀ ਜੂਨ ਹੰਢਾਵਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣ ਸਭ ਝਮੇਲੇ।

ਉਮਰ ਦੇ ਕੋਲ ਇਸਦੇ ਬਾਝੋਂ ਹੋਰ ਨਾ ਕੋਈ ਤਰਜੀਹ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਰ ਕਲਾਵਾ ਅੰਬਰ ਖੋਲੇ ਲਾਹੁਣਾ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸੁੰਨੀ ਕੁੱਖ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗਰਭਾਉਣਾ।
ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅੱਖ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਦੇ ਨਾ ਨੀਂਦ ਹੰਢਾਵੇ ਤੇ 'ਨੇਰੇ ਦੀ ਟੀਰੀ ਅੱਖ ਨਾ ਤਹਿਰੀਕ ਨਾਲ ਦਗਾ ਕਮਾਵੇ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਘਰ-ਬਨੇਰਾ ਚਾਨਣ ਚਾਨਣ ਹੋਵੇ ਜੋ ਪਾਣੀ ਡੋਲੇ ਤੇ ਪੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਤੇਲ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਚੋਵੇ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਾਪਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਬੁੱਕਾਂ ਬੁੱਕਾਂ ਭਰ ਪੀਂਦੇ ਜਾਣਾ ਲਾਡ, ਹਾਸੇ ਤੇ ਚਾਅ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੋਹ ਦੀ ਬੁੱਕਲੇ ਤਰਲ ਤਰਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮਨ-ਬਸਤੀ ਦੇ ਸੁੰਨੇਪਣ ਨੂੰ ਭਾਵਾਂ ਸੰਗ ਲਰਜਾਣਾ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੋਰੇ ਵਰਕੀਂ ਜਾਗਦੇ ਹਰਫ ਟਿਕਾਣਾ ਤੇ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਜਗਦੇ ਦੀਵੀ ਮੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਣਾ।
ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਚਾਨਣ-ਝੀਤ ਜੋ ਰੋਸ਼ਨਦਾਨ 'ਚੋਂ ਆਵੇ ਕਮਰੇ ਬੈਠੀ ਸੁੰਨ ਨੂੰ ਤੋੜੇ ਤੇ ਛੇਕ 'ਨੇਰ ਵਿਚ ਪਾਵੇ।
ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸੂਰਜ-ਟਿਕੀ ਜੋ ਉਗਦੀ ਧੁੰਦ ਦੀ ਜੂਹੇ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਮੰਜ਼ਲ-ਜੂਹਾਂ

ਗਰਮਾਉਣਾ। ਇਸਨੂੰ ਸੁਰ-ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਭਰਨਾ, ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਰਾਗਣੀ ਨਾਲ ਸੁਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਤਰੰਗਤ ਕਰਨਾ। ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ! ਕਮਰੇ ਦੀ ਸੁੰਨ, ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਹਜ਼ਮ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸ਼ੈਲਫ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਛੂਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਟਿਕਾਉਣਾ, ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਵੀ ਭਰਦੀਆਂ। ਸਿਰਫ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੋਰੇ ਵਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅਰਪਣੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਉਲਥਾਉਣਾ, ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਫਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਬੀਤੇ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਵਿਉਂਤਣ।
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਾਕੀਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਰੂਹ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਹੰਘਾਲਣਾ। ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਤਾਰਨਾ, ਨਚੋਤਨਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਬੀਹੀ ਵਿਚ ਸੁੱਕਣੇ ਪਾਉਣਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸੁਚਿਆਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹਾਸਲ ਬਣਾਉਣਾ। ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਮਰ ਦੇ ਹਰ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣਾ। ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੇ। ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਖੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਉਗੇ ਸਫ਼ਰ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਰਾਹਾਂ, ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਰਨਾਵਿਆਂ ਦੇ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦੇ।
ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਕਤ ਦੇ ਮੋੜ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੂਹਾਂ ਲੈਣੀਆਂ। ਫਿਰ ਇਸ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕਰ, ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ। ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਧਰਤ, ਅਤੇ ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤਕਦੀਰਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਸਤਕ ਦਾ ਨਸੀਬ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸਮਾਜ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਜਿਉਂਦੇ। ਕਦੇ ਖੁਦ ਲਈ ਵੀ ਜਿਉਣਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਖੁਦ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੁੰਦੇ ਰਹੀਏ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਰਹੀਏ। ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਰਹੀਏ। ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਦਰਦਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਰਹੀਏ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਮੰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਰਹੀਏ। ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਤੇ ਤਸਬੀਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਅਤੇ ਬੋਝਾਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਖੁਦ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕਮੀਨਗੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਹੋਵੇ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਬਗੈਰ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਪਨੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂਘ ਅਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਤਤਫਣ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਾਹਰੀ ਭਟਕਣ ਵਿਚ ਵਕਤ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਖੁਦ ਵਿਚੋਂ ਖੁਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਚਾਹੋਗੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਅਸੀਮ ਸਮਰੱਥਾ, ਅਥਾਹ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ। ਸਿਰਫ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਖੁਦ ਬਾਰੇ ਅਣਜਾਣਤਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਨਾਬ ਕਿ ਖੁਦ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਰਹੀਏ।

ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦੀ ਰੂਹ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਕ ਯੁੱਗ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਯੁੱਗਾਤਮੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਰੂਹ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਠਾਠਾ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਹੀ ਦੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਧਾਰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੀਕ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲਰਜਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਰਾਹੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਪਰ ਉਹ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਉਮਰ ਜੀਵੀ। ਉਹਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

ਲਾਲ ਗੁਲਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਪਗਡੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਹਣ ਲੱਗੀ ਹੈ ਸਬਨਮ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਮਖ਼ਮਲੀ ਹਵਾ ਬਾਗ 'ਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਜ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਬਾਗ਼ੀਆਨਾ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਵੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਦਾਂ-ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਿਆ। ਉਹ ਅਸਲੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦੀ ਰੂਹ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਨੌਰੋਜ਼-ਏ-ਸਬਾ' ਨੂੰ ਸਾਲ 1961 ਦਾ ਸਾਹਿਤ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਰੱਤੂ

ਫੋਨ: +91-94787-30156

ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਰੰਗ ਹੈ ਮੇਰੀਆਂ ਰੰਗਾਂ 'ਚ ਜੋ ਧੜਕਦਾ ਹੈ। ਡੱਲ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ।" ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦੀ ਪੁਰਸੱਜ ਆਵਾਜ਼ ਸਨ ਜਿਸ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ, ਦਿਲ ਤੇ ਰਵਾਨੀ, ਸਭ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਧੜਕਦੇ ਸਨ।

ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚਲੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰੈਸ ਇਨਕਲੇਵ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਕਈ ਯਾਦਗਾਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਮੇਰੇ ਚੇਤੇ ਦੀ ਚੰਗੇਰ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਤਾਜ਼ਾ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਨਵੀਂ ਉਰਜਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਹੱਪਣ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਨਵੀਂ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਉਣੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਹੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਮਿਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਣਾ ਇਕ ਯੁੱਗ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਾਲਾ ਸ਼ਖ਼ਸ ਮਿਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਕੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹੁਨਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਕੇ ਪਹੁੰਚੀ, ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੇ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਘੇਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ। ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਨਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਅਜਿਹੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੇਖਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨਪੀਠ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਲ 2000 ਵਿਚ ਰਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ 2007 ਵਿਚ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿਆਹ ਰੂਦ ਜੇਰੇਨੇ ਮੰਜ' ਲਈ ਮਿਲਿਆ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਾਹੀ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਜਿੰਦਗੀ ਜੀਵੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 6 ਮਈ 1925 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾ ਮਕਾਨ ਕਈ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ 1990 'ਚ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਰਹਿਮਾਨ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਟਤਾ ਬੜੀ ਚੁਭਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ। ਉਹ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਗਿਆਸੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਵੀ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਗਿਆਨ ਵਿਆਪਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਮੂਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਕਬੂਲ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ 1952 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ ਸੰਨਾ-ਵਾਣੀ-ਸਾਜ਼, ਸੁਹਕ ਸੋਭਾ, ਕਲਾਮ-ਏ-ਰਾਹੀ, ਅਜਿੱਚ ਕਸ਼ੀਰ ਸ਼ਾਇਰੀ, ਕਸ਼ੀਰ ਨਗਮਿਤਰੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ, ਸਬਾ ਮੁਲਾਕਾਤ, ਫਾਰਮੇਵ ਜਰਤੁਸ ਜਦੀਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਵੀ 'ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਕਵਿਤਾਏ' ਨਾਮਕ ਪੁਸਤਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਵਧੀਆ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵੀ ਸਨ। ਡੋਲੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਵਰਗੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੇ 1953 ਤੋਂ 1955 ਡੋਲੀ ਆਜਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਹੱਦ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਲਿਖਿਆ।

ਰਾਹੀ ਨੇ ਸਾਰਤਰ ਤੇ ਕਾਮੂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚੋਣਵੇਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰੀ 'ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਲੇਖਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੀਨਾਨਾਥ ਨਦੀਮ ਦਾ ਅਸਰ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਹੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੀ ਲਿਖਿਆ। ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕੁੰਗ-ਪੋਸ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਰਾਈਟਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸਾਹਿਤ ਖ਼ਾਸਕਰ ਕਵਿਤਾ 'ਚ ਉਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਚਿਤੋਰਾ ਸੀ ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਜੀਵਿਆ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਕਲਰਕ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਉਹ ਵੀ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵਧਦਾ ਹੀ ਗਿਆ। ਰਵਾਇਤੀ ਇਸਲਾਮੀਆ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਔਸਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ਼ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਐਮ.ਏ. ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਉਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ

ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। 1977 ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਹੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਗੁਰਬਤ ਦੀ ਗੱਲ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਇਰ, ਹੁਸਨ-ਏ-ਜਲਵਾ, ਫ਼ਨ-ਏ-ਬਾਗ-ਏ ਵਰਗੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ 'ਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਵਾਨੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਦਭੁੱਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸੁਣਨਾ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਸ ਚਿਤੋਰੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਵਲਵਲਾ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਸੰਜੀਦਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਸ਼ਮੀਰੀਅਤ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਕਾਰੀ ਦਰਿਆ, ਸਲਸਲਾਬੀਲ, ਅਵਲੁਮ ਆਦਿ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਬਰਬਾਨ ਵਾਲੇ ਬਾਂਗੀ ਕਵਿਤਾ ਹੋਵੇ 'ਚ ਉਹ ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਜਦੋਂ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਗਾਇਬ ਹੈ।
ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ,
ਜਿਉਣ ਲਈ।

1970 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਰਹਿਮਾਨ ਤ੍ਰੈਭਾਸ਼ੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਕੋਸ਼ 'ਤੇ ਕੰਮ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਬਾ-ਏ-ਮੁਲਾਕਾਤ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

ਇਤਿਹਾਸ ਬਦਲਦਾ ਹੈ
ਡੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੇਗੀ
ਇਹ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰੂਹ
ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।
ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ

ਰਹਿਮਾਨ ਵਰਗਾ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕੋਈ ਰਚਨਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਨੂੰ ਪਿਆ ਘਾਟਾ ਕਦੇ ਪੂਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਾਧਾਰਨ ਦਿੱਖ ਵਾਲਾ ਦਿਲਦਾਰ ਮਨੁੱਖ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਰ ਤੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਚਿਰਾਗ਼ ਬਲਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੋ. ਰਹਿਮਾਨ ਰਾਹੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼:

ਨਦੀ ਦੇ ਤਲ 'ਤੇ
ਕਿਆਰੇ ਦਰਿਆ ਸਲਸਬੀਲ ਅਸਲੀ
ਛਬੀਲ
ਨਦੀ ਦੇ ਤਲ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਉਪਰ ਦੀ ਤਹਿ ਤਾਂ ਅੱਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਨਾ ਧੁੱਪ, ਨਾ ਗਰਮੀ ਹੈ
ਠੰਢਕ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਕਿਧਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਲਟਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਿਆਸ
ਕਿਸੇ ਉਦਾਸੀ ਵਾਂਗ।

ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਰਹੱਸ
ਜਦੋਂ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ
ਉਹੀ ਸੀ, ਕਬੂਤਰ
ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਚੋਟੀਆਂ ਤੋਂ
ਝੜਦੇ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਉਡਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ
ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ।

ਚਿਨਾਰ ਦੀ ਟਹਿਣੀਆਂ ਉੱਤੇ
ਇਕ ਸੋਚ ਦਾ ਵਿਸਫੋਟ ਹੈ
ਗੁਲਾਮ ਗਰਦਿਸ਼ ਹੈ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ
ਕਦਮ ਹਨ, ਬਲਦੇ ਹੋਏ ਅੰਗਾਰਿਆਂ 'ਤੇ।
ਬੱਲੇ ਬੋਭਰੋਸਗੀ ਹੈ, ਮੌਸਮ 'ਚ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 4 ਫਰਵਰੀ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-571

ਨੰਗ-ਪੜੰਗਾ ਬਚਪਨ ਘੁੰਮਦਾ, ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਹੈ ਮਾਰੀ ਮਾਂ,
ਤੀਰਾਂ ਤੋਂ ਹਨ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ, ਕੌੜੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਹੈ ਮਾਰੀ ਮਾਂ।
ਹੰਝੂ-ਹਉਕੇ ਪੱਲੇ ਪਈ ਲਾਚਾਰੀ, ਬੋਵੱਸ ਅਤੇ ਦੁਖਿਆਰੀ ਮਾਂ,
ਨੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ, ਪੂੰਝੇ ਅੱਖਰੂ ਡਫ਼ਿਆਰੀ ਮਾਂ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-569

ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿੱਕਲੀ ਪਾਵਾਂ,
ਵਧੀਆ ਅਫਸਰ ਬਣਾਂ ਤੇ
ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਨਾਂ ਚਮਕਾਵਾਂ,
ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਆਪ ਸਜਾਵਾਂ,
ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਵਾਂ,
ਪਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਜਾਵਾਂ
ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਚੂਰੀ ਖਾਵਾਂ,
ਪਿਓਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਤਾਜ ਬਣ ਜਾਵਾਂ,
ਭੈਣ ਭਰਾ ਸੰਗ ਮੌਜ ਕਰਾਂ ਤੇ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਹਰ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਵਾਂ,
ਰੱਬ ਤੋਂ ਮੰਗਾਂ ਇਹੋ ਦੁਆਵਾਂ,
ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਏਨੇ ਜੋਗੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ
ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਚਾਅ ਪੁਗਾਵਾਂ।
-ਨਵਜੋਧ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ
ਫੋਨ: 224-447-8307

ਸਾਡੇ 'ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ' ਦਾ,
ਦੇਖੋ ਹੈ ਇਹ ਹਾਲ।
ਵਿਚ ਚੌਕਾਂ ਦੇ ਤਰਲੇ ਪਾਉਂਦੇ,
ਫਿਰਦੇ ਸਾਡੇ ਬਾਲ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ
ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਫੋਨ : +91 98783-37222

ਮੇਰੀ ਉਮਰ
ਖਿੜੋਣਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ
ਪਰ ਮੈਂ ਖਿੜੋਣੇ ਵੇਚ ਪੈਸੇ ਕਮਾਵਾਂ,
ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਵਾਂ,
ਮਨ ਮੇਰਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਸਕੂਲੇ ਜਾਵਾਂ,
ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਕਮਾਵਾਂ,
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਭਾਈਚਾਰਾ...

ਰੋਜਰ ਮਾਈਕਲ ਹੰਫਰੀ ਬਿੰਨੀ (67) ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ (ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ.) ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਕਟ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਤਾ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। 1983 ਵਿਚ ਕਪਿਲ ਦੇਵ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਅਤੇ 1985 'ਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਕ੍ਰਿਕਟ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੈਂਬਰ ਸੀ। ਕਪਿਲ ਵਾਂਗ ਉਹ ਤੇਜ਼ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ ਵੀ। ਫੀਲਡਰ ਵੀ ਨਿਹਾਇਤ ਉਮਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਦੋਵੇਂ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪਾਂ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਗੇਂਦਬਾਜ਼ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਟਾਂ ਲਈਆਂ। ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਾਂਗ ਸਕਲ-ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਉਹ ਯੁਗਪੀ ਗੌਰਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ-ਨਸਲ ਪੱਖੋਂ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ। ਉਸ ਦਾ ਪਤਨਾਵਾ ਸਕੌਟਲੈਂਡ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਆਇਆ। ਇੱਥੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਇਸਾਈ ਕ੍ਰਿਕਟ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਰਚਾਇਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੇਲ

ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਨਸਲ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਪਸਾਰ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ ਨੇ ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਬੇਹੱਦ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪਰੋਏ ਹਨ।

ਲਈ ਭਾਰਤ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਦੋ-ਚਾਰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਵਤਨ ਨਹੀਂ ਪਰਤ ਸਕਦੇ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਸੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਿਆ। ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਤਾਕਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈਣ ਮਗਰੋਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਲੋਕ ਵੀ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ ਲੱਗੇ।

ਬਰਤਾਨਵੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ਾਂ ਦਰਮਿਆਨ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਸੀਮਿਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟੇਨ, ਕੈਨੇਡਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਜਾ ਵਸਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾ ਛੱਡਣਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ। ਹੁਣ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਯੁਵਾ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਭਾਰਤੀ ਯੁਵਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਕੈਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲ ਧੜਾਧੜ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 1947 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਵਸੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ

ਖਿਡਾਰੀ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। 1952, 1956 ਤੇ 1960 ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਕਲਾਡੀਅਸ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦਾ ਯੁਗ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, 1960 ਦੇ ਰੋਮ ਓਲੰਪਿਕ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਕਲਾਡੀਅਸ ਭਾਰਤੀ ਕਪਤਾਨ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਆਸਟਰੇਲੀਅਨ ਕਪਤਾਨ ਕੇਵਿਨ ਕਾਰਟਨ ਵੀ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਸੀ।

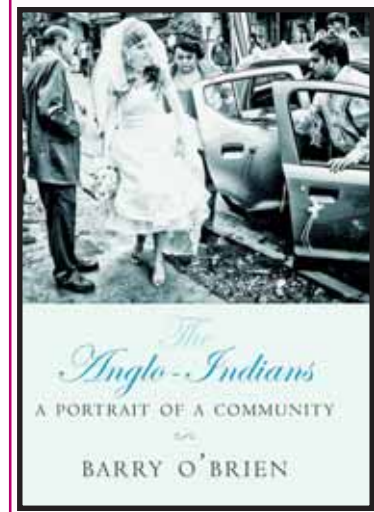
ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਹੈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸਤ। ਲੇਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਰਸਕਿਨ

ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂਕਣ ਅੰਦਰਲੀ ਨਾਟਕੀਅਤਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਸਲਨ, 'ਆਵਾਰਾ' (1951) ਵਿਚਲੇ ਦੋ ਜੁੜਵੇਂ ਗੀਤਾਂ 'ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਆਗ ਯਿਹ ਚਾਂਦਨੀ/ਘਰ ਆਯਾ ਮੇਰਾ ਪਰਦੇਸੀ' ਨੂੰ ਚਰਚਾ ਵਾਸਤੇ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੀਤ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਤਾ ਪੱਖੋਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਬੀਮ ਸੌਂਗ 'ਆਵਾਰਾ ਹੂੰ...' ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਦੇ ਪਰ ਫਿਲਮ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਰੂਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ 'ਆਵਾਰਾ ਹੂੰ' ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਚੋਰ (ਨਾਇਕ) ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਇਕਾ ਦੀ ਵੇਦਨਾ, ਚੋਰ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਮਲ ਮਗਰੋਂ ਨਾਇਕਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਿਲਮਾਂਕਣ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਗਾਈਡ' (1966) ਦੇ ਅੰਵਲਤਰੀਨ ਗੀਤ 'ਪੀਆ ਤੌਸੇ ਨੈਨਾ ਲਾਗੇ ਰੇ' ਦੀ ਥਾਂ ਜੋੜੇ ਗੀਤਾਂ 'ਮੌਸੇ ਫਲ ਕੀਏ ਜਾ, ਸਈਆਂ ਬਈਮਾਨ/ਕਿਆ ਸੇ ਕਿਆ ਹੋ ਗਯਾ, ਬੇਫਾ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਮੇ' ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹਨ: ਇਕ ਤਾਂ ਦਾਦਾ ਬਰਮਨ (ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਐੱਸ.ਡੀ. ਬਰਮਨ) ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧੁਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹਨਰਮੰਦੀ ਨਾਲ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਢਾਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗ ਤੇ ਲੈਅ ਦਾ ਤਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਨ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜਾ ਦੋਵੇਂ ਗੀਤ ਨਾਇਕਾ ਰੋਜ਼ੀ ਤੇ ਨਾਇਕ ਰਾਜੂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤਿੜਕਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਪਿਛਲੀ ਕਹਾਣੀ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਸਾਂਝ ਦੀ ਚੋਣ, ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਜਾਂ ਫਿਲਮਾਂਕਣ ਸਮੇਂ ਆਈਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ, ਆਖ਼ਰੀ ਮੌਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਦਿ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ੀਰਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਤਾਬ।

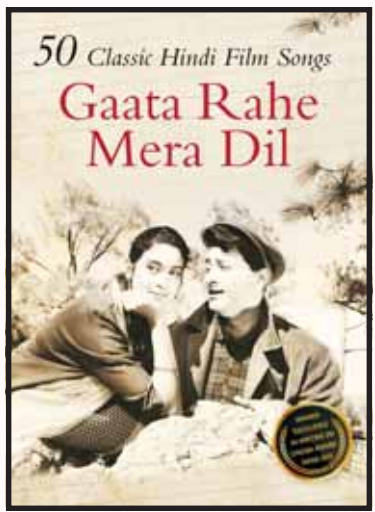
ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ

ਰਸਮੀ ਤੁਆਰਫ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ: "...ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਔਖੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੰਜੀਵਨੀ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ਸਾਹਕਾਰ ਨਾਵਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਲਗਾਤਾਰ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਜ਼ਹਿਨ 'ਤੇ ਪਸਰੇ ਘੁੰਪੂ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਖਿੜੀ ਧੁੰਪ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।... ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰੀਰਿਕ ਪੀੜ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੀ, ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ... ਸਾਹਿਤ-ਅਧਿਐਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਤੌਲ ਵਾਲਾ ਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਤਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਖ਼ਰੀ।" ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਤੋਂ ਉਗਮੀ, ਨਿਸ਼ਚੀ ਤੇ ਮੌਲੀ ਹੈ ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ'। ਅਨੂਠੀ ਅਦਬੀ ਜੁਗਤ ਹੈ ਇਹ: ਸਾਹਿਤਕ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵੀ ਹੈ, ਸਾਹਕਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਨ-ਮੰਥਨ ਵੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਾਮੁਖੀ ਗੁਣਾਂ-ਖੂਬੀਆਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਵੀ ਹੈ।

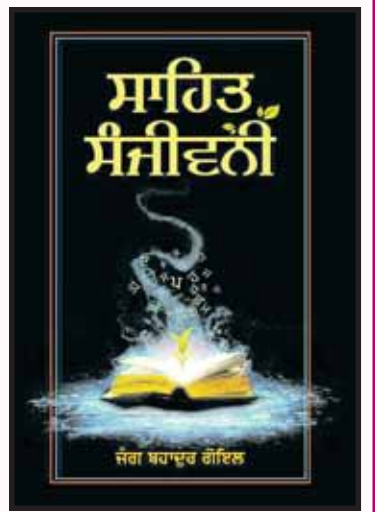
ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ ਹੈ: "ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ... ਬਹੁਤ ਅਨੂਠੀ, ਸਾਰਥਕ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਦੇ ਜੀਵਨਮਈ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਮਾਯੂਸ, ਹਾਰੇ ਹੋਏ, ਉਦਾਸ, ਰੋਗੀ ਸੋਗੀ ਕੁੰਠਿਤ ਲੋਕ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਵਲ, ਨਾਟਕ ਜਾਂ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅਮੂਰਤ ਵੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਲ-ਟੁੱਥੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਮੂਰਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" ਕਿਤਾਬ ਉਪਰੋਕਤ ਰਾਇ ਉਪਰ ਖਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਛੇ ਨਿਬੰਧ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਤਾਂ ਹਨ ਹੀ, ਅਦਬੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਗੋਇਲ ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਏ.ਐੱਸ. ਅਫਸਰ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਲਾਮੀ ਸਾਹਕਾਰ ਨਾਵਲਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਕਥਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੂਲਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤਸੱਲੀ, ਵੱਧ ਵਿਸਮਾਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ।

ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨਜ਼', (ਵਿਚਕਾਰ) ਅਨੀਰੁੱਧ ਭੱਟਾਚਾਰਜੀ ਤੇ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਟਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਗਾਤਾ ਰਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ' ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ' ਦੇ ਮੁਖੜੇ।

ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨਜ਼', (ਵਿਚਕਾਰ) ਅਨੀਰੁੱਧ ਭੱਟਾਚਾਰਜੀ ਤੇ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਟਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਗਾਤਾ ਰਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ' ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ' ਦੇ ਮੁਖੜੇ।

ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਐਂਗਲੋ ਇੰਡੀਅਨਜ਼', (ਵਿਚਕਾਰ) ਅਨੀਰੁੱਧ ਭੱਟਾਚਾਰਜੀ ਤੇ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਟਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਗਾਤਾ ਰਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ' ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਗੋਇਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਾਹਿਤ ਸੰਜੀਵਨੀ' ਦੇ ਮੁਖੜੇ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇਜ
ਫੋਨ: +91-98555-01488

ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰਿਐਇਤਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਅਜਿਹੇ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਵਿਕਾਸ-ਵਿਗਾਸ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਹੋ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਖੇਡ ਪੱਤਰਕਾਰ, ਵਿਦਿਆਦਾਨੀ ਤੇ ਲੇਖਕ ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਦਿ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਜ਼: ਏ ਪੋਰਟਰੇਟ ਆਫ ਏ ਕਮਿਊਨਿਟੀ' (ਭਾਰਤ 'ਚ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਅਸਲ ਤਸਵੀਰ)। ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਦਰਜਨਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਬਹੁਤੀਆਂ ਖੋਜ ਪੱਤਰਾਂ ਜਾਂ ਨਿਬੰਧ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਵਾਲੀਆਂ। ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਇਹ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਫ਼ਸਾਨੇ, ਅਫ਼ਸਾਨਿਆਂ ਵਰਗੀ ਲੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸ਼ਾਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਯੂਰਪੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਨਸਲੀ ਮੇਲ। ਵਾਸਕੋ ਡੀ'ਗਾਮਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਰਬ ਸਾਗਰੀ ਸਾਹਿਲ 'ਤੇ ਆਮਦ ਨਾਲ। ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਜਹਾਜ਼ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਔਰਤ ਸਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਜਹਾਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੈਥੋਲਿਕ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਆਹਾਂ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਆਹ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦੇਂਦ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਜੈ ਨਗਰ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਮਰਾਟਾਂ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਦਿਲਸ਼ਾਹੀ ਸੂਲਤਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕੱਕੇ ਕੋਸਾਂ, ਭੂਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਗੋਰੀ ਜਿਲਦ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ; ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਰਿਐਇਤਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ। ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਵਾਸ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਨਸਲ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਨਸਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ ਪਰ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਔਲਾਦ ਵੱਖਰੀ (ਯੂਰੋਪੀਅਨ) ਹੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਬਰਤਾਨਵੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੁੱਢੋਂ-ਮੁੱਢੋਂ ਇੰਗਲਿਸ਼ਤਾਨੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਅਮੂਸਨ ਗਰੀਬ ਆਇਰਿਸ਼ ਤੇ ਸਕੌਟਿਸ਼ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸੀ। ਪੁਰਤਗਾਲ, ਉੱਤਰ ਅਫਰੀਕੀ ਸਾਹਿਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਉੱਤਰ ਅਫਰੀਕੀ ਅਰਬ (ਮੂਰ) ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਪੁਰਤਗਾਲ ਵੱਲ ਹਿਜਰਤ ਇਕ ਦਰਿਸ਼ਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੰਦਮੀ ਜਾਂ ਨੀਮ-ਗੋਰੀ ਚਮੜੀ ਪੁਰਤਗੀਜ਼ ਜਨਤਕ ਲੈਡਸਕੇਪ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਪੁਰਤਗਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਭਾ (ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ) ਦਾ ਸਪੀਕਰ ਗੋਆ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੰਦਮੀ ਰੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਦੇ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਅੜਿੱਕਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦੇ ਨਸੀਬ ਇੰਨੇ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। 17ਵੀਂ ਤੋਂ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਵੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਅ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਿਆ। ਆਪਣੀ ਗੰਦਮੀ ਜਾਂ ਭੂਰੀ ਜਿਲਦ ਕਾਰਨ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਉਪ-ਮਹਾਂਦੀਪ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬ੍ਰਿਟੇਨ 'ਵਤਨ' ਸੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਖੁਸ਼ਨਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਮਾਤ-ਭੂਮੀ' ਦੇ ਦੀਦਾਰੇ ਨਸੀਬ ਹੋਏ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤਾਅਬੇਦਾਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਰੂਹੋਂ ਹਿਕਾਰਤ ਨਾਲ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਦਿਆ, ਪੱਕੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਚੰਗੇ ਘਰ, ਕਲੱਬ ਆਦਿ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏ ਪਰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਤੀ ਜਜ਼ਬਾਂ ਜਾਂ ਸਮਾਜਮੰਤਰ ਲਈ ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਨਾਵਲਕਾਰ ਜੌਹਨ ਮਾਸਟਰਜ਼ ਦਾ 1954 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਨਾਵਲ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ 1956 ਵਿਚ ਬਣੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਫਿਲਮ 'ਭੇਵਾਨੀ ਜੰਕਸ਼ਨ' (ਜੋ ਭਾਸ਼ਾਵਲ ਜੰਕਸ਼ਨ-ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ) ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਚਿਤਰਨ ਸੀ।

ਓ'ਬਰਾਇਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਖੂਬ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕਦੇ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹੇ। ਭਾਰਤੀ

ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਨਹਿਰੂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀਟ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਤੋਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਘੇ ਵਿਦਿਆਦਾਨੀ ਤੇ ਨਾਮਵਰ ਵਕੀਲ ਫਰੈਂਕ ਐਂਬੇਨੀ ਬੜੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਰਹੇ। 2017 ਵਿਚ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਰਵਾਇਤ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਸਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਰਵੀ ਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਇਹ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਵਸੋਂ (2011 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਿਕ) ਸਿਰਫ਼ 286 ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਕਿਉਂ? ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਅੰਕਤਾ ਗ਼ਲਤ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਵਸੋਂ ਚਾਰ ਲੱਖ ਤੇ ਕਰੀਬ ਸੀ; ਹੁਣ ਕੁਝ ਘੱਟ ਹੈ, ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਹਿਜਰਤ ਕਾਰਨ। ਬਹੁਗਰਾਲ, ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਡੈਰੋਕ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਅੱਜ ਵੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਨੇਤਾ ਹੋਣ ਸਕਦਾ। ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦਾ ਉਹ ਭਰਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਬੈਰੀ ਹੁਣ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨੀਲ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਉੱਘੇ ਵਿਦਿਆਦਾਨੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿੱਜ ਮਾਸਟਰ ਸੀ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ। 2011 ਵਿਚ ਇਹੋ ਐਜੰਡਾ ਬੈਰੀ ਓ'ਬਰਾਇਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਪਰ 2014 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਲਿਆ।

ਕਿਤਾਬ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹੀ। ਪਹਿਲਾ ਖੇਤਰ ਹੈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ। ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਸੰਭਵ ਬਣਾਈ। ਇਸੇ ਮੁਹਾਰਤ ਸਦਕਾ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਚੰਗੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ-ਵਿਸਤਾਰ ਵਿਚ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨਾਂ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 40 ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੰਜਣ ਡਰਾਈਵਰ ਤੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਐਂਗਲੋ-ਇੰਡੀਅਨ ਸਨ। ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਓਲੰਪਿਕ ਹਾਕੀ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚ ਔਸਤਨ 6-7

ਬੌਡ ਅਤੇ ਐਲੇਨ ਸੀਲੀ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਰਹੇਗਾ। ਦਰਜਨਾਂ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਤਾਬ ਉਹ ਵੀ ਸੁਹਜਮਈ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ। ਇਹ ਕੋਈ ਛੋਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ।

ਗਾਤਾ ਰਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ

ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ 'ਆਲਮ ਆਰਾ' (1931) ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਜਦੋਂ 'ਦੇ ਦੇ ਖ਼ੁਦਾ ਕੇ ਨਾਮ ਪੇ' ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਆਸ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਵੀਂ ਸੰਗੀਤ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇ-ਜਗਤ ਦੀ ਨਵੇਂਕਲੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਗੀਤ ਮਗਰੋਂ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਮਿਲਮਿਲਾ ਤੁਰਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁਣ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਫਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸਿਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਲਾਸਿਕਸ ਵਿਚੋਂ 50 ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਜਾਦੂ ਤੇ ਜਲਵੇਂ ਦੀਆਂ ਗਾਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ ਅਨੀਰੁੱਧ ਭੱਟਾਚਾਰਜੀ ਤੇ ਬਾਲਾਜੀ ਵਿੱਟਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਗਾਤਾ ਰਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ'। ਦੋਵੇਂ ਲੇਖਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਸੰਗੀਤ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਗਿਆਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ੈਦਾਈ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ (ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸਚਿਨ ਦੇਵ ਬਰਮਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਹੁਲ ਦੇਵ ਬਰਮਨ ਦੀਆਂ ਸੰਗੀਤਕ ਜੀਵਨੀਆਂ ਸਨ)।

'ਗਾਤਾ ਰਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ' ਤਿੰਨ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵੀ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 50 ਕਲਾਸਿਕ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਆਗਾਜ 'ਵਾਕਟਰ' (1942) ਦੇ ਪੰਕਜ ਮਲਿਕ ਵਲੋਂ ਗਾਏ ਗੀਤ 'ਚਲੇ ਪਵਨ ਕੀ ਚਾਲ' ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਫਰ 'ਐ ਅਜਨਬੀ, ਤੂ ਭੀ ਕਭੀ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕਹੀ ਸੇ' (ਦਿਲ ਸੇ; 1988) ਉੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਅੰਤਿਕਾ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਜੋੜੀ ਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਜਾਂ ਮਿਠਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਸੰਗੀਤਕ ਤਜਰਬਿਆਂ, ਫਿਲਮ ਦੇ ਜਿਸਮ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ

ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ

ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਜਿੰਨਾ ਨਿੱਕਾ ਹੈ ਉਨਾ ਹੀ ਤਿੱਖਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਚਾਚਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਤਾਇਆ। ਅਖੇ ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਮ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵੇਖ ਲਈਆਂ ਤੇ ਗ਼ਲਤੀ ਸੁਧਾਰ ਲਈ! ਉਸ ਨੇ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ, ਜੀਵਨੀਆਂ, ਰੇਖਾ-ਚਿੱਤਰ, ਨਿਬੰਧ, ਲਲਿਤ ਨਿਬੰਧ, ਯਾਦਾਂ, ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ, ਡਾਇਰੀਨਾਮਾ, ਰੇਡੀਓਨਾਮਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਖਬਾਰੀ ਕਾਲਮ ਲਿਖੇ ਨੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪੇਂਡੂ ਮਲਵਈ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਅਖਾਣਾਂ, ਮੁਹਾਵਰੇ, ਨਿੱਕੇ ਸਰਲ ਵਾਕ, ਸੰਖੇਪ ਪੈਰੇ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੂਖਮ ਲੈਅ, ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਰਣਨ, ਰੌਚਕ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਸਰਲਤਾ, ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਤੇ

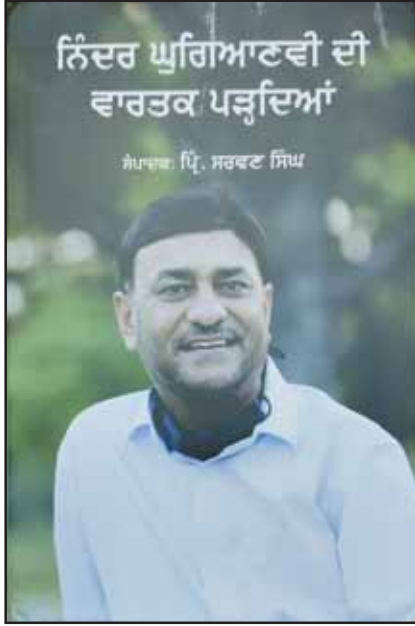
ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 647-785-1661

ਕਾਵਿਕ ਛੋਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਹਨ। ਉਹਦੀ ਲੇਖਣੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ, ਰਸਾਂ, ਸੁਗੰਧਾਂ, ਤੱਤੀਆਂ ਠੰਢੀਆਂ ਛੋਹਾਂ ਤੇ ਮਧੁਰ ਧੁਨਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ। ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚਲੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ, ਵਿਅੰਗ ਤੇ ਵਿਨੋਦੀਪਣ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਉਹਦੀ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਾਦਗੀ, ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਬੇਬਾਕੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੱਕੇ ਕੱਦ ਦਾ ਕੱਦਾਵਰ ਲੇਖਕ ਹੈ। 'ਜੁਗਤੀ' ਵੀ ਹੈ ਤੇ 'ਜੁਗਤੀ' ਵੀ। ਕਲਮ ਚਲਾਉਣੀ ਉਹਦੀ ਜੁਗਤ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰਬੀ ਵਜਾਉਣੀ ਉਹਦਾ ਜੁਗਤ। ਰੋਹੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਪੇਂਡੂ ਮੁੰਡਾ, ਕਲਮ ਤੇ ਤੂੰਬੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਗਾਹ ਆਇਓ। ਹੈ ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਵਰਗਾ ਅਸਤਰ ਜਿਹਤਾ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਰਦਲੀ ਤੋਂ ਮਾਲੀ ਬਣ ਕੇ ਕਿਸੇ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਿਜ਼ਿਟਿੰਗ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਜੇ ਕੀ ਪਤਾ ਕੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣ ਜਾਵੇ?

ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਆਰੰਭ 'ਜਦੋਂ ਮੈਂ' ਵਾਰਤਕ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ, 'ਸੁਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਕਲਮ ਸੌਂ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰਬੀ ਹੱਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੰਜ ਗਿਆਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਵਾਰਤਕ ਲਿਖਦਿਆਂ ਸੁਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਕੁਝ ਪੌਂਹਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਮੌਂਹਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਬੀੜ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ ਇੱਟਾਂ ਚਿਣਦਾ ਹੈ। ਹੱਥ 'ਚ ਤੇਸੀ ਹੈ। ਫੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਤਾ ਹੈ। ਕਰੰਡੀ ਹੈ। ਵਿੱਥਾਂ, ਚਿੱਪਾਂ ਮੈਲਾ-ਭਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਖੇਲੁਦਾ-ਮੇਲੁਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅੱਖਰਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ, ਵਾਕਾਂ, ਪੈਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਖੇਲੁਦਾ-ਮੇਲੁਦਾ ਵਾਰਤਕ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।'

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, 'ਨਿੰਦਰ ਦੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਕਿੱਤਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਖੰਡੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਲਿਖ ਕੇ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਿੰਦਰ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮਿਹਣੇ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਾਲਮ ਲਿਖਣ ਦੇ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟੀਵੀ ਤੇ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਕਮੈਂਟਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ

'ਵੰਝਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਨਾਲੇ 'ਗੰਗਾ' ਦਾ 'ਸਨਾਨ'। ਉਹਦੇ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸਾਨ ਫਲ ਵੇਚ ਕੇ, ਕਾਰੀਗਰ ਫਰਨੀਚਰ ਬਣਾ ਕੇ, ਪੇਂਟਰ ਪੇਂਟਿੰਗ ਵੇਚ ਕੇ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਾ ਕੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਏ ਤਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਵਸਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਵੇਚੇ? ਨਿੰਦਰ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਛਪ ਵੀ ਰਿਹਾ ਏ ਤੇ ਵਿਕ ਵੀ ਰਿਹਾ ਏ।'

ਦਸਵੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਨਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੁਣ ਬੀਏ ਐੱਮਏ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਐੱਮ ਫਿਲਾਂ ਤੇ ਪੀਐੱਚਡੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਨਾਂ ਨਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਤੋਂ ਗਵੱਈਆ ਬਣ ਕੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਨਿੰਦਰ 'ਨਿੰਦਾ' ਬਣਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਲੇਖਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਕੱਦ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜ ਕੁ ਫੁੱਟ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਕੱਦ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਤੱਕੜ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਧਰੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਭਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। 1994 ਤੋਂ 2022 ਤਕ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਚਵੰਜਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਜੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਜਿੰਨੀ ਉਮਰ ਜੀਅ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਸੌ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਹਦੀਆਂ ਦੋ ਸੌ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੱਟ 'ਤੇ ਹਨ!

1978 ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਨਿੰਦਰ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਮੈਂ ਸਾਂ ਜੱਜ ਦਾ ਅਰਦਲੀ' ਏਨੀ ਛਪੀ, ਏਨੀ ਛਪੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਛਪੀ

ਹੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 2019 ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਪੀ ਸੀ ਤੇ 2020 ਵਿਚ ਦਸਵੀਂ। ਉਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਉਰਦੂ, ਤੇਲਗੂ, ਕੰਨੜ, ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਰਾਠੀ, ਮਲਿਆਲਮ, ਸਿੰਧੀ, ਮੈਥੀਲੀ, ਭੋਜਪੁਰੀ, ਬੰਗਲਾ ਤੇ ਉੜੀਆ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਛਪੇ ਹਨ। ਸਾਹਮੁਖੀ ਵਿਚ ਵੀ ਛਪੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਰੇਡੀਓ ਰੂਪਾਂਤਰ ਤੇ ਲਘੂ ਫਿਲਮ ਵੀ ਬਣੀ ਹੈ। ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲੇ ਜੱਜ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਾਲੀ 'ਲਾਲ ਕੋਠੀ' ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਬੇਅਬਾਦ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਪਰ ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਨੇ 'ਮੈਂ ਸਾਂ ਜੱਜ ਦਾ ਅਰਦਲੀ' ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਆਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਹ ਲੇਖਕ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਕਾਲਮਨਵੀਸ, ਰੇਡੀਓਕਾਰ ਤੇ ਤੂੰਬੀਕਾਰ, ਫਾਈਵ ਇਨ ਵਨ ਹੈ। ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਟੁੱਟ-ਪੈਣਾ ਵੀ। ਨਾ ਰੁੱਸਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਦਾ। ਫੋਨ 'ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢਦੇ, ਘਿਆਕੋ ਬਿੱਲੀਆਂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਜਣੇ ਖਣੇ ਦੀਆਂ ਸਾਂਗਾਂ ਲਾਉਂਦੇ। ਵਿਚੇ ਗੁਰਬਚਨ ਭੁੱਲਰ ਦੀਆਂ, ਵਿਚੇ ਹਰਭਜਨ ਹੁੰਦਲ ਦੀਆਂ, ਵਿਚੇ ਮੇਰੀਆਂ, ਵਿਚੇ ਕਿਰਪਾਲ ਕਜ਼ਾਕ ਦੀਆਂ ਤੇ ਵਿਚੇ 'ਫਿਲਹਾਲ' ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਚਨ ਦੀਆਂ। ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਗਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਬਚਨ ਵਰਗੇ ਵੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਨਿੰਦਰ ਉਹਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾ ਰਿਹੈ!

ਆਹ ਪੁਸਤਕ ਉਹਦੀ ਵਾਰਤਕ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਤਤ ਵੱਧ ਹੈ, ਮੀਨਮੋਖ ਘੱਟ। ਦੋ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਨਾਮਵਰ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਉਹਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਉਹਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵਾਰਤਕ ਬਾਰੇ ਨਿੱਕੇ ਵੱਡੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਸਨ। ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ। ਇਉਂ ਇਹ ਨਵੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬਹੁਰੰਗੀ ਵਾਰਤਕ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਟਹਿਕ ਤੇ ਮਹਿਕ ਮਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। 260 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੇ ਛਾਪੀ ਹੈ।

ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੀ 'ਲੋਅ' ਲੋਏ...

ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਿਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਲੋਅ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਲਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਪਾਠ ਉਹਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ 'ਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਤਦ ਹੀ ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਲੋਅ' ਨੂੰ ਵਾਚਦਿਆਂ, ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤੇ ਗੁੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਮਨ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੋਅ ਨਾਲ ਭਰ ਭਰ ਵਗਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮੈਂ/ਮੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ/ਤੇਰ ਤੇ ਫਿਰ 'ਤੇਰਾ... ਤੇਰਾ' ਦੀ ਧੁਨ 'ਚ ਰਮਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ:

ਆਪਾ ਮੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਮੇਰੇ 'ਚੋਂ
ਤੈਨੂੰ ਲੱਭਦਾ ਰਹਿੰਨਾ ਹਰ ਇਕ ਚਿਹਰੇ 'ਚੋਂ।
(ਪੰਨਾ: 23)

ਕਵਿਤਾ ਲੋਅ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ। ਵੰਸ਼ ਵੀ। ਜਿਹੜੀ ਜੋਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਣ ਕਣ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਉਸਦੀ ਲੋਅ ਦਾ ਨਾਂ ਕਵਿਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਵਿਤਾ, ਕਵਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੱਧ ਲੋਅ ਹੈ। ਉਸ 'ਚ ਕਿਸੇ ਵਾਧ ਘਾਟ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਸਿਨਫ਼ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਧ-ਘਾਟ ਰਹਿਤ ਲੋਅ ਦੀ ਉੱਤਮ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ (ਬਹਿਰ, ਵਜ਼ਨ, ਕਾਫੀਆ, ਰਦੀਫ਼ ਆਦਿ) ਅਸਲ 'ਚ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਬਿਨ ਵਾਧ-ਘਾਟ ਲੋਅ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਰੂਪ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਹੈ। ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਆਪਣੇ ਹਥਲੇ ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਏਸ ਲੋਅ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ, ਮਿਸਰਿਆਂ ਅਤੇ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਬਾਖੂਬੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਲਵਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਐ ਦਿਲਾ ਤੂੰ ਮੇਰਿਆ ਕੁਝ ਏਦਾਂ ਦਾ ਕਰ ਦਿਖਾ ਦੇ
ਇੱਕ ਕਸ਼ ਲਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡਾ ਦੇ।
(ਪੰਨਾ:47)

ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੋਅ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਛੰਦ ਬੱਧ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਸਿਆਣਿਆਂ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ, ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜੋਤ, ਰੌਸ਼ਨੀ, ਅਗਨੀ, ਅਤੇ ਉਜਾਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਬਿਆਨਿਆ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇਹ ਜੋਤ ਜ਼ਮੀਂ ਆਸਮਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਹੁਸਨ ਇਸ਼ਕ ਦਰਮਿਆਨ ਹੈ, ਧੁਰ ਅੰਦਰੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਰ-ਪਾਰ ਸਤ-ਸਮੁੰਦਰੀ ਹੈ। ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੀ ਇਹ ਪਲੇਠੀ ਪੁਸਤਕ ਆਪਣੇ ਨਾਮ/ਉਨਵਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਦਿ-ਮਧ-ਅੰਤ ਤੀਕ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਲੋਅ ਵੰਡਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤ ਹੈ:

ਬੁਝਾ ਸਕਿਆ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ
ਬੁਝਾ ਸੀ ਨੇਰੂ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਖਿਲਾਰਾ
ਕਰੇ ਜੋ ਗੱਲ ਚਾਨਣ ਦੀ ਅਜੇ ਵੀ

ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਆਸ ਦੇ ਵਿਚ ਚਮਕਦਾ ਹਾਂ। (ਪੰਨਾ:44)
ਛੰਦ-ਬੱਧ ਸ਼ਾਇਰੀ 'ਚ 'ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ' ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਮਹੱਤਵ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਛੰਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਤਰ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚ ਛੰਦ ਦੀ ਅਗਲੀ ਤੁਕ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਦਲ 'ਤੇ ਜਗਦਾ ਉਹ ਦੀਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਅ ਦਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ 'ਚ ਕਵਿਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਧੁਰ 'ਚ ਵਸੇ

ਚਾਨਣ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਦੀ ਲੋਅ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

ਕੁਝ ਚਾਨਣ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਸੂਰਜਾਂ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਇਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਛਿਪਦੇ
ਜਾਂਦੇ। (ਪੰਨਾ:22)

ਸ਼ਾਇਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਕਬਨ ਹੈ ਕਿ 9-ਖੰਡ, 7-ਦੀਪ, 14-ਭਵਨ, 3-ਲੋਕ, 4-ਯੁੱਗਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਹਵੇਲੀ 'ਚ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ ਰੂਪ ਇੱਕਰਸ ਵੱਸਣ (ਕੁਦਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਲਾ ਜੀਣ ਸਿਧਾਂਤ) ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੀਵਾ ਬਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਉਸ ਦੀਵੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਕਵਿਤਾ' ਹੈ। ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਉਸੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਲੋਅ, ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ:

ਹੁਣ ਲੋਕ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕਿੱਦਾਂ ਦਾ ਚਾਨਣ ਮੰਗਦੇ
ਦੀਵੇ ਬੁਝਾ ਕੇ ਕੰਧ 'ਤੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਫੋਟੋ ਟੰਗਦੇ।
(ਪੰਨਾ:36)

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅੱਗ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਜੀਵਨ ਕਵਿਤਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਏਸੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੋਏ ਜੀਉਂਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਦੀ ਲੋਅ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਣਦੇ ਤੇ ਮਾਣਨਯੋਗ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਤਦ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੋਅ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਰ-ਪਾਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਵਿਤਾ ਧੁੱਪੇ ਬਲਦੇ ਦੀਵੇ ਵਰਗੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਧੁੱਪ ਨੇ ਦੀਵੇ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ 'ਚ ਇਹ ਧੁਰ ਦੀ ਧੁੱਪੇ ਬਲਦੇ ਦੀਵੇ ਲੋਅ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਹਨ। ਧੁਰ ਦੀ ਧੁੱਪ ਜੇ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਇਹੀ ਦੀਵੇ ਖ਼ਾਲਸ ਧੁੱਪ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਰੂਪ ਬਲਦੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ:

ਤਿਕਾਲੀਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਮੈਂ ਅਸਤ ਹੋਵਾਂ। ਢਲੇ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ
ਭਾਣੇ ਪਸਤ ਹੋਵਾਂ।
ਤੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ, ਮੈਂ ਤਾਂਹੀਂ ਖਾਬ
ਬਣ ਕੇ ਜਨਮਦਾ ਹਾਂ। (ਪੰਨਾ:44)

ਉਸਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧੁਰ ਤੀਕ ਕਵਿਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਧੁਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਅਨੇਕ ਗਰਦ-ਓ-ਗੁਬਾਰ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦੇ ਮਿਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਧੁਰ ਦੀ ਲੋਅ 'ਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ:

ਫੇਰ ਬਿਗਾਨਾ ਏਸ ਧਰਤ 'ਤੇ ਰਹਿ ਨਈਂ ਜਾਣਾ ਕੋਈ
ਮੁਰੀਦ
ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜੇਕਰ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣ
ਵਾਂਗ। (ਪੰਨਾ: 32)

ਸਾਂਝ ਕੇ ਸਭ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ ਉੱਕਾਰਪ੍ਰੀਤ, ਟੋਰਾਂਟੋ (ਕੈਨੇਡਾ)

ਤੇਰੇ ਕਾਰਨ ਮੇਰਾ ਫਿਰ ਇਕ ਹੋਰ ਟੁਕੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਪੰਨਾ:59)
ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੇ ਏਸ ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਆਦਿ-ਜੁਗਾਦ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੋਅ ਦੀ ਬਾਖੂਬ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਹੈ ਓਥੇ ਉਹ ਇਸ ਲੋਅ ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਹਰ ਪਾਠਕ ਦੇ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵੱਸ ਭੈਅ-ਭਰਮ-ਹਨੇਰੇ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:

ਵਿਰਲਾ ਟਾਵਾਂ ਹੀ ਬਚ ਸਕਿਆ ਏਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ
ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਮੁੱਲ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਵਿਕਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਰੇ।
(ਪੰਨਾ: 30)

ਅਸਾਨੂੰ ਕੈਂਦ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਭਰਮ ਰਹਿੰਦਾ
ਬੜੇ ਮਨਮੋਹਨੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਲ ਆਉਂਦੇ ਨੇ।
(ਪੰਨਾ: 50)

ਸਾਡੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਜੋ ਦੇ ਸਕੇ ਨਾ ਉਹ
ਸਾਡੀਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।
(ਪੰਨਾ: 63)

ਉਸਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਹਰ ਜੀਉਂਤੇ ਲਈ ਚੰਗੇਰ ਭਰੀ,
ਪਿਆਰੀ ਅਤੇ ਰੋਸ਼ਨ ਜੀਵੀ ਜਾਗਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਖਾਬ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਖਾਬ ਨੂੰ ਉਹ ਹਰ ਹੀਲੇ ਸੱਚ ਤੇ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ:

ਮੇਰੇ ਇਕ ਖਾਬ ਨੇ ਹੀ ਮੌਤ ਵੱਲੋਂ ਤੋਰਿਆ ਮੈਨੂੰ
ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਜੀਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਸਿਰ ਧਰੀ
ਫਿਰਦਾ। (ਪੰਨਾ: 31)

ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਵਾਂਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਦੇ ਖਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਪਦਮ-ਚੱਕਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਨੂੰ ਹੱਦਾਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਆਰ-ਪਾਰ ਸਫ਼ਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਦਿਨ ਇਕ ਨਵੀਂ ਉਦਾਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਉਦਾਸੀ ਰਾਹਾਂ, ਰਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਹਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਈ ਰੱਖਦੀ। ਮਖਾਈ ਰੱਖਦੀ। ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਰੱਖਦੀ:

ਤੂੰ ਜੁਗਨੂੰ ਏਂ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇਰਾ ਵਾਸ ਕਦੇ ਨਈਂ ਹੋ ਸਕਣਾ
ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਕੱਲ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਏਂਗਾ।
(ਪੰਨਾ:74)

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਧੁਰ 'ਚ ਵਸੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲੋਅ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪਲ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਲਈ ਤਾਂਘਦੇ, ਮੁਰੀਦ ਸੰਧੂ ਦੇ ਇਸ ਗਜ਼ਲ ਪਰਾਗੇ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਸਵਾਗਤ ਹੈ। ਅੱਲ੍ਹਾ ਕਰੇ ਜ਼ੋਰ-ਏ-ਕਲਮ ਔਰ!

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਅਤੇ ਵਪਾਰ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੰਜੂਆ ਨੇ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ 'ਕੈਟ' ਬਣਾ ਕੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਬਾਰੇ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਵੈੱਬ ਲੜੀ ਦਾ ਨਾਇਕ ਇੱਕ ਮੁਖ਼ਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਲਈ ਇਸ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਲੜੀ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਹਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੀ ਹਨ। ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਟਿਲ ਮਾਲਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਮਿਲ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗੋਲਮੋਲ

ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਚਾਰ ਵਿਕਰੇਤਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਾਲਾ ਕਿਰਦਾਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਦੇ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਕੀਮਤ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਤੇ ਵਾਹਨ ਖ਼ਰੀਦ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘੀ, ਖ਼ੁਰਾਕੀ

ਦੀ ਦੋਹਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਸੀ, ਇਸ ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ ਉਹ ਲੁਧਿਆਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਰੋਂਣਕ ਭਰੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈਰੋਇਨ ਦੀਆਂ ਦੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉੱਥੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ੁਲਾਸਿਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵਪਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਕਾਮੀ ਪੁਲਿਸ ਬਿਲਕੁਲ ਅਣਜਾਣ

ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੁਕਾਮੀ ਥਾਣੇਦਾਰ (ਐਸ.ਐਚ.ਓ.) ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਦੌਲਤ ਦੀ ਕਮਾਈ। ਫਿਰ ਅਗਾਂਹ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਥਾਨਕ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਵਿਧਾਇਕ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਚਹੋਤੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਜਾਂ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ

ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਸੁਰੰਗਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਜਿਥੇ ਨਸ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਵੇਚੇ ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਗ਼ਦਾਰੀ ਭਰਿਆ ਪੱਖ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਕੇ ਜਾਸੂਸੀ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇੰਟਰ-ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ (ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ.) ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਅਫ਼ੀਮ (ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਮੀਅਮ ਕੀੜੀ ਹੈਰੋਇਨ) ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖੋਕਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਨੈੱਟਵਰਕ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਡਰੋਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖੋਧ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੁੱਟੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੀ ਚੌਕਸੀ ਸਦਕਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਡਰੋਨ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ 250 ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਟਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਏ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਾਧੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੀ ਸਥਾਨਕ ਨਵ-ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਰਾਮਚੰਦਰਨ

ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਉੱਠਣ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਬੇਹਿਸਾਬ ਪੈਸੇ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੀ ਅਣਕਿਆਸੀ ਦੌਲਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਪੁਲਿਸ-ਸਿਆਸਤਦਾਨ-ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਗੋਲਮੋਲ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕੋਈ 'ਹੀਰਾ' ਹੈਰੋਇਨ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰੇ ਅਤੇ ਕੋਈ 'ਅਨਮੋਲ' ਇਸ ਹੈਰੋਇਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਹ ਫੜੇ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਢਕ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਤਸਕਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਵਾਹ-ਵਾਹੀ ਖੱਟੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਤੇਲਾਂ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਲ ਖੋਕ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਝੰਡੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਐੱਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਦੇ ਖੇਤਰੀ ਮੁਖੀ ਗਿਆਨੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 60 ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਜਾਮ ਕਰਵਾ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਨਾਈਟ ਕਲੱਬ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵੀ ਪਰਚੁਨ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ-ਮੁਹਾਲੀ-ਪੰਚਕੂਲਾ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਉੱਦਮਾਂ ਨੂੰ ਰਕਮਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਖ਼ੁਲਾਸੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਫੜੇ ਗਏ 16 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਬੜਾ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਮ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬਾਰੇ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਕਾਇਦਗੀ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ; ਮਸਲਨ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ ਲੱਕੜੀ ਦਾ ਮਿਸਤਰੀ ਸੀ ਜੋ ਵਾਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਲੁਕਵੇਂ ਸੁਰਾਖ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਿਲ ਵਰਗੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਆਮ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ

ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਰਾਸਤਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਫ਼ੀਮ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਐਸਟਿਕ ਐਨਹਾਈਡਰਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਸਾਇਣ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖ਼ਰੀਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਨਾਗਰਿਕ ਇਸ ਸਭ ਕਾਮੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹੈਰੋਇਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਅਸਲ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਸਮਗਲਰਾਂ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਕਾਂ, ਖੋਕ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੰਦੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਦੂਦ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪੂਰੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਭਿਣਕ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ? ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਐੱਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਬਾਰੇ ਵੇਰਵੇ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਹ ਕੇਸ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗੁਪਤ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜਾਣਦਾ

ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਿਖਰਲਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਨੀਆ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਸੋਦਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਕਰੀਬ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਹਨ; ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਕੇਸ ਆਪਣੇ ਵਾਜਬ ਸਿੱਟੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਬਕਾ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸਿਧਾਰਥ ਚੱਟੋਪਾਧਿਆਏ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਸੀਲਬੰਦ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਚੱਟੋਪਾਧਿਆਏ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਸਿੱਟ) ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਭਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ 2018 ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਨਾਲ 'ਸਿਸਟਮ' ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸੇ ਲੀਹ ਉਤੇ ਚੱਲਦੇ ਜਾਪ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨਸ਼ਰ

ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ। ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਰਦੀਧਾਰੀ ਵੀ ਹਨ; ਤੇ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਕਣ ਵਾਲੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਾ ਕੇ 425 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਡਰੋਨ ਰਾਹੀਂ ਸੁੱਟਿਆ ਬਹੁਤਾ ਸਾਮਾਨ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਲਈ ਸੀ।

ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰ ਸਾਹਰੁਖ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪਿੱਛੇ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਗੁਆਉਣ ਵਾਲੀ ਐੱਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫ਼ਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਆਧਾਰਿਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਰਨਾਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨੇ ਸਿੰਡੀਕੇਟ ਦਾ ਪਰਦਾਫ਼ਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ) ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐੱਨ.ਸੀ.ਬੀ. ਆਪਣੀ ਸਾਖ਼ ਵੀ ਬਾਹਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ।

ਜਾਤ ਆਧਾਰਿਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਦਸ ਸਾਲਾ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀਵਾਰ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 2021 'ਚ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਸੰਸਦ 'ਚ ਦੱਸ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਵਿਡ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕਵਾਇਦ ਅਗਲੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾ

ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦਲ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਹੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ, ਸਿਹਤ, ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਗੈਸ ਜਿਹੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਚ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਜ਼ਰੀਏ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਐੱਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਕੋਲ ਕਿੰਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਹਨ, ਬਿਜਲੀ ਹੈ, ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਗੈਸ ਹੈ ਆਦਿ। ਕੌਮੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਸਿਰਫ਼ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਜਾਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ ਦੀ ਗਣਨਾ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਤਸਵੀਰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦੋਖਿਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਵਾਇਦ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਜਾਤੀਵਾਰ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਛੜੇਪਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਗਿਣਤੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਕਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਹੈ? ਹੋਰ ਪਛੜੇ ਵਰਗੇ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨਿਆ-ਅਣਐਲਾਨਿਆ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪੁਖ਼ਤਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੇਗੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਖੋਢ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਗੋਲਬੰਦੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤਰਕ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸੱਤਾ ਲਈ ਲਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦੌੜ ਨੂੰ ਡੁੱਧਾਈ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪੱਖ 'ਚ ਝੁਕਾ ਲੈਣ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਗਿਣਤੀਵਾਦੀ ਸੁਪਨਾ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਧੀ-ਅਧੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਸਿਆਰਮੱਈਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇ।

ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ 'ਚ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਵੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਇਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੱਬੇ ਦੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੋਲਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਸਥਾਈ ਜਾਤੀਗਤ ਬਹੁਮਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਣਨੀਤਕ ਯੋਜਨਾ 'ਚ ਹਿੰਦੂਤਵਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨੇ ਪਲੀਤਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਤਵਵਾਦੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ 'ਚ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸੂਦਰ ਕਹੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੋਇਮ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈ-ਮਸ਼ੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰੂ

ਗੋਲਵਲਕਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਜੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਉਂ ਸੂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਬੇ ਹੋਏ, ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਘੱਟ ਹੈਸੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਸੱਠ ਅਤੇ ਸੱਤਰ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ 'ਚ ਦੀਨਦਿਆਲ ਉਪਧਿਆਏ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਕਰਨ ਜਨਸੰਘ 'ਚ ਉੱਚ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਪੱਛੜੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂਤਵਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਚ ਪਛੜੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਪੱਧਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਰੀਬ ਸੱਠ ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ।

ਹੁਣ ਜੇ ਪਛੜੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪੁਖ਼ਤਾ ਅੰਕੜਾ ਆ ਵੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫ਼ਿਕਰੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਪੱਛੜੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ-ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਰੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸੱਤਾ ਦਾ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਿਹਾਰ ਦੀ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਚਲਦੀ ਹੋਈ ਧਾਰਾ 'ਚ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਪਰਿਵਰਤਨਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ।

ਅਭੈ ਕੁਮਾਰ ਦੂਬੇ

ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। 2011 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ 81.5 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਖਾਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਰਿਆਇਤੀ ਜਾਂ ਮੁਫ਼ਤ ਅਨਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਦਿਹਾਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ 75 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਬਾਦੀ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲਾਭ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ 2021 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਆਬਾਦੀ 92 ਕਰੋੜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਭਾਵ, ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਦਸ ਕਰੋੜ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਰਿਆਇਤੀ ਅਨਾਜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੀ ਕਵਾਇਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਿਚਕਿਚਾਹਟ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜਾਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕੁਝ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੂਜੀਆਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉੱਥੋਂ ਵੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਵਾਇਦ ਦਾ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਤਕਨੀਕੀ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿ ਬਿਹਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ? ਕਾਨੂੰਨ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਕੋਈ ਸੂਬਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਵੇਖਣ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਵਿਹਾਰਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ 'ਚ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਜੋ ਕੌਮੀ

ਦਰਅਸਲ, ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਮਸਲੇ

'ਪੰਜਾਬ ਮਸਲਾ' ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਹੱਕਾਂ-ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਪਿਛਲੇ 70-75 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂ ਫਲਸਤੀਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕਲੋਸ ਅਤੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰਮ-ਖਿਆਲੀ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਲਝਾਣ ਲਈ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬਿਤਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਕਾਮਰੇਡੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਬਣੇ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ
ਫੋਨ: 403-681-8689
ਈਮੇਲ:
hparharwriter@gmail.com

ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਯੂ ਟਿਊਬ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ, ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਲਈ ਕਾਮਰੇਡ, ਸੈਕੂਲਰ ਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਗਰਦਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਗਦਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਯੋਗਦਾਨ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਮਸਲਿਆਂ, ਨਿੱਘਰ ਰਹੀ ਸਿਆਸਤ, ਬੌਧਿਕ ਕੰਗਾਲੀ, ਬੇਰਜ਼ਗਾਰੀ, ਕਰਜ਼ੇ, ਮੰਦਹਾਲੀ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਨਸ਼ੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੱਭਣ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੱਲ ਸੁਝਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ? ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਅਕਾਂਖਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰੀ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜੀ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਾਰਥਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ? ਪੰਜਾਬ 3 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਦੀਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸ ਵਕਤ 90 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਤੇ ਖਰਚੇ 1 ਲੱਖ 55 ਕਰੋੜ ਹਨ ਅਤੇ ਹਾਲਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਬਦਤਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਿਸ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ? ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਲਈ ਰੂਸੀ ਲੇਖਕ ਗੋਰਕੀ ਦੀ ਬੜੀ ਵਿਅੰਗਾਤਮਕ ਤੇ ਰੌਚਕ ਪੋਸਟ ਸ਼ੇਅਰ ਕੀਤੀ ਹੈ: 'ਰੂਸੀ ਲੇਖਕ ਮੈਕਸਿਮ ਗੋਰਕੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 'ਕਾਮਰੇਡੀ' ਸਾਹਿਤ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਟਿੱਪਣੀ; 'ਇਕ ਦਿਨ ਚੈਖੋਵ ਮੂਹਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰੀ-ਭਾਰੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦੇ 'ਗੰਭੀਰ' ਲੇਖ ਕਿੰਨੇ ਬੋਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।' 'ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹੋ ਹੀ ਨਾ', ਚੈਖੋਵ ਨੇ ਪੂਰੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ। 'ਇਹ ਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੈ। ਇੱਕ ਲਿਖਦੇ, ਦੂਜਾ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੈ, ਤੀਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੈ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।'

'ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ' ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਬੀ.ਡੀ. ਪਾਂਡੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਹੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸ. ਰਮੇਸ਼ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, 'ਰਾਮ' ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਬਹਿਸ ਅਜੇ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਏ ਸ. ਹਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਹਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਲੇਖ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ; ਉੱਝ, ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਤੇ ਆਮਦ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਲਫਜ਼ ਬੋਲੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮਝੋ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਛੋਕਰਾ' ਤਾਂ ਕੀ ਕਹਿ ਬੈਠਾ, ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਸੰਭਾਵੀ ਸਿੱਟਿਆਂ, ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਕਾਂਬਾ ਛਿੜ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਪੋਸਟ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: 'ਪੰਜਾਬ ਦੇ 'ਕਾਮਰੇਡ' ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਓਹੀ ਗਲਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਬਣ ਕੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਂਤੜੇ ਉਤੇ ਖੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫਿਰ ਉਹ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਸੇ ਪੈਂਤੜੇ ਉਤੇ ਖੜ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।' ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਥੀ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਮਰੇਡ ਉਗਰਾਹਾਂ ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਇਤਨੇ ਤਪੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ

ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਹੋਸ਼ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ, ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਉਗਰਾਹਾਂ ਧੜੇ ਨੂੰ ਕੂਕ-ਕੂਕ ਕੇ ਸਰਮ ਦਿਵਾਉਣ ਤੱਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਗਚ ਭਰ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਨੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਾਟਰ ਕੈਨਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਤੋਪ ਦੀਆਂ ਬੁਛਾੜਾਂ ਚੋਕ ਕੇ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਤਿੱਕੇ ਤੋੜ ਦਿਖਾਏ ਸਨ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਜਿਹਾ ਜੋਸ਼ ਨਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਹੋਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਛੁਟਿਆਉਣ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ 20-25 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਆਰੰਭੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਤਾਰ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁੱਡਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਕੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਉਹ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ, ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਓਧਰ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਧੜੇ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਕਾਲੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਟੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ, ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਨੂੰ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਡਿਕਟੇਟਰ ਥਾਪ ਕੇ 'ਕਪੂਰੀ' ਛੱਡ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੋਰਚਾ ਲਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਮੋਰਚਾ ਮੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ 1978 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ 'ਤੇ ਹੋਏ ਖੂਨੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਹੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। 1979 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਲੜੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 1980 ਦੀਆਂ ਅੰਮੈਬਲੀ ਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਨ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸੀ

ਵਿਰਾਸਤ ਸੀ, ਇਕ ਸਮਝ, ਇੱਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਜਮਾਤੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ 'ਤਬਕਾਤੀ ਮੰਗ' ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਕਿੱਝ ਆ ਜਾਂਦੇ? ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ? ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਣਾ ਹਰ ਉਸ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਤ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 84 ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਫਿਰਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇ? ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੀ, ਪਰ ਕੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਲੜਾਈਆਂ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੀ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਲੋਂ 19 ਨਵੰਬਰ, 1982 ਤੋਂ 4 ਦਸੰਬਰ, 1982 ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ 'ਏਸ਼ੀਆਡ ਖੇਡਾਂ' ਵਿਚ ਖਲਲ ਪਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸੀ ਨਾਲ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? 'ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ, ਜੂਨ 84 ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ' ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਇਨਾਤ ਰਹੇ ਯੂ ਐਨ ਆਈ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਬੇਸ਼ਕ ਨਿੱਜੀ ਗਵਾਹੀ ਪਾ ਕੇ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਤੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਏਸ਼ੀਆਡ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਸਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਖਬਰ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬੈਠੇ ਸਰਾਰਤੀ ਮੁਖੀ ਅਖਿਲ ਗੋਤਮ ਨੇ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਮੋਰਚਾ ਲੀਹੋਂ ਲੱਥ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੋਤਮ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਕੋਈ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ, ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਖਿਲ ਗੋਤਮ ਦੀ ਸਰਾਰਤ ਤੋਂ ਸਵਾਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅਫਸੋਸ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਨਾ ਹੋਈ? ਜੇਕਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ 25 ਅਪਰੈਲ, 1983 ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੀ ਦੇਹਲੀ 'ਤੇ ਡੀ ਆਈ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਵਰਗਾ 'ਭੜਕਾਉ ਕਾਂਡ' ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਇੰਗਲੈਂਡ ਰਹਿੰਦੇ, ਉਸਦੇ ਪੱਤਰ ਅਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ 10 ਜੂਨ, 2021 ਨੂੰ ਇੱਕ ਯੂ ਟਿਊਬ ਚੈਨਲ 'ਟੀਬਿਊਟ 1984' ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਆਪ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। (Interview Video Link ਸਹੀਦ ਭਾਈ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਨਾਗੋਕੇ ਨੇ 10 ਜੂਨ ਤੱਕ ਜੰਗ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ, ਸੁਣੋ ਭਾਈ ਸਾਹਬ ਦੇ ਬੋਠੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ) -Youtube) ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖੀ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਦੌਰ ਦੀ ਦਸਤਕ ਸਮਝ ਕੇ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਸਾਰਾ ਭਾਂਡਾ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਡੀ ਆਈ ਜੀ ਅਟਵਾਲ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਨਾ-ਪੱਖੀ ਅਸਰ ਪਿਆ, ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਠਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ' ਦੇ ਪੰਨਾ 398 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: 'ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ

ਬਹੁਤਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਿਆ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਆਪਣੇ ਜਾਬਤਾਂ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਨੋਇਮ ਚੋਮੈਸਿਕੀ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਅਨੇਕਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ, ਕਿਸਾਨ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁਹਾਜ 'ਤੇ 32 ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਗਰਾਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਮੈਦਾਨ ਮੱਲੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਗਰਾਹਾਂ ਮੁਹਾਜ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜਾਬਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਜਿਹਾ ਕਮਾਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਦੇਖ ਕੇ ਧੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ? ਉਸ ਮੌਕੇ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣ ਤੇ ਖੱਬੀ ਪੱਖੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਖਾਸਕਰ ਉਗਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਬੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਉਗਰਾਹਾਂ ਧੜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਸਦੇ ਭੰਡੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਸਿਖਰ 3 ਕਿਸਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਜਿੱਤ ਪਿੱਛੋਂ ਮਸਤੂਆਣਾ ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ, ਗਰਜਵੇਂ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਉਸਨੇ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੇ ਕਾਇਰਤਾ ਦੇ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 26 ਨਵੰਬਰ, 2020 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਤੰਬੂ ਗੱਡ ਕੇ ਭੁੱਜੇ ਛੋਲੇ ਖਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਏਥੇ ਉਹ 'ਜੋਸ਼ ਤੇ ਹੋਸ਼' ਦੇ ਜੁੱਟ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਫਰਕ ਕੱਢਦਾ ਹੋਇਆ

ਆਪਣੀਆਂ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੋਸਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਪਏ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ? ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸ. ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਉਠਾਏ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਜਾਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ ਚਲਾ ਰਹੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਚਾਇਆ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ, ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 1984 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਤ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜੂਨ 1984 ਵਰਗਾ ਦੁਖਦਾਈ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਵਾਪਰਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਕਾਂਡ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਇਸ ਮੁਜਰਮਾਨਾ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੌਰਾਨ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਤੇ ਨਰਮ ਖਿਆਲੀ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਬਾਰੇ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜੇ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈਣਗੀਆਂ? 24 ਅਪਰੈਲ, 1982 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਪੂਰੀ ਤੋਂ ਸਤਲੁਜ-ਜਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੂਰਜੀਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮਾਰਕਸੀ ਧਿਰ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਸੀ। ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਆਦਿ ਮੂਲ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮਾਰਕਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਸਭ ਵਿਰੋਧੀ

ਲੀਡਰਾਂ ਰਘੂਨੰਦਨ ਲਾਲ ਭਾਟੀਆ, ਸੁਖਬੰਸ ਕੌਰ ਭਿੰਡਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਟੇਜਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ 1980 ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਤਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਲਾਲਾ ਜਗਤ ਨਰਾਇਣ ਦੀਆਂ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆ ਦਾ ਨਾਮ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਪੰਜੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਤੋਂ ਭਲਾ ਕੌਣ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਅਜਿਹੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਤਿਲਕਵੇਂ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸ. ਬਾਦਲ, ਸੰਤ ਲੌਂਗੋਵਾਲ, ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ, ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਜਥੇਦਾਰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ, ਵਰਗੇ ਘਾਗ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜੂਨ ਚੁਰਾਸੀ ਤੇ ਨਵੰਬਰ ਚੁਰਾਸੀ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਾਪਰੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੀ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ? ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਕਾਮਰੇਡ ਸੂਰਜੀਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮਾਰਕਸੀ ਧਿਰਾਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਤੇ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ? ਕੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਕਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਗੇ? 1984 ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਲੋਕ-ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇਕ

‘ਫ਼ੌਰੀ ਤੋਂ ਅਸਰਦਾਰ’ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਇਸ ਫਿਰਕੂ ਮੰਗ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਫਿਰਕੂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕਮਤ ਤੋਂ ਇੱਕਮੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਲੱਗ ਗੀਟੀਆਂ ਖੇਡ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੋਰ ਸਿਖਰਾਂ ‘ਤੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ (ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ)। ਦੂਜਾ, ਉਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਅਜੇ ਹੋਰ ਗੋਤੇ ਖੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ‘ਫਿਲਵਾਂ ਬੱਸ ਕਾਂਡ’ ਵਰਗਾ ਇਕ ਹੋਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਵਰਿਅੰਬੋਧੀ ਇਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਸੁੱਟੀ ਗਈ। ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਮੌਕੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਰਹੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਹਮਦਰਦ ਚਿੱਤਰੇ ਸ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਰਿਵਰਜ਼ ਆਫ ਫਾਇਰ’ ਅੰਦਰ ਇਸ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖਾੜਕੂ ਸੁੱਖੇ ਕੱਕੜਾਂ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਰਾਹੀਂ ਸਚਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸੁੱਖਾ ਕੱਕੜਾਂ ਵਾਲਾ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਸਮੱਗਲਰਾਂ ਦਾ ਪਾਂਡੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਮੌਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਜਰਮਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸਨੇ ਵੀ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਚੌਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ‘ਤੇ ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਿਲਵਾਂ ਕਾਂਡ ਲਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਤਾਂ ਸੁੱਖੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸੀਰੀ ਤੋਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਸੁੱਖੇ ਤੇ ਤੋਤੀ ਦਾ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਵਾਰਦਾਦ ਕਰ ਕੇ ਉਸੇ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਰਾਤ ਇਹ ਕਾਂਡ ਵਾਪਰਿਆ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਫਾਰੂਕ ਅਬਦੁੱਲਾ ਤੇ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਲੀਡਰ 1985 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਂਝਾ ਮੁਹਾਜ਼ਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਫਿਲਵਾਂ ਕਾਂਡ ਦੀ ਇਕੋ ਘਟਨਾ ਨੇ ਪਲਾਂ ਅੰਦਰ ਇੰਦਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਛਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਬਿਸਾਤ ਖਿੰਡਾ-ਪੁੰਡਾ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਆਪੋਜੀਸ਼ਨ ਆਗੂ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ਾ ਮੰਗਾਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਟਾਲੀ ਜਾਣ ਲਈ ਇੰਦਰਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਛੁੱਪੇ ਅਨਸਰਾਂ ਤੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਤੁਰੰਤ ਮੁਕਤ ਨਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਲੋਚਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਮਝੋ, ਖਾੜਕੂ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਕੁਰਾਹੇ ਦੇ ਇਸ ਇਕੋ ਐਕਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇੰਦਰਾ ਦੀਆਂ ਪੈਂ ਬਾਰਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਦੀ ਪੋਲਰਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲਾਕੁਨ ਮੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਹੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਨੇਤਿਉਂ ਡਿੱਠੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ’ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਸੁਣਦੇ ਵੀ ਵੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਨ। ਫਿਲਵਾਂ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ‘ਭਾਈਆ’ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਕੀ ‘ਕਹੀਏ’, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ‘ਦੁਸਤ ਦਰਬਾਰੇ’ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ‘ਤੇ ਜੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਰਕੀ, ਹੁਣ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਜੂੰ ਦੀਆਂ ਭਾਜਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ? ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਇਹੀ ਸਾਖੀ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹਾਂ ਤੱਕ 30-35 ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਕਣ ਦਾ ਜੋਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ‘ਤੇ ਕਦੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ? ਇੱਥੇ ‘ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ’ ਦੇ ਪੰਨਾ 411 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਢੁੱਕਵਾਂ ਰਹੇਗਾ: ‘ਜਦ 4 ਅਕਤੂਬਰ, 1983 ਨੂੰ ਫਿਲਵਾਂ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੁਝ ਅਗਿਆਤ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮੁਸਾਫਿਰ ਬੱਸ ਵਿਚੋਂ 6 ਹਿੰਦੂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਛਾਟ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਖੂਨੀ ਕਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰਦਾਦ ਦੀ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸ ਕਾਂਡ ਦੇ ਬੱਟ ਪਿੱਛੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਭੰਗ ਕਰ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਉਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਖੁਲੂ ਕੇ

ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸੁਆਲ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਸਤਾਨੀ ਸਿੱਖ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ‘ਭਤਕਾਉ ਏਜੰਟਾਂ’ ਦੀ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਸੰਤ ਜੀ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਦਿਲੋਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ‘ਤੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪੱਖ ਇਉਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ: ‘ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਮਲ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਭਾਂਪ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹਾਕਮ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਹਿੰਦੂ ਵਰਗ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੋਭ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਵਰਗ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਇੱਕ ਵਰਜਕ (Deterrent) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਚ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਫਿਰਕੂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਵਹਿਸ਼ੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਬਚਾਓ ਦੇ ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ, ਨੈਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਅਣਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਨਹਿਰਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਪੈਮਾਨੇ ਉਤੇ ਵਰਤਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਗਾਉਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲ ਵਗੀਰਾ ਘੱਤਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਮਿੱਥ ਕੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ (ਭਾਵ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਨ) ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਉਕਣਾ।’

ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮੰਦਭਾਗਾ ਮੌੜ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ 28 ਮਾਰਚ, 1984 ਨੂੰ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਮਨਚੰਦਾ ਨੂੰ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੜਕ ‘ਤੇ ਜਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ 3 ਅਪਰੈਲ, 1984 ਨੂੰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਗੂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਡਾ. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ‘ਤੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਐਮ ਪੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹਿਤੇਸ਼ੀ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਥ ਤਿਵਾੜੀ ਦੀ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਲੀ-ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵੀ ਅਸਰਦਾਰ ਚੈਨਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਵੀ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ‘ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ’ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਿਲੀਅਮ ਕਲੇਬੋਰਨ ਦੀ 23 ਅਪਰੈਲ, 1984 ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਤਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 20 ਮਾਰਚ, 1984 ਨੂੰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਾਬੰਧੀ ਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੀਂ ਅੰਡਰ ਗਰਾਊਂਡ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ‘ਦਸਮੇਸ਼ ਰੈਜ਼ਮੈਂਟ’ ਵਲੋਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬੈਨ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪੈਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਗੂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਪਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ‘ਦਸਮੇਸ਼ ਰੈਜ਼ਮੈਂਟ’ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਰਹਿਬਰਾਂ ਵਲੋਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਹੁਣ ਇਸ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸਚਾਈ ਵੀ ਸਾਬਕਾ ਖਾੜਕੂ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮੋਰਚਾ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਸ਼ਾਂਤ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਪਤਾ ਇੱਥੋਂ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜਨਵਰੀ, 1984 ਵਿਚ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚੋਂ 35 ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ‘ਖਾੜਕੂ’ ਸੁੱਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਕੰਪਨੀ ‘ਤੇ ਲਗਾ ਕੇ ਲਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ, ਜੂਨ 84 ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ’ ਦੇ ਪੰਨਾ 66-67 ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ‘ਇੱਕ ਦਿਨ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਬੱਬਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਬਰਾਂ ਦੇ ਲੈਟਰ ਪੈਡ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਨੋਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: ‘ਕਈ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ

ਨੇ ਕੋਤਵਾਲੀ ਕੋਲ ਕਾਰ-ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਜਾ ਰਹੇ ਅਸਲੇ ਦੇ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ। ਪਰ ਅੰਦਰ ਬੈਠੀਆਂ ਖਾੜਕੂ ਪਿਰਾਂ ਨੇ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਟਰੱਕ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਕੀ ਉਦੋਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ ਜਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਤੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਵਰਗੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੋਕਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਨੂੰ ਰਾਅ ਦਾ ਏਜੰਟ ਦੱਸ ਕੇ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਭੰਨੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਰਾਅ ਦੇ ਏਜੰਟ ਭੁੱਲਰ ਵਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕਾਂ ਨਾਲ ਮੋਰਚੇਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਜਨਰਲ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੜੀ? ਮੰਨ ਲਉ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰ ਹਥਿਆਰ

ਜਿੰਦਾ-ਸੁੱਖਾ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਈ ਸੀ। ਸੰਧੂ ਦਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦੋਸਤ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਤਿਆਵਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮਨ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਖੱਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਖਾੜਮੋ ਲਈ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਸਾਬਕਾ ਖਾੜਕੂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਤੇ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਖਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਏ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ? (ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਦੀਆਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਲਿੰਕ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ: <https://www.youtube.com/watch?v=Y9z8P3Dj0UQ> and <https://www.youtube.com/watch?v=BvRyMwPGOQ>)

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ‘ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ’ ਦੇ ਪੰਨਾ 384-385 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਥਕ ਹੋਵੇਗਾ: ‘ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਬੜੇ ਬੇਹੁਦਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਖਰੀ ਮੌਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੋਚੀ-ਸਮਝੀ ਰਣਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਫਿਰਕੂ ਖੇਡ, ਖੇਡ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਤਵਾਦ ਤੇ ਹਿੰਸਾ (ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦੇ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਬੁਗ-ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟ ਕੇ 1972 ਦੀ ਚੋਣ ਵਾਂਗ 1985 ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਗਿਣ-ਮਿਥ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ...। ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਅੰਦਰਲੀ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਪਿਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਤਕੜਾਈ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸੰਕੋਚਵੀਂ ਛੋਟ ਦੇਣੀ ਰੱਖਣੀ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਝ ਬੈਠਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾੜਕੂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਕੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗਰਮਾਇਸ਼ ਉਪਜਾਊਦੇ ਬਿਆਨ ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਨਾਂ ‘ਤੇ ਠੀਕ ਉਹੀ ਅਸਰ ਛੱਡ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸਦੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਸੀ।’ ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨਾ 389 ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨ: ‘ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 35-35 ਹਿੰਦੂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ’, ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅੱਗ ਬੁਝਲਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਖੁਦ ਨਾ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਇਦ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਵੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਹੀ ਮੜ੍ਹੇ ਜਾਣੇ ਸਨ? ਗੱਲ ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੈਂਕੜੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ (ਸ਼ਾਇਦ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ) ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਸਨ। ਬੇਸ਼ਕ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣੀ, ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਵਾਲੇ ਪੈੱਤਝੇ ਤੋਂ ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਖ਼ਬਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰੱਖ ਛੱਡੀ ਸੀ। ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੱਬਰਾਂ ਨੇ ਦਬਾਅ ਪਾ ਕੇ ਲਵਾਇਆ ਸੀ। ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਬੱਬਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਤ ਲੌਗੋਵਾਲ ਯਤਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ, (ਸੰਤ ਲੌਗੋਵਾਲ ਯਤੋ ਵਲੋਂ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ) ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਬਰ ਆਮ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਐਵੇਂ ਹੀਰੋ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਿਤਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਛੁਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੰਗਾਮਾ ਮਚ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ‘ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰੇ।

ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸੰਭਲਣ ਦਾ ਸਾਇਦ ਆਖਰੀ ਮੌਕਾ ਉਦੋਂ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਸੀ ਆਰ ਪੀ ਐਫ

ਏਜੰਸੀਆਂ ਹੀ ਭੇਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਰੌਲਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ, ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਕਿਉਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ? ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਹਥਿਆਰ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆਉਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਧਮਕੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸ. ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਕਦੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ? ਜੇ ਇੰਦਰਾ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੋਮ ਵੀ ਖੇਡ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਥਿਆਰ ਕਿਉਂ ਲਏ? ਕੀ ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਕੇ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਰੋਆਮ ਬੇਨਕਾਬ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਕੀ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਡਿਕਟੇਟਰ ਸੰਤ ਲੌਗੋਵਾਲ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਮਿੰਦਰ ਕੰਪਲੈਕਸ ਦੇ ਕਸਟੋਡੀਅਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਦੁਖਾਂਤਕ ਮੋੜ ਵੱਲ ਭੱਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ? ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੂਕ ਦਰਸ਼ਕ ਕਿਉਂ ਬਣੇ ਰਹੇ? ਕੀ ਉਹ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਾਲੀ ਪਿਰ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲੀ ਵਲੋਂ ਕਬੂਤਰ ਅੱਗੇ ਆੱਖ ਮੀਟ ਕੇ ਵਕਤ ਟਪਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਨਾ ਲਈ ਸੀ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੋਚ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਜੋ ਹੋਵੇਗਾ, ਦੇਖੀ ਜਾਵੇਗੀ? ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਬਾਰੇ ਪਾਠਕ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕੰਵਰ ਸੰਧੂ ਵਲੋਂ ‘ਭੇਅ ਐਂਡ ਨਾਈਟ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲ’ ‘ਤੇ ਜੂਨ, 2013 ਵਿਚ 8 ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਫਿਲਮ ‘ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲਿਊ ਸਟਾਰ-ਦੀ ਅਨਟੋਲਡ ਸਟੋਰੀ’ ਦੇ ਭਾਗ-1 ਵਿਚ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। (Video link to view: <https://www.youtube.com/watch?v=eu3UYjolyuM&t=286s>)

ਦਰਅਸਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਪਤਾ ਉਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜੇਕਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਤਾਂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਕਥਿਤ ਸਾਖੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਵਲੋਂ ਸੁਖਨੈਬ ਸਿੰਧੂ ਨਾਲ ਯੂ ਟਿਵੀਊ ਚੈਨਲ ‘ਪੀ ਐਨ ਓ ਮੀਡੀਆ ਗਰੁੱਪ’ ਉਪਰ 2-3 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਗੂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕਾਕਾ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਾਕੇ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਦਸੰਬਰ, 1989 ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣੀਆਂ ਹੀ ਉਘੀ ਗਾਇਕਾ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਕਿਡਨੈਪ ਕਰ ਕੇ

ਜਿੰਦਾ-ਸੁੱਖਾ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਈ ਸੀ। ਸੰਧੂ ਦਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦੋਸਤ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਤਿਆਵਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮਨ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਖੱਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਖਾੜਮੋ ਲਈ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਸਾਬਕਾ ਖਾੜਕੂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਤੇ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਖਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਏ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ? (ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਦੀਆਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਲਿੰਕ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ: <https://www.youtube.com/watch?v=Y9z8P3Dj0UQ> and <https://www.youtube.com/watch?v=BvRyMwPGOQ>)

ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਥੀ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਕਾਮਰੇਡ ਉਗਰਾਹਾਂ ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਇਤਨੇ ਤਪੇ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਹਨ? ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਚੱਲਿਆ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਨੋਇਮ ਚੋਮੇਸਕੀ ਵਰਗੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਥਾਪਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਅਨੇਕਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ, ਕਿਸਾਨ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਇੱਕ ਮੁਹਾਜ਼ ‘ਤੇ 32 ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਗਰਾਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਕੱਲਿਆਂ ਹੀ ਮੈਦਾਨ ਮੱਲੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਗਰਾਹਾਂ ਮੁਹਾਜ਼ ‘ਤੇ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਾਬਤਾ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਜਿਹਾ ਕਮਾਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵੀ ਦੇਖ ਕੇ ਧੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ?

ਜਿੰਦਾ-ਸੁੱਖਾ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਈ ਸੀ। ਸੰਧੂ ਦਾ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਕੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੰਦੂ ਦੋਸਤ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਤਿਆਵਾਂ ਨੇ ਉਸਦਾ ਮਨ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਖੱਟਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਖਾੜਮੋ ਲਈ ਹੀ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲਏ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਸਾਬਕਾ ਖਾੜਕੂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਤੇ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਜਾਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਖਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਏ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਅੰਦਰਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੱਚ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ? (ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਦੀਆਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਵੀਡੀਓ ਲਿੰਕ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ: <https://www.youtube.com/watch?v=Y9z8P3Dj0UQ> and <https://www.youtube.com/watch?v=BvRyMwPGOQ>)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫੋਸਬੁੱਕ ਪੋਸਟ ‘ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਵਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ’ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਗਰਾਹਾਂ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨੀ ਪਈ। (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ)

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਪੋਸਟ ਰਾਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ? ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਧੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ 'ਇਹ ਖਤਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪ ਸਹਿਣੀਆ ਹੈ', ਤਾਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਕਸਰ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ 'ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ', 'ਬੇਗਮਪੁਰਾ' ਆਦਿ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਇਸ ਅਨੋਖੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹਰ ਵਿਰੋਧੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਮਕੀਆਂ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵੀ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ 84 ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਖਾਤਮ ਕਰ ਕੇ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੁੱਕੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ: 'ਦੇਖਿਓ ਹੁਣ ਏਹ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰੇਗਾ?' ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੁੱਕੀ ਨੇ ਜੂਨ, 84 ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਾਤਮ ਕਰਵਾਏ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਿਆਂ 17 ਵਰ੍ਹੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਿਤਾਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੰਮੇ ਜਜ਼ਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜ਼ਰਾ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਚੱਲੇ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਸਾਡੂਸਤੀ ਵੱਲ ਨਾ ਧੱਕ ਦੇਵੇ। ਕੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ? ਕੀ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਣਾ, ਕੌਮ ਨਾਲ ਗਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸ. ਕੁੱਕੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਆਲੋਚਨਾ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹਨ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਵਮੈਂਟ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ?

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਨਹੀਂ ਰਚਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ? 'ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ' ਵਿਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਇਸੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਸਮਝ ਸਕਣ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਧਰਮ ਮੋਰਚਾ ਲਾ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਖੁਦ ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਢੇ ਹੇਠ ਜੀਅ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਾਮਰੇਡ ਕਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਹਾਰ ਸਨ? ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੇਵਸੀ ਵਿਚ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਭੰਨ ਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾ ਰਹੇ ਸਨ? ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਕਾਮਰੇਡ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੇ? ਕੀ ਉਥੇ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਹੌਲ ਸੀ? ਇੱਥੇ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ' ਦੇ ਪੰਨਾ 357 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਾਰਥਕ ਰਹੇਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਰਕਸੀ ਲੀਡਰ ਹਰਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੁਰਜੀਤ ਵਲੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਛੱਡ ਕੇ ਲੋਕ ਹਿੰਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਸੋਝੇ ਹਿੰਤਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: 'ਜਦੋਂ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਲਈ ਕਪੂਰੀ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾ ਦਿਖਾਇਆ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ ਮੱਠੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਲਈ ਹਾੜੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਹਿੰਦੂਆਂ-ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਰੰਗਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਲੋਕ ਮੁੱਢੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਦਿਲ-ਖਿੱਚਵੇਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਜਿਹਨੀ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਤਨੀ ਨਰਮ ਖਿਆਲੀਆਂ ਲਈ ਬਖੇੜੇ ਖੜੇ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕਾਮਰੇਡ ਸੁਰਜੀਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਖੇਡ ਖਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ

ਫਿਰਕੂਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਕਾਂ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ 'ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਅਫਿਰਕੂ ਮੁੱਦਿਆਂ' 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ 'ਨਹਿਰ ਰੋਕੂ' ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਵੀ ਇਸੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਅਕਾਲੀ ਵੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਧਦੀ ਤਾਕਤ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਨਾਕਾਮ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ 'ਦਲ ਖਾਲਸਾ' ਵਲੋਂ 25-26 ਅਪਰੈਲ, 1982 (ਮੋਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ 2-3 ਦਿਨ ਬਾਅਦ) ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੂਛਾਂ ਵੱਢ ਕੇ ਸੁੱਟਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਅ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਮੈਂਟਰ ਦੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਏਜੰਡੇ ਦੇ ਰਾਸ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।'

ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਠਾਏ ਇਤਰਾਜ਼ ਵੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਤਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਵੱਡੀ ਧਿਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਵਾਤਨ ਵਾਲੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਨਿਖੇੜ ਸਕੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈ ਸਕੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਭਾਂਡਾ ਏਜੰਸੀਆਂ ਸਿਰ ਭੰਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੀ ਉਸ ਵਕਤ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਟੈਂਡ ਲੈਂਦੇ? ਜੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਬੇਮੁਹਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣਾ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਖੜਨਾ ਸੀ? 1982-1994 ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਤਮਕਾਵ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਕਾਮਰੇਡ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਲੇਖਕ, ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਹਿੰਦੂ ਆਦਿ ਖਾਤਮ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਕੌਲੀਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੇ ਸਨ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਡੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਕਹਿ ਕਿ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਖੜੇ ਸਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਖਬਰੀਆਂ

ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਇਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ: 'ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਕਈ ਐਕਸ਼ਨ 'ਸਿੱਧੇਲਿਕ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਵੱਡੀ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਮੈਸੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮ (ਭਾਵ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਰਸੀਆਂ-ਟੇਬਲ ਰੱਖਣ) ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜਲਦੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।' ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅੱਗੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: 'ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਰਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੁਰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਜਰਿਮ ਫਾਂਸੀ ਲਾ ਕੇ ਚੁਰਾਹਿਆਂ ਵਿਚ ਟੰਗ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਸੇਜ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਐਕਸ਼ਨ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ।' ਹੁਣ ਇਸ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਕੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ? ਸਾਡਾ 'ਹਲੇਮੀ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਮੁੱਲਿਆਂ ਦੇ ਇਰਾਨ, ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਜਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਸਾਉਦੀ ਅਰਬ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ?

ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਪੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਖੁਮੈਨੀ ਦੇ ਧਰਮ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜਤੰਤਰ 'ਇਸਲਾਮਿਕ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨ ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ 'ਮੁਜਾਹੀਦੀਨ-ਏ-ਖਲਕ' ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਯੋਧੇ ਸਨ, ਜੋ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਇਸ ਆਸ ਵਿਚ ਲੜੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਖੁਮੈਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕੱਟੜ ਮੁੱਲਾਂ ਬਰੈਡ ਇਸਲਾਮਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਾਜ ਲੈ ਆਉਣਗੇ, ਜੋ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ? ਪਰ ਹੋਇਆ ਇਸਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਸੀ। 'ਇਨਕਲਾਬ' ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੁਮੈਨੀ ਦੀ ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ 'ਮੁਜਾਹੀਦੀਨ-ਏ-ਖਲਕ' (MEK) 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ, ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾ ਕੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਣੀ ਨਵੀਂ 'ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਿਪਬਲਿਕ ਆਫ ਇਰਾਨ' ਵਿਚ ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ? ਪਿਛਲੇ 43 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੇਆਮ ਫਾਂਸੀ ਟੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਮੈਨੀ ਦੇ ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਾਜ ਦੇ 43 ਸਾਲ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਤਹਿਰੀਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕੀ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? 13

ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕਾਮਰੇਡ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀ ਵੀ ਗਹਿਰੀ ਸਮਝ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਾਥੀ ਅਜਮੇਰ ਨਾਲ ਨਾਗੀਰੈਡੀ ਨਕਸਲੀ ਸੰਗਠਨ ਵਿਚ ਵੀ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਨਾਗੀਰੈਡੀ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 'ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ' ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਫਾਜਲੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਖਾਤਕੂਆਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ' ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ 'ਪੰਜਾਬ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫੋਰਸ' ਨਾਮ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਥੀ ਸ. ਮਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਲੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਫਾਜਲੀ ਵਰਗੇ ਆਪਣੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਸੁੱਖ-ਸਾਂਝ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੇ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਉਕਸਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਇਹੋ ਕੰਮ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ?

ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ' ਦੇ ਅੰਤਿਕ ਵਿਚ 'ਮਸਲਾ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ (ਪ੍ਰੋ. ਪੰਨੂੰ ਦੀ 'ਇੱਕ ਟਿੱਪਣੀ' ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਅਕਾਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੱਸਦਿਆਂ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਅਮੀਰੀ ਵਾਲੇ ਗੱਲੇ ਸੜੇ, ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਪੱਖੋਂ ਅਸਲੋਂ ਕੰਗਾਲ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ 21 ਸਾਲ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਅਤੇ 'ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ' ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੂਤਰਧਾਰ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਨਾਗੀਰੈਡੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ, ਉਸੇ ਧਿਰ ਦੇ ਇਸਦੇ 'ਉਗਰਾਹਾਂ ਵਰਗੇ' ਪੁਰਾਣੇ

ਲਿਆ ਸੀ। ਚਲੋ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਾਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਰਚਾਇਆ ਸੀ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ' ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਖਾਤਕੂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਸੀ?

ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਗਰੁੱਪ ਵਲੋਂ ਕਾਮਰੇਡ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਵਾਲੇ ਪੈਂਤੜੇ ਦਾ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਕੀ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਵਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਲਈ ਜਾਂ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਾਤਕੂ' ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਗਲਤ ਮੰਨਦੇ ਸਨ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਦੌਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਏ ਬੇਤਰਾਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਰਿਵਿਊ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਜਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਮਰੇਡ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੋਸਟਾਂ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਯੂ ਟਿਊਬ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਕਿਉਂ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਜਾਂ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਣ? ਕੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ 'ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਤੇ' ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲਗਾਏ 'ਪੂਰਨ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ' ਵਿਚ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਉਂ ਲੋੜ ਪਈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ? ਜੇ ਮੋਰਚਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਕਸਦ ਸੀ? ਕੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲਓ? ਸਗੋਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਭੈ ਆ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਸੀ? ਸਗੋਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਉਸਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਮੋਰਚਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਮੈਦਾਨੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਕੋਲ ਸਿੱਖ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਜੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਗੱਲੇ ਗੁਲਾਮੀ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਪਲੈਟਫਾਰਮ ਜਾਂ ਚੱਕ ਮਹਿਤਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਲੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਜੂਨ 1984 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤਨੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਏ ਸਨ? ਉਸਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 1981-84 ਤੱਕ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਬੈਕ ਡਾਕੋ ਮਾਰੇ ਸਨ? ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਖਾਤਕੂ ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ (ਜਿਸਦਾ ਲਿੰਕ ਉਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ), ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖੁਦ 1983-84 ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਬਾਕੀ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਖਾਤਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਬੈਕ ਲੁੱਟਣੀ ਤਾਂ 'ਛਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸੈਰ' ਮਾਰਨ ਸਮਾਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕੀ ਰਾਏ ਹੈ?

ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਰਮ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਧਰਮ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। 'ਜਗਤ ਜਲੰਦਾ ਰੱਖ ਲੈ' ਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਯਕੀਨਨ **(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)**

ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਪੱਖੀ ਸ਼ਾਹ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਖੁਮੈਨੀ ਦੇ ਧਰਮ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜਤੰਤਰ 'ਇਸਲਾਮਿਕ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨ ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ 'ਮੁਜਾਹੀਦੀਨ-ਏ-ਖਲਕ' ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਯੋਧੇ ਸਨ, ਜੋ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਇਸ ਆਸ ਵਿਚ ਲੜੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਖੁਮੈਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਕੱਟੜ ਮੁੱਲਾਂ ਬਰੈਡ ਇਸਲਾਮਿਕ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਾਜ ਲੈ ਆਉਣਗੇ, ਜੋ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ? ਪਰ ਹੋਇਆ ਇਸਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਸੀ। 'ਇਨਕਲਾਬ' ਆਉਣ 'ਤੇ ਖੁਮੈਨੀ ਦੀ ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਸਿਰਫ 'ਮੁਜਾਹੀਦੀਨ-ਏ-ਖਲਕ' ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ, ਸਗੋਂ ਇਸਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲਾ ਕੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਣੀ ਨਵੀਂ 'ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਿਪਬਲਿਕ ਆਫ ਇਰਾਨ' ਵਿਚ ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ?

ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ? ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕਨੇਡੀਅਨ, ਦੀਪਕ ਧਵਨ, ਬਲਦੇਵ ਮਾਨ, ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਕੌਲ ਸਹੇਤੀ, ਜੈਮਲ ਪੱਡਾ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅੱਛਰਵਾਲ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਾਮਰੇਡ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਖਬਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਾਂ ਕਿਹੜੀ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਖੜੇ ਸਨ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸੈਂਕੜੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖਾਤਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਬੇਦੋਸ਼ੇ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ? ਕੀ ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ ਆਧਾਰਿਤ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਵੀ ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਆਧਾਰਿਤ ਮੌਜੂਦਾ ਖੁਮੈਨੀ ਦੇ ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਾਜ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਇਸਲਾਮਿਕ ਰਾਜ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ 'ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ' ਇਹੋ-ਜਿਹਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਝਲਕ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੇ ਨਵੇਂ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ 'ਖਾਲਸਾ ਵੀਰ' ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਪੂਰਥਲੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਮਾਡਲ ਟਾਊਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਫਰਨੀਚਰ ਦੀ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਅਤੇ ਸਾੜ-ਫੂਕ ਕਰ ਕੇ ਦਿਖਾਈ ਹੈ? ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ

ਸਤੰਬਰ, 2022 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਤਹਿਰੀਨ ਘੁੰਮਣ ਆਈ 23 ਸਾਲਾ ਕੁਰਦਿਸ਼ ਲੜਕੀ ਮਾਹਿਸਾ ਅਮੀਨੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਿਜ਼ਾਬ ਪਹਿਨਣ ਕਾਰਨ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ 3 ਦਿਨ ਦੇ ਤਸੱਦਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਹਰਟ ਅਟੈਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦਬਾਈ ਪਿਆ ਗੁੱਸਾ ਲਾਵੇ ਵਾਂਗ ਫਟ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਵੇਂ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੁਣ ਤੱਕ 500 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਰਦ-ਔਰਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕ ਫਾਂਸੀ ਲਾਏ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਗੱਲ ਸਿਰਫ ਇਰਾਨ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਧਰਮ ਆਧਾਰਿਤ ਇਸਲਾਮਿਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨੀ ਰਾਜ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਹੀ ਭਲੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਅਜੇ ਕੁਝ ਹਫਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੇਂ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਨਾ ਕਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ

ਸਾਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂਬੱਧੀ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ, ਸਾਲ ਭਰ ਚੱਲੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਮੂਹਰੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ, ਤੇ ਆਖਿਰ ਜਿੱਤ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨੋਂ ਹੀ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ (ਉਗਰਾਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ) ਦੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਨਜ ਕੱਸਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਧਰਮ ਮੁਜਾਹਰੇ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਹਨ, ਇਤਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ? ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਤੁਹਾਡੇ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ' ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਫਰਵਰੀ 1992 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਦਿਆਂ ਜਾਂ ਖਾਤਕੂਆਂ ਦੇ ਡਰ ਅਧੀਨ ਵੋਟ ਸੰਦੁਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀਆਂ? ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਕਹਿਰ ਝੁੱਲਿਆ, ਕੀ ਉਸਦੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਹੈ? ਕੀ ਉਸਦਾ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਪਾਰਟੀ ਨਾਗੀਰੈਡੀ ਗਰੁੱਪ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਨਾਮ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ 84 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ 'ਸਿੱਖਸਤਾਨ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ' ਦਾ ਪੈਂਤੜਾ

ਸੰਪੂਰੀ ਅੰਬ

ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ 'ਬੱਲੀ' ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਪੂਰੀ ਅੰਬ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਪਾਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਬੈਠਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਲਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਲੇ ਅੰਦਰੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆਂ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤੀਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਡੇਢ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਬੁਖਾਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਸਿਆਣਾ ਵੈਦ ਉਹਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕਰੋਪੀ ਦੱਸਦਾ ਤੇ ਕੋਈ ਟੀ.ਬੀ. ਦੱਸਦਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਰਾ ਭੇਤ ਨਾ ਪਾਇਆ।

ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪੰਜੀ-ਸੱਤੀ ਦਿਨੀਂ ਪੇਟ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਪੇਟ ਦਰਦ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੇਜ਼ ਬੁਖਾਰ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੁਖਾਰ ਸੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਦੌੜਾ। ਉਤਰਨ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਵੈਦਾਂ ਬ ਬੇ ਰੀ ਅ ਾ ਦਵਾਈਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਬ ਦ ਲ - ਬ ਦ ਲ

ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ 'ਬੱਲੀ' ਤਖਤਪੁਰਾ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਿਆ ਤੇ ਆਖਰ ਉਹਨੂੰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜਨਾਨਾ ਵਾਰਡ ਦੇ ਬੈੱਡ ਨੰਬਰ ਦੋ 'ਤੇ ਪਈ ਪਾਲੇ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ, ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਦਾ ਬਾਪੂ ਦਿਆਲਾ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੀਰੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਰਗਾ ਨੇਕ ਬੰਦਾ ਪਿੰਡ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਿਆਲੇ ਦਾ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਨਾਲ ਮਨ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਾ ਸਰਦਾਰ ਦਿਆਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਤੇ ਨਾ ਦਿਆਲਾ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ।

ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੁੰਡਾ ਰਵੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਕਈ ਵਾਰ ਕਾਲਜੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਹਟ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਪਿੰਡ ਹੀ ਕਦੀ-ਕਦਾਈਂ ਟਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਹਲ ਵਾਹ ਜੱਕਤ ਮਾਰ ਛੱਡਦਾ। ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਉਹਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨਾ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਪਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ? ਉਹਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਕੁੜੀਆਂ। ਉਹਨੇ ਰਵੀ 'ਤੇ ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ਵੀ ਕਾਲਜ 'ਚ ਪੱਟਿਆ ਪਈ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਬੰਦਾ ਬਣੇ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਛੇਾਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਆਖਰ ਉਹਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਮੰਗਾ ਲਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਫਾਰਮਾਂ 'ਚ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਬਾਗ ਸੀ।

“ਚੱਲ ਹੋਰ ਨੀ ਤੂੰ ਰਵੀ ਬਾਗ ਦੀ ਹੀ ਬਿਤਕ-ਛਿਤਕ ਲੈ ਆਇਆ ਕਰ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਸੀਗਾ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ।” ਭਾਵੇਂ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਮਾਲੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨੇ ਰਵੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਦਲਣ ਲਈ ਬੋੜੀ-ਬਹੁਤੀ

ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਉਹਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

ਰਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮਾਲੀ ਕੋਲ ਕੁਝ ਚਿਰ ਜਾ ਬਹਿੰਦਾ ਪਰ ਬੱਝਾ-ਰੁੱਧਾ। ਅੰਬ ਪੱਕੇ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਨਿੱਤ ਹੀ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਗੋਤਾ ਮਾਰਦੇ ਰਵੀ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਲੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਈ। ਉਹ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਆਏ ਦਿਆਲੇ ਕੋਲ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਆਈ ਸੀ। ਰਵੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਾਲੇ ਵੱਲ ਗਈ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਗ ਦੇ ਪੱਕੇ ਚੁੱਕੇ ਅੰਬਾਂ ਵੱਲ। ਉਹਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਤੱਕਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ ਤੱਕਣੀ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਫਰਕ ਜਿਹਾ ਜਾਪਿਆ। ਉਸ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਭੱਜ ਜੱਫੀ 'ਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਫਿਰਦੇ ਮਾਲੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ।

ਰਵੀ ਦੀਆਂ ਲਾਲਾਂ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ। ਉਹਨੂੰ ਰਹਿ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਪਾਲੇ ਅੰਬ ਨੀ ਚੁਪਣੇ?” ਪਾਲੇ ਨੀਵੀਂ ਜਿਹੀ ਪਾ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਗਈ ਤੇ ਬੋਲੀ ਕੁਝ ਨਾ।

ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਤੇ ਭਰਿਆ-ਪੀਤਾ ਮਾਲੀ 'ਤੇ ਜਾ ਵਰ੍ਹਿਆ, “ਤੇਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਪਈ ਅੰਬ ਤੁਤਵਾ ਕੇ ਮੰਡੀ ਭਿਜਵਾ ਦੇ ਪਰ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਈ ਨੀ ਹੁੰਦਾ ਕੋਈ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਰਾਖੀ ਰੱਖਾਂਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ? ਆਖਰ ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮੰਡੀ ਜਾਣੇ ਹੀ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਈ ਪੱਕੇਗੇ ਨੇ।” ਮਾਲੀ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਤੁਰਦਾ-ਤੁਰਦਾ ਬਾਗ ਦੀ ਦੂਜੀ ਨੁੱਕਰੇ ਬਣੀ ਝੁੱਗੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਰਵੀ ਬੁੜ-ਬੁੜਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, “ਏਹਨੂੰ ਬੁੱਢਤੇ ਨੂੰ ਟੇਕ ਨੀ ਆਉਦੀ। ਭਲਾ ਏਹਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਸੀ ਏਧਰ ਆਉਣ ਦਾ।”

ਰਵੀ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਪਾਲੇ ਦਿਸੀ। ਜਾਣੇ ਰਵੀ ਦਾ ਅੰਦਰ ਫਿਰ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਗੁੱਸਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, “ਮਖੈ ਅੰਬ 'ਨੀ ਚੁਪਣੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਰਸਣ ਲੱਗ ਗਏ ਨੇ, ਫੇਰ 'ਨੀ ਵੇਲਾ ਆਉਣਾ।” ਨੇੜੇ ਆਈ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਵੀ ਨੇ ਲਲਚਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਪਾਲੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਰਵੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਰਵੀ ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਾਲੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਅਚਾਨਕ

ਰਵੀ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ 'ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ। ਮਸੀ ਮੋਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਰਵੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ। ਪਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹਦੇ 'ਚ ਗੀਆ 'ਨੀ ਪੈਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰੇ ਤੇ ਅੱਜ ਮੋਕਾ ਪਾ

ਹਵਾ ਦਾ ਬੁੱਲ੍ਹ ਆਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਹਨੇਰੀ। ਮੁੜਕੇ ਨਾਲ ਭਿੰਜੀ ਸਾਰੇ-ਸਾਰ ਹੋਈ ਪਾਲੇ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੱਟਾਂ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਏਧਰ-ਏਧਰ ਦੇਖਦੀ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਈ। ਦੂਰ ਪਰੇ ਮਾਲੀ ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਡਿੱਗੇ ਅੰਬਾਂ

ਕੇ ਉਹਨੇ ਪੱਤਰਾ ਵਾਹ ਦਿੱਤਾ, “ਸਰਦਾਰਾ, ਤੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਅੰਬ ਚੁਪਾਉਣੇ ਨੇ। ਐਵੇਂ ਈ ਉਤੋਂ ਉਤੋਂ ਕਹਿੰਦਾ।” ਪਾਲੇ ਨੇ ਝੁੱਗੀ ਅੰਦਰ ਵਤ ਰਹੇ ਮਾਲੀ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾਉਂਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਆ ਕੇ ਤੇ ਦੇਖ, ਅੰਬ ਕੀ ਜੋ ਆਖੇ।”

“ਬੱਸ, ਬੱਸ ਸਰਦਾਰਾ, ਐਮੇਂ ਨਾ ਫੜ੍ਹਾਂ ਮਾਰ।”

“ਫੜ੍ਹਾਂ ਕੀ, ਤੂੰ ਅਜਮਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲੈ।” ਰਵੀ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜੀਭ ਫੇਰਦੇ ਨੇ ਪਾਲੇ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ।

“ਨਾ, ਨਾ, ਰਵੀ ਕੋਈ ਦੇਖਲੂਗਾ।” ਪਾਲੇ ਨੇ ਬਾਂਹ ਛੁਡਾਉਣੀ ਚਾਹੀ।

“ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ।” ਕਹਿੰਦਾ ਰਵੀ ਜੱਟ-ਜੱਫਾ ਭਰ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਝੁੰਡ 'ਚ ਲੈ ਗਿਆ।

ਨੂੰ 'ਕੱਠੇ ਕਰ ਟੋਕਰੀ 'ਚ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਰਸ ਨਿਕਲ-ਨਿਕਲ ਟੋਕਰੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਰਵੀ ਖੰਘੂਰਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰ ਸਰਦਾਰੀ ਰੋਅਬ ਨਾਲ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਪਹੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਮਾਲੀ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਅੰਬ 'ਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਹੁਣ ਜਦ ਕਦੇ ਪਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਾਗ ਵੱਲ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਰਵੀ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਾਲੇ ਤੇ ਰਵੀ ਅਕਸਰ 'ਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਰਵੀ ਪਾਲੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੇ ਹਵਾਈ ਕਿਲੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ? ਪਾਲੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਮੰਨਦਾ। ਉਹ ਕੰਮੀਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ। ਸੱਚੇ-ਝੂਠੇ ਲਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਲੰਘ

ਗਏ। ਪਾਲੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਮੰਨਦਾ ਪਰ ਰਵੀ ਉਹਨੂੰ ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰ ਛੱਡਦਾ। ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ, ਜਦ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਤੋਂ ਰਵੀ ਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਮੰਗਣੇ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਅੱਸੂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ। ਉਹ ਬਾਈ ਨਿੱਘਰ ਗਈ। ਯਾਹੀਂ ਰੋਈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਰੋਗ ਦਾ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹ ਢਿੱਡ ਦੁਖਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ। ਰਵੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਾਲੀਂ ਵੀ ਨਾ ਮੰਨਦੀ। ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਮੰਨਦਾ ਪਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨੂੰ ਮੋਟਿਆ ਬੋੜੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਪੇਟ ਦਰਦ ਤੇ ਬੁਖਾਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਘਟਦੀ ਗਈ ਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨੂੰ ਪੇਟ ਦਰਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੱਕ ਤੋਤਵਾਂ ਬੁਖਾਰ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਦਵਾਈ ਕਾਟ ਨਾ ਕਰਦੀ।

ਪਾਲੇ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਂਦੀ, ਨਾ ਪੀਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਬੋਲਦੀ। ਰਾਉਂਡ 'ਤੇ ਆਇਆ ਡਾਕਟਰ ਉਹਨੂੰ ਨਿੱਤ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਿਲ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖੇ। ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਘੁੱਟਾਂ ਜਾਂ ਭੋਰਾ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਨਾ ਲੰਘਦਾ। ਉਹਦੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਯੋਜ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਰਾਉਂਡ ਕਰਦਾ ਡਾਕਟਰ ਪਾਲੇ ਦੇ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦਿਆਲੇ ਕੋਲ ਇਕ ਉਪਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਦਿਆਲ ਸਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ 'ਤੇ ਬਬੇਰਾ ਪ੍ਰਯੋਜ ਲਾਇਆ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮੋਤ ਨਾ ਪਿਆ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਨਵੀਂ ਅਜਮਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਆਂ। ਏਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯੋਜ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੇ, ਖਾ ਸਕਦੀ ਏ। ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਤਰਾ, ਮਾਲਟਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਫਲ-ਫਰੂਟ ਈ ਦਿਓ।”

“ਹੱਛਾ ਡਾਕਟਰ ਸਾਬੂ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਵਾਂ ਕੁੜੀ ਤੋਂ।”

ਕਹਿੰਦੇ ਦਿਆਲੇ ਨੇ ਪਾਲੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਪੁੱਤ ਤੂੰ ਕੀ ਖਾਣਾ, ਜੋ ਜੀਅ ਕਰਦੇ ਦੱਸ, ਮੈਂ ਉਹੀ ਤੈਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਉਂ।”

ਪਾਲੇ ਨੇ ਮੋਹ ਭਿੰਜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬੁੱਢੇ ਦਿਆਲੇ ਵੱਲ ਤੇ ਫੇਰ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਮਾਲੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਿਰਫ ਏਨਾ ਕਿਹਾ, “ਸੰਪੂਰੀ ਅੰਬ।” ਤੇ ਫੇਰ ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਦੌਰਾ ਪੈ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਤੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਖਾਮੋਸ਼ ਸਨ। ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਮਾਲੀ ਵੀ ਚੁੱਪ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਮਸਲੇ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

‘ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵੀ (ਆਤਮਿਕ) ਗਿਆਨ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।’ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ‘ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਖਾਲਿਸਤਾਨ’ ਲੇਖ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ‘ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਖਾਲਿਸਤਾਨ’ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਤੱਤ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਮਾਈ-ਭਾਈ ਇਸ ਅਸੀਮ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰਤਾ ਤੇ ਇਸਦੇ ਜਾਣੇ ਹੋਏ ਨੇਮਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆਂ, ਆਤਮ-ਸੰਜਮੀ (ਸਦਾਚਾਰੀ) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵੇ ਅਤੇ ਹੱਥੀਂ ਕਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੇ ਅਸਲ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਕ-ਸੰਗਤ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰੇ।’ ਇਹ ਸਭ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਆਦਰਸ਼ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਰਹਿਬਰ ਅਜਿਹੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇ? ਕੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 30-40 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪੋਸਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਧਾਰਮਿਕ/ ਰੂਹਾਨੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ, ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਸਭਿਅਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋਂ ਛੁਟਿਆਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਸਯਦ ਕੁਤਬ ਜਾਂ ਮੋਲਾਨਾ ਮੌਦੂਦੀ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ‘ਇਲਾਹੀ ਵਚਨਾਂ’ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਵਾਲਾ ਇਸਲਾਮਿਕ ਏਸ ਉਸਰ ਸਕਿਆ?

ਅੰਤਿਕਾ 1 ਉੜਕ ਸਚ ਰਹੀ!

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕੇਸਰੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਤਾਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਮੰਨ ਵੀ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਉਸ ਸਾਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਅਰੁਣ ਪੁਰੀ, ਸ਼ੇਖਰ

ਗੁਪਤਾ, ਗਿਰੀ ਲਾਲ ਜੈਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਟੀਆ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ, ਜਤਿੰਦਰ ਪੰਨੂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਕਾਲਖ ਪੋਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਘੜਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਕਲੰਕਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ। ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪੰਥਕ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਲੜੇ ਗਏ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਤੇ ਹੱਕ-ਸੱਚ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

(ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਉਪਰਲੀ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੋਸਟ ਸ਼ੇਅਰ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਪਾਠਕ ਸਮਝ ਸਕਣ...?)

ਅੰਤਿਕਾ-2

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ

ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਵਕਤ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ, ਮਸਲੇ ਦੀ ਸਮਝ, ਤੇ ਸਹੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੇਵਲ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? 84 ਦੇ ਦੌਰ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕਤ 30-40 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਤਾਮਿਲ ਖਾੜਕੂ ਲਿੱਟਿਆਂ ਵਲੋਂ 3 ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਲੜੀ ਲਹੂ ਵੀਟਵੀਂ ਲੜਾਈ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 11 ਜੂਨ, 1990 ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਦਿਨ 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੈਂਕੜੇ ਖੂਨੀ ਕਾਂਡ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਿੱਟੇ ਗੁਰੀਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੇ ਦੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀਆਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ, ਛੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ, ਨੇਵੀ ਚੀਫ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਆਦਿ ਮਾਰਨ ਦੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਪੈਕਸਮੈਨ ਰਹੇ ਗੌਰਡਨ ਵੀਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘The Cage: The Fight for Sri Lanka and the Last Days of the Tamil Tigers’ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਲੰਕਨ ਆਰਮੀ ਨੇ 2009 ਵਿਚ ਲਿੱਟੇ ‘ਤੇ ਕੀਤੇ ਵੱਡੇ

ਹਮਲੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਹੀ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਯੂਨਾਈਟਡ ਨੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 80-90 ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਰੇ ਸਨ। ਕੀ ਸਿਰਫ ਲੜਨ-ਮਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਸਾਡਾ ਸਵਾਲ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪਲੈਨ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਾ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਣਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ?

ਅੰਤ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਮਕਸਦ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਮੈਡਮ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂਤ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵੀ ਸ. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਆਮ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਹਿਰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਂਗ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੰਦਭਾਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਮੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅੱਗੇ ਖੋਲਣ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਦੋਂ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਨਰਮ-ਖਿਆਲੀ ਜਾਂ ਗਰਮ-ਖਿਆਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਕੀ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਮੋਰਚਾ ਜੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ?

ਨਿਓਟਿਆਂ-ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਮਾਂ: ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ

ਕਲਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ

ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਉਹ ਆਪ ਆਖਦੀ ਹੈ, “ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।... ਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਲੁੱਟੇ ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਰਚਨਾ ਵਾਸਤੇ ਕੱਚੀ ਸਮਗਰੀ ਦਾ ਅਖੁੱਟ ਸੋਮਾ ਇਹੋ ਦੰਗਾ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨੇਕ-ਪਾਕ ਮਜ਼ਲੂਮ ਮਨੁੱਖ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲੱਗੀ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਕੱਚੀ ਸਮਗਰੀ ਹੋਰ ਕਿੱਤੇ ਕਿਉਂ ਭਾਲਦੀ ਫਿਰਾਂ? ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹਨ।”

ਦੇਸ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਆਦਿ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦੇਖਦੀ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੇਸ ਦਾ ਕੀ ਵਜੂਦ ਹੋਣਾ ਸੀ! ਉਹਦਾ ਦੇਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਫਲ ਲੱਭ ਕੇ ਬਣਿਆ ਧਨਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਚਮਕਦਾ-ਦਮਕਦਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਬੁਝਿਆ-ਟੁੱਟਿਆ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਦੇ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੇ ਮੋਤੀ ਜਗਦੇ-ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਸਨ।

2006 ਵਿਚ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਫਰੈਂਕਫਰਟ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਪੁਸਤਕ-ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਉਦਘਾਟਨੀ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਬੋਲਬਾਲੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਸ਼੍ਰੀ 420’ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ਼ੈਲੋਂਦਰ ਦੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਮੁਕੇਸ਼ ਦੇ ਗਾਏ ਗੀਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਠੀਕ ਹੀ ਉਹ ਦੌਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜੁੱਤਾ ਜਾਪਾਨੀ ਹੈ, ਪਤਲੂਨ ਇੰਗਲਿਸ਼ਤਾਨੀ ਹੈ, ਟੋਪੀ ਰੂਸੀ ਹੈ, ਪਰ ਦਿਲ... ਦਿਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਹੈ!... ਮੇਰਾ ਦੇਸ, ਪਾਤਿਆ-ਪਾਟਿਆ, ਛਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਵੀ ਮਾਣਾਂ-ਮੱਤਾ, ਖੁਬਸੂਰਤ, ਗਰਮ, ਸਿੱਲ੍ਹਾ, ਠੰਡਾ, ਰੇਤਲਾ, ਜਗਦਾ-ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ, ਮੇਰਾ ਦੇਸ!”

ਕਿੱਸਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਬਿਆਪਾਰੀ ਦਾ!
ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਪਾਰਸ-ਫੋਰ ਵਾਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਲਿਖਦੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਸਹਿਜਤਾ, ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੁਖੈਨਤਾ ਤੇ ਕਥਾਈ ਬੁਣਤੀ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਲਾ ਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨੂੰ ਪਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਔਖਰ ਉਠਾਲ ਸਕਣ ਦੇ ਜੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਉਹਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ ਸਗੋਂ ਸਮਝ ਤੇ ਮਾਣ ਵੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਇਕ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਮਿਸਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਇਕ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੇਖ ਲੈਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਮੈਲੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਚ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਫੇਰ ਖੁੱਭ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਿਕਸ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਫੇਰ ਉਸੇ ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਪੁਸਤਕ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲੀ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਸਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ, ਜੀਜੀਬਿਸ਼ਾ (ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਛਾ) ਦੇ ਅਰਥ ਪੁੱਛੇ। ਇਥੋਂ ਤੁਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ, ਉਹ ਉਹਦੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹਨੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਚੀ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਤੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਲਿਖ ਕੇ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਕਦੀ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣਾ ਹੋਵੇ, ਬੋਝਿਜਕ ਫੋਨ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰ।” ਉਹਨੇ ਪਰਚੀ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਸਤਿਕਾਰੀ ਲੇਖਿਕਾ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਧੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਬਣੀ ਸਾਂਝ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਤਾਂ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੇ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਪਿੰਡ ਪਿਥੋ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬਹੁਤੀ ਹਯਾਤੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਿਸਾਲੀ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਲੇਟੇ ਨਾਵਲ ‘ਇਹ ਜਨਮ ਤੁਮਹਾਰੇ ਲੇਖੇ’ ਨਾਲ ਇਕੋ ਡਗੇ ‘ਤੇ ਪਿੰਡ ਲੁੱਟਣ ਵਰਗਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਫੇਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਫੇਰ ਹੈ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀਰੋ-ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਰੋਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲਸਰੂਪ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਅੰਦਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲਹਿ-ਲਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ‘ਕਲਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ’ ਨਾਂ ਹੇਠ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਲੜੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲੜੀ ਦੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਪੂਰ ਵਿਚ ਉੱਘੀ ਲੇਖਿਕਾ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

ਵਾਂਗ ਹੀ ਬਹੁਸਨਮਾਨਿਆ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸੀ। ਧਰਿਤੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਭਰਾ, ਭਾਵ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਵੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਸੰਘ ਚੌਧਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸਨਮਾਨਿਤ ਬੁੱਤਕਾਰ ਸੀ। ਸਚਿਨ ਚੌਧਰੀ ਅਗਸਤ 1966 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖਬਾਰ ‘ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਵੀਕਲੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ’, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਧਾ ਦਾ, ਭਾਵ ਖੇਤੀ, ਵਪਾਰ, ਸਨਅਤ ਤੇ ਵਿੱਤ ਦਾ ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਪੁੰਨ ਪੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਬਾਨੀ ਸੰਪਾਦਕ ਸੀ। ਪੱਤਰ ਦਾ ਇਹ ਸਥਾਨ ਬਣਨ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਚਿਨ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬਾਲੜੀ ਦੇ ਦਾਦਕਿਆਂ-ਨਾਨਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਗਦੇ ਹੋਣ, ਉਹਦੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ।

ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੀ ਉਹਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਹੌਲ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਢਾਕਾ ਵਿਚ ਸਕੂਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਹਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀਨਿਕੇਤਨ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਰਾਬਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਭਾਰਤੀ ਵਿਸ਼ਵਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਇਹ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਘੁਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਉਥੋਂ ਉਹਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਬੀ.ਏ. (ਆਨਰਜ਼) ਦੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਨੇ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨਨ ਹੋਰ ਗੂੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾਦਕੇ-ਨਾਨਕੇ ਮਾਹੌਲ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਹੀ ਐਮ.ਏ. ਉਹਨੇ ਕਲਕੱਤਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। 1947 ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਬਿਜਨ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਨਾਲ ਜੋ ਇੰਡੀਅਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਬੀਏਟਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ (ਇਪਟਾ) ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ। ਉਹ ਬੀਏਟਰ ਦਾ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੇਖਕ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਦੇ 1943 ਦੇ ਕਾਲ ਬਾਰੇ ਉਹਦਾ ਨਾਟਕ ‘ਨਬੰਨ’ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। ਮਗਰੋਂ ਉਹਨੇ ਇਪਟਾ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮੋਹਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਲਮੀ ਹਸਤੀ ਖਵਾਜਾ ਅਹਿਮਦ ਅੱਬਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨਾਟਕ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮ ‘ਧਰਤੀ ਕੇ ਲਾਲ’ ਲਿਖੀ।

1948 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੋ-ਇਕ ਬਾਲ ਨਾਬਾਰੁਨ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਵਲਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਟਿਪਣੀਕਾਰ ਵਜੋਂ ਵੀ ਨਾਂ ਕਮਾਇਆ। ਉਹਦੇ ਨਾਵਲ ‘ਹਰਬਰਤ’ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਫਿਲਮੀ ਰੂਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਕ ਤਾਰਾ-ਮੰਡਲ ਆਖ ਲਈਏ, ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਯਕੀਨਨ ਉਸ ਵਿਚਕਾਰ ਚੰਦਰਮਾ ਵਾਂਗ ਲਿਸ਼ਕ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾ!
ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਟਕ ਤੇ ਲੇਖ ਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਵਿਧਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ-ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਸਮਾਜਕ ਤਬਕਿਆਂ ਦੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਲਈ ਅਣਥੱਕ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਦੀ ਦੂਹਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਹੀ ਤੈਅ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ 1956 ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਉਹਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਝਾਂਸੀਰ ਰਾਨੀ’ ਸੀ ਜੋ ਉਸੇ ਸਾਲ ਛਪੀ ਰਾਣੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਜੀਵਨੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਕਥਾ ਦੀਆਂ ਵਿਰਲਾਂ ਭਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਬੋਲੋਤੇ ਵਾਧੇ

ਛਾਂਗਦਿਆਂ ਨਾਵਲ ਲਿਖ ਦੇਣ ਦਾ ਬਹੁਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ। ਨਾਵਲ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਪੜਕਦਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਝਾਂਸੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ। ਉਥੋਂ ਉਹ

ਸੁਤੰਤਰਤਾ-ਸੰਗਰਾਮੀਏ ਬਿਰਸਾ ਮੁੰਡਾ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਲਾਹੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, ਕਿਸੇ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਇਸ ਬੁੱਤ ਵਿਚ ਬਿਰਸਾ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਾਸਤੇ ਰਾਣੀ ਬਾਰੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਲੋਕਗੀਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਈ। ਇਉਂ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਯਥਾਰਥਕ ਜੀਵਨ ਵਾਚਣਾ-ਘੋਖਣਾ ਉਹਦੇ ਲਈ ਰਚਨਾ-ਕਾਰਜ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਪੂਰਾ ਭਵਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਲ ਗਿਆ।

ਇਹੋ ਜੀਵਨ-ਮਾਰਗ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ-ਭਰਿਆ ਜੀਵਨ ਭੋਗਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਨਰਕੀ ਜੀਵਨ ਭੁਗਤਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਵਾਹ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਲੋਧ ਤੇ ਸ਼ਾਬਰ ਕਬੀਲਿਆਂ, ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਬਿਹਾਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਝੁੰਗੀਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਹੋ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਉਹਦੇ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਾਸਤੇ ਲੜਨਾ ਉਹਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਬਣ ਗਿਆ।

ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਦਿਵਾਸੀ

ਸਾਹਿਤ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਲਪਨਾ ਦਾ, ਸਮਾਜਕ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਉਹਦੀਆਂ ਕਰੂਪਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਨਾਲ ਪਾਠਕ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਛਤ ਯਥਾਰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਿਤਰਨ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖਕ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਚਨਾ-ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਸ਼ਾਂਤ ਇਕਾਂਤ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਲਮ ਲੇਖਕ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਕ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਇੱਛਤ ਯਥਾਰਥ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਉਹਦੀਆਂ ਕਰੂਪਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜਕ ਰਣ-ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗਹਿ-ਗੱਚ ਸੰਗਰਾਮ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਨ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਾਹਰਲਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਜੋ ਇਕਾਂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ।

ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ!

ਬਹੁਤੇ ਲੇਖਕ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਜਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਲਮੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲੇਖਕੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਸਮਝਦਿਆਂ ਉਸੇ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ

**ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: +9180763-63058**

ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ, ਨਿਸਚੇ ਹੀ, ਘਟਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਅੰਗਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਲੇਖਕ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਕਲਮੀ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜਕ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਲੇਖਿਕਾ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਲੋਕ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹੀ।

ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕ ਸੂਬਾਈ ਭਾਸ਼ਾ, ਬੰਗਾਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੱਦਾਂ-ਸਰਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਣ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁ-ਇਲਾਕਾਈ ਤੇ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਮੂਹ ਤੱਕ ਪੁਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਹਿਤ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਗਰਾਮ, ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਉੱਚੇ ਕੱਦ ਵਿਚ ਨਰੋਈ ਬੁਨਿਆਦ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉਹਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ-ਸਮਾਜਕ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲ ਦੀ ਰਹੀ। ਇਹਨੂੰ ਇਕ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਕਹੀਏ ਜਾਂ ਸੁਹਾਣਾ ਸਬੱਬ ਤੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਕਿ ਉਹਦੇ ਸਕੇ ਵੀ ਤੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਸਭ ਸਾਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਸਨ।

ਉਹਦਾ ਜਨਮ 14 ਜਨਵਰੀ 1926 ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਢਾਕਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕੇਂਦਰ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਪਿਤਾ, ਮਨੀਸ਼ ਘਟਕ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਤੇ ਗਲਪਕਾਰ ਸੀ ਜੋ ਜੁਬਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਨਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਤੇ ਚੌਥੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਅੱਗੇਵਧੂ ਲਹਿਰ, ਕੱਲੋਲ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਹਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਧਰਿਤੀ ਦੇਵੀ ਵੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਕ ਸਰਗਰਮ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਵੀ ਸੀ।

ਮਨੀਸ਼ ਘਟਕ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ, ਭਾਵ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਚਾਚਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਾਲਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਰਿਤਵਿਕ ਘਟਕ ਸੀ। ਸਤਿਅਜੀਤ ਰੋਅ, ਮ੍ਰਿਨਾਲ ਸੇਨ ਤੇ ਰਿਤਵਿਕ ਘਟਕ ਤਿੰਨ ਅਜਿਹੇ ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ, ਬੰਗਲਾ, ਵਿਚ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਪਰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਨਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਮਾਇਆ। ਸਮਾਜਕ ਯਥਾਰਥ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਰਿਹਾ। ਰਿਤਵਿਕ ਦੂਜੇ ਦੋਵਾਂ

ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਸਾਲੇ 'ਬਾਰਤਿਕ' ਵਾਸਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ ਸਦਕਾ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ 'ਰਿਕਸਾ ਚਲਾਈ' (ਮੈਂ ਰਿਕਸਾ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ) ਬਿਆਪਾਰੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਚਨਾ ਬਣਿਆ। ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸਵੈਜੀਵਨੀ-ਆਧਾਰਿਤ ਦਲਿਤ ਨਾਵਲ 'ਇਤੀਬਰਿਤੇ ਚਾਂਡਾਲ ਜੀਬਨ' ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਬਿਆਪਾਰੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਡਗਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਸੀ।

ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਦਮ ਸੀ। ਸਾਹਿਤ-ਰਚਨਾ ਦੀ ਡਗਰ ਉੱਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦਿਆਂ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਵਲ, ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਤੇ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਉਹ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਮੋੜ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਮੋੜ ਉਹ ਸੀ ਜਦੋਂ 22 ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਅਨਪੜ੍ਹ ਰਿਕਸਾਚਾਲਕ ਮਨੋਰੰਜਨ ਬਿਆਪਾਰੀ ਕਿਸੇ ਆਮ ਜਿਹੇ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਕਾਰਨ ਜਿਹਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੈਦੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਦਿਆਂ ਪੈਂਤੀ ਸਿਖਾਈ ਸੀ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।... ਪੈਂਤੀ ਕੀ ਸਿੱਖੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੜ ਲੱਗ ਗਈ!"

ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਉਹ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਕੰਮ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਨਿੱਕਲ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤਲਾਸ਼ ਉਹਨੂੰ ਆਸਾਮ, ਲਖਨਊ, ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਲੈ ਗਈ ਪਰ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਪੈਰ-ਧਰਾਵਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਆਖਰ 1973 ਵਿਚ ਉਹ ਕਲਕੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਤੇ ਰਿਕਸਾ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗਿਆ।

ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਕਾਰਕੁਨ-ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਉਹਦੀ ਪਛਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ 1980ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਬਣਨ ਲੱਗੀ। ਬੰਗਲਾ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਹਦੀ ਪਛਾਣ ਉਦੋਂ ਬਣੀ ਜਦੋਂ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਮੁਕਰਜੀ ਨੇ ਉਹਦਾ ਚਰਚਿਤ ਲੇਖ 'ਕੀ ਬੰਗਲਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਹੈ?' ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ 'ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੁਲਿਟੀਕਲ ਵੀਕਲੀ' ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ। ਉਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਮੇਰਾ ਦਲਿਤ ਹੋਣਾ ਮੇਰੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਨਮ ਕਾਰਨ ਦਲਿਤ ਹਾਂ। ਸਮਾਜਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦਲਿਤ ਹੀ ਇਸ ਦਲਣ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਲਿਤ ਲੇਖਣੀ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਵਜੋਂ ਇਹ ਦਲਣ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦਲਿਤ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਸ਼ੁਦਰ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਹੇਠਲੀ ਪਰਤ ਨਮੋਸ਼ੁਦਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੱਦਰਲੋਕ 'ਚੰਡਾਲ' ਆਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮਾਣ ਨਾਲ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਇਕਹਿਰਾ ਨਹੀਂ, ਦੂਹਰਾ ਚੰਡਾਲ ਹਾਂ—ਇਕ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ ਸਿਸਟਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰੋਧ, ਚੰਡਾਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਰੋਧ ਕਰਕੇ!" ਲਿਖਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਉਹ ਦਸਦਾ ਹੈ, "ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਬੰਦੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਆ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਲਤੀ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਕਰਕੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੱਤਿਆਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਧੌਣ ਲਾਗ ਦਿਆਂ। ਮੈਂ ਧੌਣ ਲਾਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਖਲਨਾਇਕ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ!"

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਰੋਧ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡਾਲ ਨਾਂ ਦੀ ਉਪਜਾਤੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਬੰਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਮ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਕਰੋਧ ਚੜ੍ਹੇ, ਚੰਡਾਲਾਂ ਵਾਲਾ ਕਰੋਧ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ! ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ।

ਬੰਗਲਾ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਉਹਨੂੰ ਛਾਪਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਕੰਮ-ਚਲਾਉ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਉਹਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਦਮ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ 'ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ

ਪੁਰਸਕਾਰ' ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਸਨਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਉਹ ਰਿਕਸਾ ਚਲਾਉਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬੋਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਾਂਗਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ।

ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਰਾਹਨੁਮਾ ਦਸਦਿਆਂ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਭੱਦਰਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੰਗਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉੱਤੇ ਪੋਚਾ ਫੇਰਦਾ ਸੀ, ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇਕਾਗਰ ਕੀਤੀ।"

ਆਖਰ 2018 ਵਿਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਬਿਆਪਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਮੋੜ ਆਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਤੇ ਫੇਰ ਜੈਪੁਰ ਲਿਟਰੇਰੀ ਫੈਸਟੀਬਲ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਬੋਲਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਰੋਤਿਆਂ-

ਜਾਵੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਕੱਟੇ। 2014 ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ ਬਦਲਵਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਦੋ ਵਾਰ 150 ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਆਖਰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, "ਮੈਨੂੰ ਮਮਤਾ ਦੀ ਨਰਮ-ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰ ਕੋਈ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵੇ ਸਹੀ, ਮੇਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੁਰਤ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ! ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿੰਨੀ ਜਾਨ ਲੜਾਈ ਹੈ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਦੇਸ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ।" 26 ਅਗਸਤ 2020 ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਲਾ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਅਲਪਨ ਬੰਦੋਪਾਧਿਆਇ ਨੇ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ

ਜੋੜ ਕੇ ਲੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ।" ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਕ ਰੂਪ ਸੀ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਪਾਤਰ ਹੀ ਨਾ ਬਣੀ ਸਗੋਂ ਮਾਂ ਬਣ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਰਖਵਾਲੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਦਮ ਦੇ ਗੁਣ-ਔਗੁਣ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਕਸਵੱਟੀ ਉਸ ਦਾ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਇਸ ਕਸਵੱਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ 'ਆਪਣਿਆਂ' ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣ ਵੀ ਝਿਜਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਨਅਤ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਉਹਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ।

2011 ਦੀਆਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨੇ

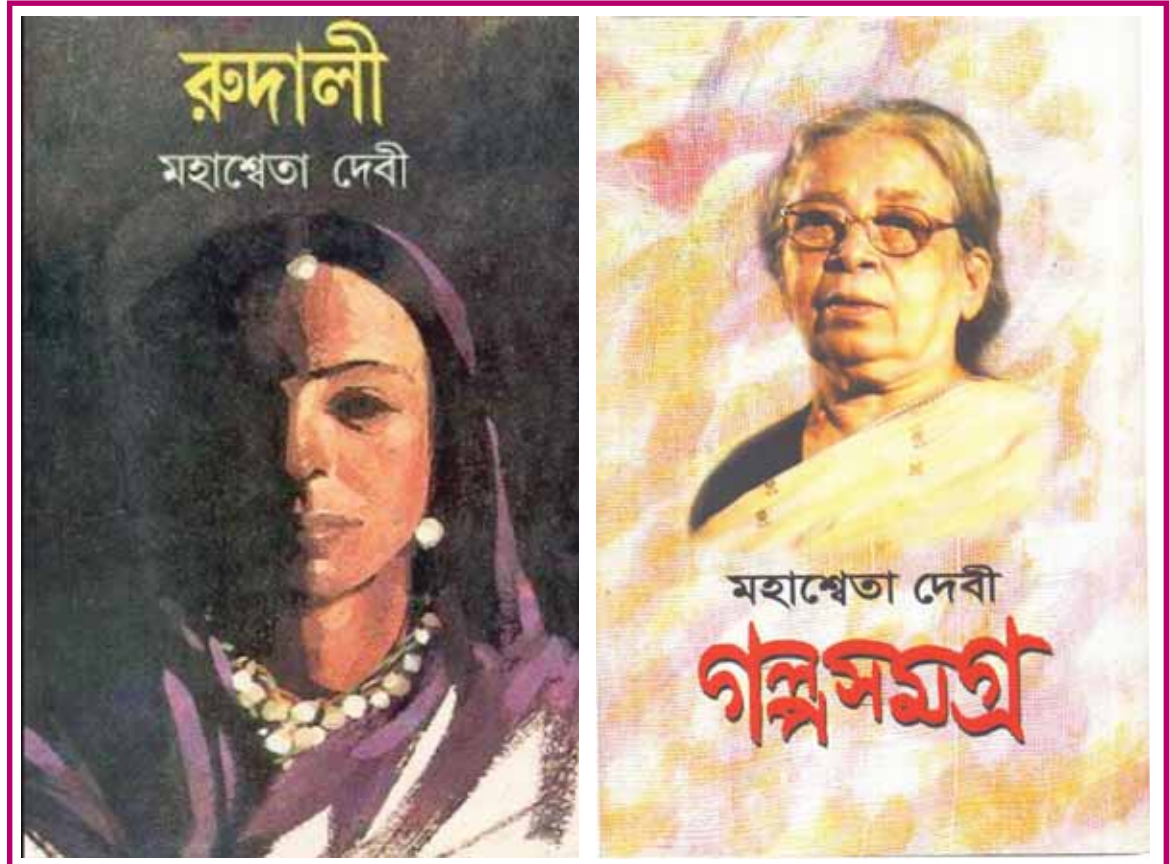
ਪੱਤਰਕਾਰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ, "ਤੁਸੀਂ ਸਮਾਜਕ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹੋ?" ਉਹਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਰਚਨਾ-ਕਾਰਜ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਇਕੋ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਨਾਂ ਸਨ। ਉਹ ਝੱਟ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ, "ਬੋਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋ ਕੋਰਬੋ ਨਾ!"

ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਲੜਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਦਿਲਚਸਪ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਅਹਿਮ ਵੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਉਹਦਾ ਨਾਰੀਵਾਦ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪੁਰਸ਼-ਵਿਰੋਧ ਉੱਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਟੇਕ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ। ਉਸੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਸਮੇਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ, "ਮਨ ਆਈ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ?"

ਉਹ ਬੇਝਿਜਕ ਬੋਲੀ, "ਅਮੀ ਰਿਤਵਿਕ ਘੋਟੋਕੋਰ ਭਗਨੀ, ਬਿਜਨ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆਰ ਓਰਧਾਂਗਿਨੀ, ਅਮਾਰ ਕਿਸੇਰ ਭੋਇ? ਅਮਰਾ ਭੋਇ ਬੋਲੇ ਕਿਛੁ ਜਾਨੀ ਨਾ।" (ਮੈਂ ਰਿਤਵਿਕ ਘਟਕ ਦੀ ਭਤੀਜੀ, ਮੈਂ ਬਿਜਨ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਦੀ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ, ਮੈਨੂੰ ਕੀਹਦਾ ਭੈ? ਭੈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ।)

ਉਹਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ 1974 ਵਿਚ ਛਪੇ ਨਾਵਲ 'ਹਜਾਰ ਚੌਰਾਸ਼ੀਰ ਮਾਂ' ਨੂੰ ਮਿਲੀ। 1998 ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਫਿਲਮ ਦਾ ਰੂਪ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਏਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਹਦਾ ਬਿਰਸਾ ਮੁੰਡਾ ਬਾਰੇ ਨਾਵਲ 'ਅਰਨਿਯੋਰ ਅਧੀਕਾਰ' ਹੋਇਆ। 'ਸੰਘਰਸ਼' (1968) ਤੇ 'ਰੁਦਾਲੀ' (1993) ਉਹਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਰ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਹਨ। ਮਰਾਠੀ ਫਿਲਮ 'ਮਾਟੀ ਮਾਈ' (2006) ਅਤੇ ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਉਲਾਸ' (2012) ਦਾ ਆਧਾਰ ਵੀ ਉਹਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਉਹਦੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਟਲੀ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਗਨਗੋਰ' ਬਣੀ।

ਅਨੇਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਆ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਲਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2011 ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨਮਾਨ 'ਬੰਗ ਬਿਭੂਸ਼ਨ' ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1986 ਵਿਚ 'ਪਦਮ ਸ਼੍ਰੀ' ਤੇ 2006 ਵਿਚ 'ਪਦਮ ਵਿਭੂਸ਼ਨ' ਭੇਟ ਕੀਤੇ। 1979 ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ, 1996 ਵਿਚ ਗਿਆਨਪੀਠ ਪੁਰਸਕਾਰ, 1997 ਵਿਚ 'ਰੈਮਨ ਮੈਗਸੇਸੇ ਸਨਮਾਨ' ਅਤੇ 2007 ਵਿਚ 'ਸਾਰਕ ਸਾਹਿਤ ਸਨਮਾਨ' ਪਰਾਪਤ ਹੋਏ। 2009 ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ 'ਮੈਨ ਬੁੱਕਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪ੍ਰਾਈਜ਼' ਲਈ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਉਹਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਨਮਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਦਿਹਾਂਤ ਮਗਰੋਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਲਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਬੋਝੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਤੇ ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਬਣ ਕੇ ਧੜਕਦਾ ਰਿਹਾ ਦਿਲ ਜਦੋਂ 90 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 28 ਜੁਲਾਈ 2016 ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ, ਮਮਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਰਤ ਇਕ ਮਹਾਨ ਲੇਖਿਕਾ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਬੰਗਲਾ ਇਕ ਸ਼ਾਨਾਂ-ਮੱਤੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਰਾਹਨੁਮਾ ਤੋਂ ਵਿਰਵੀ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ!"

ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ

ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਹੀ ਗਿਆ, ਵੱਡੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਵੀ ਉਹਨੂੰ 'ਵੱਡੀ ਸਾਹਿਤਕ ਲੱਭਤ' ਆਖ ਕੇ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੇ। ਆਖਰ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਮੁਕਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਉਹਦੀਆਂ ਚੌਦਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛਾਪਣਗੇ। ਜੋ ਰਕਮ ਉਹਨੂੰ ਦੇਣੀ ਤੈਅ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਪਤ ਹੈ। ਇਕ ਮੁੱਖੀਆਂ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਵੀ ਉਹਦੀ ਕਿਸੇ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਾਈ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਿਆਪਾਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, "ਮੇਰੀਆਂ ਚੌਦਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਛਾਪਣ ਬਾਰੇ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਤਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਯਕੀਨਨ ਇਕ ਮੀਲ-ਪੱਥਰ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿਚ, ਜੋ ਮੇਰਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਮਿਲੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੋਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਮੇਰੇ ਯਤਨ ਉੱਕਾ ਹੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਰਲੀ ਹੋਈ ਹੈ।"

ਜਨਵਰੀ 2018 ਦੇ ਜੈਪੁਰ ਪੁਸਤਕ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਦੀਆਂ 14 ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਛਾਪਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਸਹੀਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੈਸਟਲੈਂਡ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿੰਨੀ-ਕਿੰਨੀ ਰਕਮ ਕਦੋਂ-ਕਦੋਂ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਦਾ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਇਕਰਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਜੇਬ ਤੇ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਲਾਂਗਰੀ ਦਾ ਲਾਂਗਰੀ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਉਹਨੇ ਉਮਰ ਤੇ ਸਿਹਤ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਭੇਜੀਆਂ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਰਮ ਕੰਮ ਵੱਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਜ਼ਿਲਾ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੈ, ਆਖਰ ਉਹਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੰਮ ਮਿਲੇਗਾ, "ਉਮਰ ਭਰ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਆ ਹੀ ਜਾਣ!" ਉਹਨੇ ਸਵੈਜੀਵਨੀ 'ਅੰਧਕਾਰ ਅਤੀਤ, ਅਜਾਨਾ ਭਵਿੱਸ਼ਿਅਤ' ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।

ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਰੀਵਾਦ

ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਜਕ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਉਹ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹੀ। 1960ਵਿਆਂ ਦੀ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਆਗੂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੁੰਡਾ, ਜੋ ਹੁਣ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਕੁੱਦਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਔਰਤ ਸੀ। ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ

ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੇ 'ਪੈਰੀਬਰਤਨ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੁੱਧੀਮਾਨ, ਕਲਾਕਾਰ, ਲੇਖਕ, ਬੀਏਟਰ-ਕਾਮੇ, ਆਦਿ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋ ਗਏ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ "ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸਣਿਸ਼ੀਲਤਾ" ਦਿਖਾਈ, ਉਹ ਉਹਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਝਿਜਕੀ।

ਮਹਾਂਸਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਜਾਂ ਮੂਰਖਾਨਾ ਗੱਲਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। 2010 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕੀਤੀ, ਉਹਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਤਾੜਨਾ ਕਰ ਦੇਣੀ ਠੀਕ ਸਮਝੀ, "ਬੋਕਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋ ਕੋਰਬੋ ਨਾ", ਭਾਵ ਕੋਈ ਮੂਰਖਾਨਾ ਸਵਾਲ ਨਾ ਕਰੀ। ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ

ਡਾ. ਸੁਖਪਾਲ ਸੰਘੇੜਾ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ

ਪੁੱਠੇ ਕੌਮਿਆਂ 'ਚ ਫ਼ਸੀ ਅਕਲ ਅਸੀਂ ਰੱਟਾ ਲਾਇਆ

ਜੋ ਰਸੂਲ ਹਮਜ਼ਾਤੋਵ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:
"ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਬੀਤੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਂਗੇ
ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਲੋਂ ਤੋਪ ਨਾਲ ਫੁੱਡੇ ਜਾਉਗੇ।"

ਅਸੀਂ ਭੂਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੋਜ ਨੂੰ
ਇਸ ਫ਼ੁਰਮਾਣ ਪੱਠੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਮੂੰਹ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਖ਼ੂਰਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ
ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਭਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਇਦ ਰਸੂਲ ਹਮਜ਼ਾਤੋਵ ਅੰਕਲ ਸਾਡੀ
ਅਕਲ ਵਿਚ ਰੁਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ
ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਉਣਾ

ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੋਵੇ:

ਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਭਲਕ ਬਣਾਉਂਗੇ
ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਵਲੋਂ ਬਿਨਾਂ ਖ਼ੂਨ ਖ਼ਰਾਬੇ
ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਸਾਬਤੇ ਨਿਗਲੇ ਜਾਓਗੇ।

ਜਦ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਦੇ ਤੁਰਲਿਆਂ ਵਾਲੇ
ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ
'ਵਿਦੇਸ਼ੀ' ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਢਿੱਠਾਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ
ਲਈ

ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ਜਹਾਜ਼ੇ
ਚੜ੍ਹਾਉਣਗੇ,
ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਬਾਅਦ ਤਿੰਨ ਪੈਂਗ ਲਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ
ਮਨਾਉਣਗੇ।

ਕੱਲ ਤੋਂ ਕੱਲ ਦਾ ਗਧੀ-ਗੋੜੂ
ਗੁਜ਼ਰੇ 'ਕੱਲ੍ਹ' ਦੇ ਸੰਗ ਸੰਗ ਆਉਣੇ

ਵਾਲਾ 'ਕੱਲ੍ਹ' ਵਸੇਂਦਾ ਹੈ।
ਦੋਹਾਂ ਕੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ
ਕੌਮ ਦਾ 'ਅੱਜ' ਨਠੇਂਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਹਨੇ-ਕੌਮ 'ਚ 'ਭਲਕ' ਨਿੱਤ ਨੇਮੇ
ਫ਼ਾਸੀਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ,
ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਨਾਚ ਸਫ਼ਰ ਨਹੀਂ
ਗਧੀ-ਗੋੜੂ ਕਰੇਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸੀ ਕੌਮ ਦੀ 'ਅਕਲ' 'ਸਿਆਣਪ'
ਤਾਈਂ ਉਲੰਘ ਨਾ ਪਾਂਦੀ ਹੈ,
ਤਰਕ ਕੌਮ ਦਾ ਵਿਚ ਚਲਾਕੀ
ਜਾਂ ਤੁੱਕਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਹੀਉਂ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ
ਨਿਕਲ ਲੈਨਿਨ ਮਾਓ ਚੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਸਿਧਾਂਤੇ ਇੰਨਕਲਾਬ ਧਰਮ ਦੇ
ਖ਼ੂਹੇ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ

ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤਹਿਤ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਚੰਗੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪਸ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀਆਂ ਨਾਮਵਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਿੱਲੀ, ਮੁੰਬਈ, ਚੇਨਈ, ਕੋਲਕਾਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਡਿਗਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅਰਬਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸ ਸ ਫੀਨਾ

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉੱਚੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵੱਲ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਉੱਥੇ ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨੌਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪੱਖ ਘੋਖਦਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਅਤੇ ਕੀ ਉਸ ਲਾਭ ਤੱਕ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਪਹੁੰਚ

ਬਣੇਗੀ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਪਰ ਦੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਫੀਸਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਸਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸਿਹਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ। ਤੀਸਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ

ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੇ ਇਨਲਕਾਬ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਦੇਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ

ਵਿਚ 7.7 ਲੱਖ; ਹੁਣ 2024 ਤੱਕ 18 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ 2800 ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਦਾ ਧਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ 2024 ਤੱਕ ਵਧ ਕੇ 8000 ਕਰੋੜ ਡਾਲਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੱਖ ਵੀ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੇਰਲ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੇ ਸਰਵੇ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ

ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਧ ਵਰਗ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ 10+2 ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੌਰਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਵੀ ਕੌਰਸ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਉੱਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਲੱਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 8 ਲੱਖ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ

ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਧ ਵਰਗ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ 10+2 ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੌਰਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਵੀ ਕੌਰਸ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਉੱਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਲੱਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 8 ਲੱਖ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ

ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਧ ਵਰਗ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ 10+2 ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੌਰਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਵੀ ਕੌਰਸ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਉੱਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਲੱਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 8 ਲੱਖ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ

ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਧ ਵਰਗ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ 10+2 ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੌਰਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਵੀ ਕੌਰਸ ਲਈ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਉੱਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ 'ਤੇ ਲੱਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ 8 ਲੱਖ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਭਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਯੂ.ਜੀ.ਸੀ.) ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨ (1948-1949) ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚੋਂ 800 ਤੋਂ ਵੱਧ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਖਰੜਾ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਟਾਈਮਜ਼ ਹਾਇਰ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ-2023 ਦੀ ਰੈਂਕਿੰਗ ਤਹਿਤ ਐਲਾਨੀਆਂ ਉੱਪਰਲੀਆਂ ਪੰਜ ਸੌ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪਸ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਲਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਰੜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਨ ਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਗੁਣਾਤਮਕ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨਾਲ ਕੌਰਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਫੈਕਲਟੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪਸ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੂੰਜੀ, ਫੰਡ ਵਜੋਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਉਹ ਆਜ਼ਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਫੀਸਾਂ/ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ/ਭੱਤੇ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਖਰੜਾ ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰਮਾਏ ਤੇ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੀ ਚਕਾਚੌਂਧ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੱਧ-ਵਰਗ ਤੇ ਉੱਪਰਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਢਾਂਚੇ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮੰਡੀ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਸਕਣ।

ਭਾਰਤ ਚੀਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵੱਡਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੀ ਇਹ ਆਪਣਾ ਸਿਲੇਬਸ ਆਪ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਰਟਸ ਨਾਲ ਸਾਇੰਸ, ਕਾਨੂੰਨ, ਨਰਸਿੰਗ, ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਜਾਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸਿਹਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ ਸੰਕਟ ਦਾ ਦੌਰ

ਲਿਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ 6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ 2009 ਤੋਂ 2014 ਤੱਕ ਸਿਰਫ਼ 0.7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (ਬਜਟ ਦਾ 3.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ), 2014-2019 ਤੱਕ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ 0.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (ਬਜਟ ਦਾ 2.8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤੱਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਫੀਸਾਂ/ਫੰਡਾਂ ਉੱਪਰ ਹੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਨ ਤੇ ਗੈਰ-ਅਧਿਆਪਨ ਅਮਲੇ ਦੀ

ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ 2015 ਦੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 90 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਖਰੜੇ ਤੇ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ 300 ਖੋਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵੱਲ ਇੱਕ ਵੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਪੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਭੱਤੇ ਮਸਾਂ ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਲਈ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਫੰਡ ਬਚਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਖੋਜ ਮੁਤਾਬਕ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ 3 ਕਰੋੜ 82 ਲੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ 28 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਖਰਚ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। 2021 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ 6549 ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਸਨ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ 375 ਅਸਾਮੀਆਂ ਹੀ ਭਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਨ ਅਮਲੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ 62 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ

ਡਾਲਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ/ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਮੰਡੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਪੈਨਸਲਵੇਨੀਆ, ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਆਦਿ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪਸ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਦਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਜਮ੍ਹੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਸਪੇਸ ਨੂੰ ਪੂੰਜੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਵੇਚਣਾ ਅਤੇ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸੀਮਿਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਲੇ ਕੌਰਸਾਂ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਿੱਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ-2020 ਤੇ ਖਰੜੇ ਰਾਹੀਂ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਰਾਜ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਦੀ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤੀ ਨਾਲ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਬਰਾਬਰੀ, ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਤੇ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿਚ ਦਹਾਕਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਬਣੀ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੈਰ-ਬਰਾਬਰੀ ਮੁੜ ਵਧੇਗੀ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਆਪ ਹੀ ਮਰ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਾਂ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਆਤਮ-ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਕੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੀਆਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਟੀਚਿੰਗ ਤੇ ਰਿਸਰਚ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 2016 ਅਨੁਸਾਰ) 2003 ਤੋਂ 2017 ਤੱਕ 85 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਭਾਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤੇ ਇੰਜਨੀਅਰ ਅਮਰੀਕਾ ਚਲੇ ਗਏ। 2017 ਵਿਚ 5.55 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 11 ਬਿਲੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨ ਡਾਲਰ ਖਰਚਦੇ ਸਨ। ਚੈਂਬਰ ਆਫ ਕਾਮਰਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਲ 62.3 ਬਿਲੀਅਨ

ਖ਼ਤਰੇ 'ਚ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ!

ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਚ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ, ਸਾਲ 2021 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕੋਵਿਡ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2011 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 81.5 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੌਮੀ ਖਾਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਰਿਆਇਤ ਜਾਂ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਲ 2021 ਦੇ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਲਾਹੀ
ਫੋਨ: 98158-02070

ਅੰਕੜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ 10 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। 2023 ਦੇ ਇਸ ਗਣਤੰਤਰ ਦਿਵਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਗਣਤੰਤਰ ਦੇ 73 ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 75 ਵਰ੍ਹੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ 'ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਹੋਤਸਵ' ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੇਸ਼, ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ, ਬਿਜਲੀ, ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਮਕਾਨ, ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫੈਡਰਲ ਢਾਂਚਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਿਆਪਾਲਿਕਾ ਨਾਲ ਵੀ ਮੱਥਾ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੁੱਭ ਸ਼ਗਨ ਹੈ? ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੇਖਣਯੋਗ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਦਾਗੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ

ਹੁਣ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਕਮਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ, ਰਾਜਨੇਤਾਵਾਂ, ਲੋਕ ਸੇਵਕਾਂ ਅਤੇ ਧੰਨ ਕੁਬੋਰ ਘਰਾਣਿਆਂ 'ਚ ਅਪਵਿੱਤਰ ਗੱਠਜੋੜ ਨੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਸਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰਾ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹੁਬਲੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਵਾਂਪਨ ਕਿਵੇਂ ਪੁੰਗਰੇ, ਆਪਸੀ ਸਦਭਾਵ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ?

ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਸਰਵਜਨਕ ਜੀਵਨ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 73 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਮੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕਾਂ, ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ 'ਚ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰੀ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਬੀਤਣ ਬਾਅਦ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਮਾੜੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ, ਚੱਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਨੁਕਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸਣ ਲਈ ਆਈ.ਟੀ. ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਖ਼ਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਆਨ ਲਾਈਨ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੋਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਹਟਾਉਣ

ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਗੈਰ ਵਾਜਬ ਪੌਸਟਾਂ ਵੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਾਲ 1975 'ਚ ਲਗਾਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਵਲੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉੱਤੇ ਵੱਡੇ ਸਵਾਲ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਭੜਕਿਆ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ, ਸੀ.ਏ.ਏ. ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ, ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੋਰਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜਿਹੜਾ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾਅ (ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਰਾਜ) 'ਚ 140 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ 77ਵਾਂ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਵਰਲਡ ਜਸਟਿਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ-2022, ਵਲੋਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਰੂਲ ਆਫ ਲਾਅ ਸਬੰਧੀ 26 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ

ਹੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਥਾਂ 140 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 94 ਵਾਂ, ਸਿਵਲ ਜਸਟਿਸ (ਨਾਗਰਿਕ ਨਿਆਂ) 'ਚ 111, ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਜਸਟਿਸ (ਅਪਰਾਧਕ ਨਿਆਂ) 'ਚ 89 ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤੀ 'ਚ 93ਵਾਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਧਰਮ

ਅਤੇ ਜਾਤ ਅਧਾਰਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੰਬਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ, ਹਿੰਦੂ ਗੌਰਵ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਪੱਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਚਿਤਵਿਆ ਸੀ?

ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਖ਼ਤਰੇ ਸਹੇੜੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ

ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਭੁੱਖਮਰੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨਾਲ ਨਪੀੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ 121 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ 107ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਵ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਥਾਨ 189 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ 131ਵਾਂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਪ੍ਰੈਸ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 142 ਰੈਂਕ 'ਤੇ ਸੀ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ 150ਵੇਂ ਰੈਂਕ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 121 ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਇਸਦਾ ਸਥਾਨ 107ਵਾਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਚ ਇਕ ਸਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ 64 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ 59ਵੇਂ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੈ।

ਮੌਦੀ ਦੌਰ 'ਚ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ ਗਲਬੇ 'ਚ ਗਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਕੜ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਰਥਪਤੀਆਂ, ਖਰਬਪਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਕੋਵਿਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਆਮ ਲੋਕ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਸਾਧਨ ਹੀਣ ਹੋਏ ਹਨ।

1947 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇਸ਼ 17 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਅਤੇ 389 ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਹਰਬੇ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਖੋਰੇ ਜਾਣਾ ਕਿਧਰ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ? ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਬਣਾ ਦੇਣਾ ਕਿਧਰ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ? ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਘਟਣਾ, ਗਰੀਬ-ਅਮੀਰ ਦਾ ਪਾਤਾ ਹੋਰ ਤਿੱਖਾ ਹੋਣਾ, ਜਮਾਤੀ ਧਾਰਮਿਕ ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜਤ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ?

ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ

ਚੀਨੀ ਡੋਰ

ਚੀਨੀ ਡੋਰ ਨਾਲ ਜੋ ਪਤੰਗ ਉਡਾਉਂਦਾ, ਸਭ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਜੋਖਮ 'ਚ ਪਾਉਂਦਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਪੰਛੀ ਵਿਚਾਰੇ, ਸੋਭਦੇ ਨਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨਜ਼ਾਰੇ। ਵਪਾਰੀ ਜਿਹੜੇ ਟਿੱਚ ਸਮਝਣ ਪਾਬੰਦੀ, ਥਾਣੇ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਓ ਚੰਗੀ। ਦਰਜ ਕਰਾਓ ਕੁਝ 'ਤੇ ਐਫ ਆਈ ਆਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਸੁਧਾਰ। ਮੋਹੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਕਿੰਨੇ ਚੀਰੇ, ਦਿਕਸੂ ਆਖਦੀ, ਛੱਡਦੇ ਇਹਨੂੰ ਵੀਰੇ। ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਵੇਖਦੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਫਾ, ਆਓ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਕਰੀਏ ਦਫਾ। ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪੈਣ, ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕ, ਰਲ-ਮਿਲ ਹਾਦਸਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਈਏ ਰੋਕ। ਰੋਣਕ, ਈਸਟਾ ਨੇ ਡੋਰ ਸੁਤੀ ਹੈ ਕੱਲ੍ਹ, ਭੌਰਾ ਨੀ ਤੱਕਦੇ ਓਹ ਚੀਨੀ ਡੋਰ ਵੱਲ।

-ਚਮਨਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ
95010-33005

ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ

ਬੋਮੱਸਮੇ ਤੂਫਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਬੋਗੈਰਤ ਇਨਸਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ, ਮਚੀ ਹਫਤਾ ਦਫਤੀ ਉਲਝੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਸੋਨ ਸੰਤਾਲੀ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਾਈਂ, ਅਸੀਂ ਜਾਣ ਗਏ ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਈਮਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਭੈਅ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੋਂ ਰਲ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਕਮਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਹੁਣ ਕਾਹਦਾ, ਬਾਗੀ ਹੋ ਗਏ ਜਦ ਦੇ ਮੌਤ ਦੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਚਿਹਰੇ ਲਿਸਕੇ ਪੁਸ਼ਕੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਨੇ ਵਿਗੜੀਆਂ ਯਾਰੇ ਰੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਪੱਟੀ ਜਵਾਨੀ, ਬਾਕੀ ਦੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਕਾਗਜ਼ੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਨ ਜੋ ਯੋਧੇ, ਦੀਨ ਇਮਾਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਖੋਖਲੇ ਹੋਏ ਬਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਪਏ ਸੌਦਾ ਵੇਚਣ ਡੋਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਬੋਦਲਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖਵਿੰਦਰਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਹੈ ਘਰ 'ਚ ਵਸੇ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਤੋਂ, ਹੁਣ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

-ਸੁੱਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੋਦਲਾਂਵਾਲਾ
ਫੋਨ: 360-281-2624

ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ

*****

ਰਿਸ਼ਤੇ ਟੁੱਟੇ ਨਬਜ਼ਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ, ਕਰੇ ਕਤਲ-ਏ-ਆਮ ਗਏ, ਰੌਦੀ ਰਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਖੜ੍ਹ ਕੇ, ਬੜੇ ਲਾਚਾਰ ਬੋਨਾਮ ਗਏ। ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਬਚਪਨ ਖੁੱਸੇ, ਮਾਵਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਖੁੱਸ ਵੀਰ ਗਏ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਿਨ ਜੋ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੀਨਾ ਚੀਰ ਗਏ।

ਕਿੰਝ ਮਨਾਈਏ ਖੁਸ਼ੀ ਯਾਰੇ, ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਸੀ ਲੱਗ ਢੇਰ ਗਏ, ਵੰਗਾਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਸਾਂਝਾਂ ਟੁੱਟ ਕੇ, ਪੌਟੇ ਸੀ ਖਿਲਰ ਚੁਫੇਰ ਗਏ। ਵਿਚ ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਖੱਜਲ ਹੋ ਕੇ, ਸਹਿਮੇ ਸਹਿਮੇ ਝੱਟ ਗੁਜ਼ਾਰ ਗਏ, ਰਾਜਿਉਂ ਰੰਕ ਬਣਾਏ ਭਾਗਾਂ, ਕੈਪੀਂ ਰੁਲ ਵਕੜੋਂ ਪਾਰ ਗਏ।

ਖੱਟਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾ ਖੱਟ ਗਏ, ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਕਮਾਲ ਗਏ, ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਖੁਆਬ ਦਿਖਾਏ, ਤੇ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਵਿਖਾਲ ਗਏ। ਗਰੀਬ ਦੱਬੇ ਨੇ ਡੂੰਘੀ ਖਾਈ, ਅਮੀਰਾਂ ਸੰਗ ਭਿਆਲ ਗਏ, ਦਿਖਾ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਫੋਕੇ ਸੁਫਨੇ, ਅਸਲੀਅਤੋਂ ਮੁੱਖ ਟਾਲ ਗਏ।

ਰੱਖਿਐ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ੀਂ ਗਹਿਣੇ, ਚੁੱਕ ਕਰਜ਼ੇ ਉਸ ਪਾਰ ਗਏ, ਮਾਲ ਚੋਰੀ ਦੇ ਲਾਠੀ ਦੇ ਗਜ਼, ਖੁਦ ਹਿੱਸੇ ਪਾ ਪਾ ਸਾਰ ਗਏ। ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ, ਮਜ਼ਹਬ, ਪਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਲ ਹਾਰ ਗਏ,

ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਜਹਾਲਤ, ਨ ਸੋਝੀ, ਕਮੀਆਂ ਦਿਲੋਂ ਵਿਸਾਰ ਗਏ। ਫਿਰ ਵੀ : ਵਤਨ ਮੇਰੀ ਦੀ ਪਾਕ ਹੈ ਮਿੱਟੀ, ਲੱਗਿਆ ਇੱਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਖਮੀਰ, ਧੁਰ ਤਾਈਂ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵਸਿਆ, ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾ ਆਖੇ ਜਮੀਰ।

ਸਾਦ ਮੁਰਾਦੇ ਲੋਕੀਂ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਦਲੇਰ ਸੂਰਬੀਰ, ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ, ਕਰੀਏ ਰਾਖੀ ਫਰਜ਼ ਅਖੀਰ।
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ

ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ

ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਾਂ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ-ਚੌਗੇ ਪਰਚਮ ਨੂੰ ਰਲ ਕੇ, ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਉਣਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ, ਅਧਿਆਤਮ ਦਾ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਬਲੀਦਾਨੀਆਂ ਸਾਨੂੰ, ਦੇਸ਼-ਸੇਵਾ ਦਾ ਢੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ-ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਵਿਚ ਆਪਾਂ ਨੇ, ਅਣਖ ਦਾ ਬੀਜ ਉਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਾਂ...।

ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਹੀ ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ, ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਹੀ ਚੰਗੇ ਨੇ। ਇੱਕੋ ਜੋੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਭਾਵੇਂ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਨੇ। ਗਲੀ-ਗਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ, 'ਨਵ-ਸੰਗੀਤ' ਸੁਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਾਂ...।

ਕਵੀ-ਕਵੀਸ਼ਰਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ, ਐਸੀ ਕਲਮ ਚਲਾਈ ਹੈ। ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਏਕੇ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਈ ਹੈ। ਭੁੱਲਿਆਂ ਤੇ ਰੁੱਸਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ, ਮਾਨਵ-ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਾਂ...।

ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਮੁਸਲਿਮ, ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਨੇ। ਸਾਂਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕੀ-ਪੀੜੀ, ਹਿੰਦ-ਗਗਨ ਦੇ ਇੰਦੂ ਨੇ। ਏਕੇ ਵਿਚ ਏਦਾਂ ਹੀ ਹਰਦਮ, ਸੁਰ ਤੇ ਤਾਲ ਮਿਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਾਂ...।

ਧਰਤ ਨੂੰ ਰੱਖੀਏ ਹਰੀ-ਭਰੀ, ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਸ ਦੂਰ ਰਹੀਏ। ਮੰਦਾ ਬੋਲ ਨਾ ਮੂੰਹੋਂ ਕੱਢੀਏ, ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਮਿਲ ਬਹੀਏ। ਨਾਲ 'ਚੁਹੀ' ਦੇ 'ਕੱਠੇ' ਹੋ ਕੇ, ਗੀਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਗਾਉਣਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਪਾਂ, ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ-ਚੌਗੇ ਪਰਚਮ ਨੂੰ ਰਲ ਕੇ, ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਉਣਾ ਹੈ।
-ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

ਜੀਨ-ਯੁਕਤ ਫਸਲਾਂ ਬਾਰੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ

ਖੇਤੀ ਜਿਣਸਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਖੁਰਾਕ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੰਡੀ ਲਈ ਵੇਚਣ ਲਈ ਤਾਂ ਕੀ ਬਚਣਾ ਸੀ, ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਰਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦਾ ਆਟਾ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਲਈ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਟੱਬਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਲਈ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜੌਅ ਅਤੇ ਜਵਾਰ ਹੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਣਕ ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਉਪਰ ਘਾਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ-ਖੇਤੀ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖੋਜੀਆਂ ਤੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਨੇ 16 ਜਨਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਜੀਨ ਸੋਧਕ ਸਰ੍ਹੋਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠਕ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹਯੋਗ ਕੌਂਸ਼ਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਹੋਈ ਚਰਚਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਿਕਲੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਨਾਲ ਬਾਵਾਸਤਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਭ ਸੁਚੁਆਤ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਰਲਵਾਂ-ਮਿਲਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਯੂਰਪ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਪੁਕਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਪੇਟੈਂਟ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਮੌਨਸੈਂਟੋ ਵਰਗੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਬਦਲਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਜਾਂ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਮਰੀਕਨ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਮੇਤ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਫਸਲਾਂ ਦੁਆਲੇ ਜੁੜੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਸਦਕਾ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਮਾਹਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਕੀ ਇਹ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਆਮ ਨਿਯਮ ਵਜੋਂ (ਜੰਗੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਹਰੇਕ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਹੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕੁੱਝ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਵਿਚ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਲਾਲਚੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਹਵਾਸ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ, ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਕਾਰਖਾਨੇ ਲੱਗਣਗੇ, ਹਵਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਕੀ ਇਹਦੇ ਲਈ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਜਾਂ ਖੋਜ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜਾਮਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਅਦਾਰੇ?

ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਐੱਮ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਪਾਬੰਦੀ ਹੋਰ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਤ

ਕਰੇਗੀ। ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਵਾਧਾ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਵਧੀ ਹੋਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਾਰਨ ਵਾਧੂ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੀਜ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿੱਜੀ

ਇਕਦੁਆਰਾ, ਨਵੇਂ ਬੀਜਾਂ ਨਾਲ ਗੁਆਂਢੀ ਖੇਤ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਲਾਗ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਜੀਨ ਸੋਧਕ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟ ਤੱਕ ਰਸਾਈ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਬੀਜਾਂ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਉਪਜ ਉਪਰ ਬਾਇਓਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਮਾਤੇ ਅਸਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਵੀ ਖੋਜ ਆਧਾਰਤ 1997 ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਤਾਂ ਆਰਥਿਕ ਖੋਜ ਸੇਵਾ (ERS) ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ, ਫਸਲ ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੀਨ ਯੁਕਤ (ਜੀ ਐੱਮ) ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਨਦੀਨਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਦੀਆਂ ਬੀ.ਟੀ. ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ 'ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਧਾ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਇਓਵਾ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੀਟੀ ਫਸਲਾਂ ਗੈਰ-ਬੀਟੀ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ 377 ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ ਬੀਜਾਂ ਨਾਲ ਉਗਾਈ ਗਈ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਪ੍ਰਤੀ ਖੇਤ ਵਿਚ 56 ਕੁਇੰਟਲ ਦੀ ਉਪਜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਗੈਰ-ਜੀ ਐੱਮ ਬੀਜਾਂ ਨਾਲ ਉਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੇ 51 ਕੁਇੰਟਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਿੱਤੀ।

ਈ.ਆਰ.ਐਸ. ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀ ਐੱਮ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ, ਤਾਂ ਨਦੀਨ ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਕਮੀ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਗਲਾਈਫੋਸੇਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਖੋਜ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਇਹ ਕਮੀ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਕਈ ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ ਬਨਾਮ ਨਦੀਨ ਤੇ ਕੀਟ ਨਾਸ਼ਕਾਂ

ਵਿਚ ਗਹਿਰਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰੰਤੂ ਆਇਓਵਾ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੀ ਐੱਮ ਫਸਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਜੀ ਐੱਮ ਫਸਲਾਂ 'ਤੇ 18% ਅਤੇ ਜੀ ਐੱਮ ਫਸਲਾਂ 'ਤੇ 12% ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

ਪੱਛਮੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀ ਐੱਮ

ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਲ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀ ਐੱਮ ਫਸਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ ਜੀ ਐੱਮ ਫਸਲ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਲਈ ਸੰਭਾਵਤ ਪਰ-ਪਰਾਗਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜੀ ਐੱਮ ਜਾਂ ਜੈਵਿਕ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੀ ਐੱਮ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਜੀ ਐੱਮ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰ ਪਰਦਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਜੀ.ਐਮ. ਭੋਜਨ ਸਪਲਾਈ ਵਿਚ ਅਣਜਾਣ ਐਲਰਜੀਜ਼ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਲਰਜੀਜ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਐਲਰਜੀਜ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਨਗੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਹਤ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੋਗ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀ ਐੱਮ ਉਤਪਾਦਾਂ ਅਤੇ ਐਲਰਜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਾਲੇ ਕਥਿਤ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਭੋਜਨ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੀ.ਐਮ ਸਨਅਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਘੋਖੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਬੱਧੀ ਖਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਅਪਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਜ ਉਪਜਾਊ ਖੇਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਜੋੜਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਲਾਗ ਦਾ ਘੱਟ ਖਤਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ ਜਾਂ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਹਵਾ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਗਦੀ।

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਘੱਟ ਬੀਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਘੱਟ ਢੁਕਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਕੀ ਮੰਡੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਡੀਆਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜੋਖਮ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੁਆਫਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

ਫੇਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੀਨ-ਯੁਕਤ ਸਰ੍ਹੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਪਰੀਖਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮੰਦੇ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਵਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜੀ.ਐੱਮ. ਬੀਜਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਰੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਖ਼ਦਸ਼ੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਕਰਮ ਬਰਸਟ

ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਆਈਆਂ। ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਪੱਛਮੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਉਪਜਾਊ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਚੋਣਵੇਂ ਖਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਤਕਨੀਕ ਵਰਤੀ ਗਈ, ਉਸ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਿਆ ਸਗੋਂ ਕਣਕ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਸ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੇਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਰਵਾਇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿੱਲਤ, ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹਵਾ ਪਰਦੂਸ਼ਣ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਿਹਤ ਵਿਚ ਨਿਘਾਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚੋਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ, ਕੰਮ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਕੋਟੌਤੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵਿਹਲਤਪੁਣੇ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵੀ ਵਧਿਆ। ਖੇਤੀ ਅੰਦਰ ਹੋਏ ਤੇਜ਼ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗਿਣਨਯੋਗ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਈ। ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਫੈਲਾਅ ਹੋਇਆ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਬਿਜਲੀ ਮਹਿਕਮਾ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਅੰਦਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਚੌਖਾ ਮੱਧ ਵਰਗ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ।

ਹਰ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ, ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਝਾੜ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਜੋ ਅਕਸਰ ਦੋ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਜੀਨ ਸੋਧੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜੀਨ ਸੋਧੇ ਬੀਜ ਭਾਵ ਜੈਨੇਟਿਕਲੀ ਮੋਡੀਫਾਈਡ (ਜੀ ਐੱਮ) ਬੀਜ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ। ਜੀਨ ਯੁਕਤ ਬੀਜ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਨ-ਯੁਕਤ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਰੀਕਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਸ-ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੋਧਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੀਜ ਦਾ ਜੀਨ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੀਜ ਦੇ ਡੀ ਐਨ ਏ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਇਹ ਵਿਧੀ ਵਧੇਰੇ ਕੁਸ਼ਲ, ਘੱਟ ਖਰਚੀਲੀ ਅਤੇ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ, ਬਾਕੀ ਜੈਵਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ

ਰਾਜੇਸ਼ ਜਦੋਂ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਪਾਰਟੀ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀ ਪੱਚੀਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ 'ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ

- * ਮੂਲ : ਸੁਭਾਸ਼ ਨੀਰਵ
- * ਅਨੁ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

ਚੰਗਾ-ਖਾਸਾ ਇਕੱਠ ਸੀ। ਕੁਝ ਵੀਆਈਪੀ ਚਿਹਰੇ ਵੀ ਦਿਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਰਾਜੇਸ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ, ਹੈਲੋ-ਹਾਏ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਾਂਚ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਾਲੀ ਗੋਲ ਮੇਜ਼ ਵੱਲ ਚੱਲ

ਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਦੋਸਤ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ।

‘ਕੀ ਗੱਲ ਬਈ, ਬੜਾ ਲੇਟ ਆਇਐ?’ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

‘ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਬੜਾ ਬਿਜ਼ੀ ਲੇਖਕ ਹੈ ਯਾਰ। ਸਮਾਂ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲਦੇ ਇਹਨੂੰ?’ ਸੰਜੇ ਨੇ ਪਨੀਰ-ਟਿੱਕੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੀਸ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਵਿਅੰਗ ਕੀਤਾ।

‘ਧੜਾਧੜ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਬਈ ਤੇਰੀਆਂ। ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੂੰ?’ ਇਹ ਅਨੁਪਮ ਸੀ, ਜੀਹਨੇ ਦਾਰੂ ਵਾਲੇ ਗਲਾਸ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

‘ਹੋਰ ਸੁਣਾ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰਾਂ-ਦੋਸਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਐਂ ਤੂੰ। ਪਤਾ

ਲੰਗੜੀ ਸੋਚ

ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਐਰੋ-ਗੈਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਲਿਖਦਾ ਰਹਿੰਨੈ। ਕਦੇ ਸਾਡੀ ਕਿਤਾਬ ਵੱਲ ਵੀ ਝਾਕ ਲਿਆ ਕਰ ਯਾਰ!’ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਮੇਸ਼ ਬੋਲ ਪਿਆ।

‘ਓ ਬਈ, ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਜਨਾਬ ਯੁਵਾ-ਲੇਖਕ ਕੌਸ਼ਲ 'ਤੇ ਫਿਦਾ ਨੇ।’ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ।

‘ਉਹ ਲੰਗੜਾ?’ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਖਾਲੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਜੇ ਬੋਲਿਆ।

‘ਹਾਂ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ

ਕੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਹ ਜਨਾਬ ਆਏ ਦਿਨ ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਟੀਸੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਰੱਖਦੇ ਨੇ।’ ਅਨੁਪਮ ਨੇ ਮੂੰਹ ਬਣਾਇਆ।

‘ਉਹਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਲੰਗੜਾ ਹੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਉਹ ਚਹਿਲ-ਕਦਮੀ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬੱਕ-ਹਾਰ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਹਿ ਜਾਵੇਗਾ ਲੰਗੜਾ, ਵੇਖ ਲੈਣਾ!’ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੁੱਕ ਦਿੱਤੀ।

ਰਾਜੇਸ਼, ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਥੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਨਜ਼ਰ

ਹਿੰਦੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, ‘ਸੁਣੋ ਬਈ, ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਕਲਮ ਚਲਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲੱਤ ਨਹੀਂ। ਉਹਦਾ ਸਰੀਰ ਵਿਕਲਾਂਗ ਹੈ, ਕਲਮ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਕਲਮ, ਹਰ ਫਰੰਟ 'ਤੇ ਵਿਕਲਾਂਗ ਲੱਗਦੇ ਹੋ। ਘਿਸਰਦੇ ਰਹੋ, ਇਉਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਵਿਕਲਾਂਗਤਾ ਨਾਲ।’ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਮੁੜਿਆ ਅਤੇ ਲਾਂਚ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਹਾਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਡਿਨਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਪੰਜ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ 'ਫਾਦਰ'

ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰ ਪੰਜ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ 'ਫਾਦਰ' ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਨਿਚੁਧ ਰੋਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਿਪਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ 'ਦਿਲ ਬੇਚਾਰਾ' ਦੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸੰਜਨਾ ਸਾਂਘੀ ਅਤੇ 'ਬੰਗਲੋਰ ਡੇਜ਼' ਦੀ ਪਾਰਵਤੀ ਤਿਰੂਵੇਡੂ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪੰਜ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਸੰਜਨਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਚ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ। ਪੰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਫਿਲਮ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਧੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਠਾਠਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।" ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜ ਫਿਲਮ 'ਮੈਂ ਅਟਲ ਹੂੰ' ਲਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ।

-ਕੁਦਰਤ ਕੌਰ

ਆਲੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮ

ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮ 'ਹਾਰਟ ਆਫ ਸਟੋਨ' 11 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਗੈਲ ਗੋਦੋ ਅਤੇ ਜੈਮੀ ਡੌਰਨਨ ਮੁੱਖ ਅਦਾਕਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਨੈਟਫਲਿਕਸ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਨੈਟਫਲਿਕਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੈਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਟੀਜ਼ਰ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਆਲੀਆ ਦੇ ਪਤੀ ਰਣਬੀਰ ਕਪੂਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਜਾਨਵਰ' ਵੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ 'ਹਾਰਟ ਆਫ ਸਟੋਨ' ਦਾ

ਆਮਨਾ ਕੌਰ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਟੌਮ ਹਾਰਪਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਟੌਮ ਕਰੂਜ਼ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਇੰਪੋਸੀਬਲ ਵਰਗੀ ਲੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਗੈਲ ਗੋਦੋ, ਜੈਮੀ ਡੌਰਨਨ ਅਤੇ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੋਫੀ ਓਕੋਨਡੋ, ਮੈਥਿਸ ਸਵੇਗੋਫਰ, ਜਿੰਗ ਲੁਸੀ ਅਤੇ ਪੌਲ ਰੈਡੀ ਅਦਾਕਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਅਗਲੀ ਵਾਰ 'ਰੋਕੀ ਔਰ ਰਾਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ' ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਧਰਮਿੰਦਰ, ਜਯਾ ਬੱਚਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਾਨਾ ਆਜ਼ਮੀ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ। ਇਹ ਫਿਲਮ 28 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 15 ਮਾਰਚ 1993 ਨੂੰ ਜਨਮੀ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਿਲਮੀ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਕਰਨ ਜੌਹਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸਟੂਡੈਂਟ ਆਫ ਦਿ ਯੀਅਰ' ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ 2012 ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਖੂਬ ਹਿੱਟ ਰਹੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦਾ ਫਿਲਮਫੇਅਰ ਇਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉੱਝ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ 1999 ਵਿਚ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਸੰਘਰਸ਼' ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰਾ ਪ੍ਰਿੰਟੀ ਜ਼ਿੰਟਾ ਦਾ ਬਚਪਨ ਵਾਲਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਹਾਈਵੇਅ' ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। 'ਉੱਝਤਾ ਪੰਜਾਬ' ਵਿਚ ਵੀ

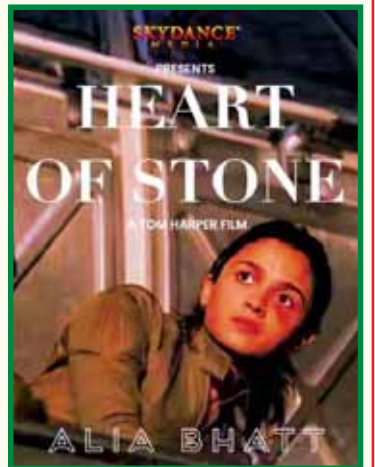
ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਹੋਈਆਂ। 2018 ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ 'ਰਾਜ਼ੀ' ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਰੀਅਰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ 'ਤੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ 'ਗੰਗੂਬਾਈ ਕਾਠੀਆਵਤੀ' ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਮਨਵਾਇਆ। ਹੁਣ ਉਹ

'ਹਰਟ ਆਫ ਸਟੋਨ' ਨਾਲ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਮ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਐਸ.ਐਸ. ਰਾਜਮੌਲੀ ਜਿਸ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਆਰ.ਆਰ.ਆਰ.' ਗੀਤ 'ਨਾਟੂ ਨਾਟੂ' ਨੂੰ ਗੋਲਡਨ ਗਲੋਬ ਇਨਾਮ

ਮਿਲਿਆ, ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 'ਨਾਟੂ ਨਾਟੂ' ਨੂੰ ਸਰਬੋਤਮ ਓਰਿਜਨਲ ਸੌਂਗ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸਟੀਫਨ ਸਪੀਲਬਰਗ ਤੇ ਜੇਮਜ਼ ਕੈਮਰੋਨ ਵਰਗੇ ਉੱਘੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੇ 'ਐਸ.ਐਸ.ਆਰ.' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਜਮੌਲੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜਮੌਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਪਿਛਲਾ ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਹੈ... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਦਰਸਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ...!" ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਕੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਾਂ ਅਦਾਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸੁਫਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।"

ਅਦਾਕਾਰਾ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਫਿਲਮ 'ਹਾਰਟ ਆਫ ਸਟੋਨ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਨਵਾਬ ਖਾਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੋਲਦੀ ਫਿਲਮ 'ਇਸ਼ਕ-ਏ-ਪੰਜਾਬ' ਉਰਫ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ 1870 ਨੂੰ ਕਸੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਿਮ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਸੰਗੀਤ

ਬਣਾਈਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਧੁਨਾਂ ਤੋਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁਹਰਤ ਕਮਾਈ। ਉਸ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਚਰਚੇ ਕਲਕੱਤਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੰਬੇ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੋਲਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ 2 ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਇੱਕ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਫਿਲਮਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ। ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਉੱਘਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਰੌਸ਼ਨ ਲਾਲ ਸ਼ੇਰੀ ਉਰਫ ਆਰ.ਐੱਲ. ਸ਼ੇਰੀ ਵੀ ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਰੌਸ਼ਨ ਲਾਲ ਸ਼ੇਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਬੋਲਦੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ' ਉਰਫ 'ਜੁਲਮ-ਏ-ਕੰਸ' (1932) ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਨਵਾਬ ਖਾਨ (ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਵਾਦਕ) ਚੁਣਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਉਸਤਾਦ ਬੰਨੂ ਖਾਨ (ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ), ਐੱਮ.ਡੀ. ਖੁਰਸ਼ੀਦ (ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਦਕ) ਤੇ ਜਤੀ ਬਖਸ਼ (ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ) ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਮੋਹਨ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਧਾ ਨੇ 'ਰਾਧਾ' ਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਅਸਲ ਬੁਕਲਿਟ ਮੈਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿੰਦੇ ਫਿਲਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸ਼ਾਹਿਦ ਪਰਦੇਸੀ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੁਲ 29 ਗੀਤ ਸਨ ਜੋ ਗੀਤਕਾਰ ਡੀ.ਐੱਨ. ਮਧੋਕ ਉਰਫ ਪੰਡਤ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਮਧੋਕ ਨੇ ਲਿਖੇ। ਅਦਾਕਾਰਾ ਰਾਧਾ 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਏ ਗੀਤਾਂ 'ਚ 'ਕਯਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜੇ ਪਯਾਰੇ ਮਾਧੋ ਮਦਨ ਮੁਰਾਰੀ', 'ਕਿਤ ਗਏ ਹੈਂ ਬਾਂਕੇ ਬਿਹਾਰੀ ਮੋਹਨ ਮੁਰਲੀ ਬਜਾ ਕੇ' (ਸਮੂਹਗਾਨ) ਸਨ। ਮੋਹਨ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਏ ਗੀਤਾਂ 'ਚ 'ਹਿਰਦਯ ਮੇਂ ਠੇਸ ਲਗੀ ਕੈਸੀ ਮਨ ਮੇਰਾ ਕਯੋਂ ਭਰ ਆਯਾ' ਤੇ 'ਆਓ ਗੋਕੁਲ ਕੀ ਬਾਰ ਬੁਜ ਨਾਰ ਪਯਾਰੀ ਆਓ' (ਸਮੂਹਗਾਨ), ਫਿਲਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਰਦਾਰ ਫੂਲ ਕੁਮਾਰੀ (ਦੇਵਕੀ) 'ਤੇ ਫਿਲਮਾਏ ਗੀਤਾਂ 'ਚ 'ਸੋ ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੇ ਜਾਏ ਵਹ ਪਾਪੀ ਯਹਾਂ ਆਏ' ਤੇ

ਇਹ ਫਿਲਮ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਅਲਫਿਸਟਨ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਾਲ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁਹੰਬਤੀ ਫਸਾਨੇ ਹੀਰ-ਰਾਂਝਾ ਉੱਤੇ ਬਣੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ' ਉਰਫ 'ਹੁਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ' (1932) ਇਸ ਫਿਲਮ ਤੋਂ 7 ਦਿਨ ਬਾਅਦ 9 ਸਤੰਬਰ 1932 ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਟਾਕੀਜ਼ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ' ਉਰਫ 'ਜੁਲਮ-ਏ-ਕੰਸ' ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਜਰਾਤੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਬੋਮਨ ਸ਼ਰਾਫ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੋਲਦੀ ਫਿਲਮ 'ਇਸ਼ਕ-ਏ-ਪੰਜਾਬ' ਉਰਫ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬ' (1935) ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ-ਵਾਦਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਹਿਦਾਇਤਕਾਰ ਜੀ.ਆਰ. ਸੇਠੀ, ਕੈਮਰਾਮੈਨ ਈ.ਆਰ. ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਗਾਇਕਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦੇਸਾ, ਭਾਈ ਛੈਲਾ, ਮਿਸ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਬਾਨੋ, ਮਿਸ ਸਰਲਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਸ਼ਕੀਆ ਅਫਸਾਨੇ 'ਤੇ ਬਣੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ 'ਮਿਰਜ਼ਾ' ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਬਾਬੀ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਅਤੇ 'ਸਾਹਿਬਾਂ' ਦਾ ਪਾਰਟ ਕਸੂਰ ਦੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕਾ ਮਿਸ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਅਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੋਲਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 1933 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। 2 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੈਸਾ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਵਹਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਲਾਹੌਰ, ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਝੰਗ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ 'ਚੋਂ ਸੋਹਣੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਲਏ ਗਏ। ਉਸ ਦੌਰ ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਮਾਂ-ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 129 ਮਿੰਟ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ 24 ਜਨਵਰੀ 1935 ਨੂੰ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਸੈਂਸਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। 29 ਮਾਰਚ 1935 ਨੂੰ ਇਹ ਫਿਲਮ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਪਰਦਾਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਪਰ ਨਾਕਾਮ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਫਿਲਮ ਹਿੰਦੀ (ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਡੱਬ) ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਵੀ 11 ਜਨਵਰੀ 1935 ਨੂੰ ਸੈਂਸਰ ਹੋਈ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਸਿਨਮਾ ਰਿਲੀਜ਼ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੀਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਨ ਪਰ ਕਾਫੀ ਖੋਜਬੀਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਗੀਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜੋ 30 ਮਾਰਚ 1935 ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਉਰਦੂ ਅਖਬਾਰ 'ਦਿ ਡੇਲੀ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੇ ਇੱਕ ਇਸਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਮਿਸ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਬਾਨੋ ਦੇ ਗਾਏ ਤੇ ਉਸੇ ਉੱਤੇ ਫਿਲਮਾਏ ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ- 'ਜੇ ਮੈਂ ਐਸਾ ਜਾਣਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕੀਏ ਦੁੱਖ ਹੋ ਨਗਰ ਢਿੱਡੋਰਾ ਫੇਰਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੇ ਨਾ ਕੋ'। ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਅਮਰ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਸੰਗੀਤਕਾਰ 1941 'ਚ ਆਪਣੇ ਪੁਸ਼ਤੈਨੀ ਸ਼ਹਿਰ ਕਸੂਰ ਵਿਚ 70 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚਲੀ ਤਸਵੀਰ ਕੋਇਟਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਰਹਿੰਦੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਕਦਰਦਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਕਾਸਿਮ ਖਾਨ ਅਜਮੀ ਨੇ ਭੇਜੀ ਹੈ।

ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਸੂਰ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਮੀਆਂ ਅੱਲ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਖਾਨ ਕਲਾਵੰਤ ਕਸੂਰੀ ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੇ ਆਲ੍ਹਾ ਦਰਜੇ ਦੇ ਗਵੰਦੀਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹਾਜ਼ੀ ਮੁਹੰਮਦ ਉਰਫ ਹਾਜ਼ੀ ਲੈਕਾਰ ਸਨ ਜੋ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਮੁਕਾਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਹਾਰਤ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਕਸੂਰ ਤੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੰਪਨੀ ਨਿਉ ਥੀਏਟਰ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਉਹਨੇ ਆਰਕੈਸਟਰਾ ਗਰੁੱਪ 'ਚ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਵਜਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਨਵਾਬ ਖਾਨ ਨੇ ਬੜੇ ਬਾਜ਼ ਮਾਸਟਰ ਯਾਨੀ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ-ਵਾਦਕ ਪਾਰਸੀ ਥੀਏਟਰੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡੇ ਜਾਂਦੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਟੇਜ ਨਾਟਕਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਥੀਏਟਰੀਕਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ

ਹਰਿ ਸੋ ਹੀਰਾ ਛਾਡਿ ਕੈ ਕਰਹਿ ਆਨ ਕੀ ਆਸ॥
ਤੇ ਨਰ ਦੋਜਕ ਜਾਹਿਗੇ ਸਤਿ ਭਾਖੈ ਰਵਿਦਾਸ॥

ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰੁ ਕੈਸਾ॥ ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ॥1॥
ਜਉ ਪੈ ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ॥1॥ਰਹਾਉ॥

‘ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ’ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ

ਵਲੋਂ: ਟੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਕਾਰਮਲ (ਇੰਡੀਆਨਾ)

ਫੋਨ: 317-702-0481